LA PARAULA CRISTIANA

ANY I — MARÇ 1925 — NÚM. 3

CENTENARI

Engoja el cor i l'omple d'esperança l'abrivada que van prenent les coses de l'esperit a casa nostra. Un dia fou el moviment litúrgit, inaugurat amb un magnífic Congrés que, més que un record, deixà un fil d'or en el nostre temperament. Un altre dia fou la naixença i l'esplendorós expandiment d'aquest arbre ubèrrim en fruits de religiositat nostrada que és el «Foment de Pietat Catalana». Més tard és l'aparició de periòdics i revistes d'estudis que marquen l'assegurança llur al mateix dia del naixement. Ara és l'edició completa de les obres de Jaume Balmes, coronament magnífic de la llarga tasca balmesiana d'un illustre jesuïta català.

D'una monjoia semblant ens volem ocupar avui, encara tebiona de l'escalfor de les mans qui l'han plantada: el sisè centenari de la canonització de Sant Tomàs d'Aquino. La repercussió que aquesta commemoració catòlica ha tingut a Catalunya és fortament encoratjadora per als qui delim per la reintegració intellectual i religiosa de la nostra terra. La «Miscellània Tomista», publicada pels PP. Caputxins on collaboren les primeres figures del nostre estament intellectual cristià, el magnífic extraordinari de la Revista «Estudis Franciscans» dens de doctrina i formidable d'autoritat, el saborós fascicle que li ha dedicat, estudiant el gran Doctor en les seves influències benedictines, la per tots conceptes excellent Revista litúrgica «Vida Cristiana» que recomanem caldament als nostres lectors... Poques contrades de la Cristianitat podran presentar al Doctor Angèlic en aquesta secular escaiença un ramell tan ric i aromós d'estudis i de remembrances.

I és que Sant Tomàs, dins la seva universalitat, té amb la nostra tradició peculiar un parentiu múltiple. Parentiu de religió, parentiu de germania de raça, parentiu de clara i elegant sobrietat, pa-

rentiu d'afectació pels purs delits de la veritat humil, lliure d'enfarfegaments ampul·losos, i encara un altre parentiu històric: el dominicà, que li valgué l'amistat de Sant Ramon de Penyafort, un dels progenitors del nostre temperament racial, a instàncies del qual escriví aquella prodigiosa Summa contra Gentiles. *La influència dels Frares Predicadors en la formació del nostre esperit fou historiada en la seva obra cabdal pel gran Bisbe que commemoràvem en el fascicle passat, i només ens cal avui remarcar com la confecció i la finalitat de la* Summa contra Gentiles *traeixen el seu origen català. Ella i el* Pugio Fidei *del gloriós Ramon Martí foren els instruments dels Frares Predicadors de Catalunya per la conversió de jueus i sarraïns en aquella exemplar i suavíssima Inquisició catalana que amb l'Ordre de la Mercè per la Redempció de captius foren les dues grans obres socials de la Catalunya del doscents encarnada en aquell home pastat de catalanitat que fou l'amic de Fra Tomàs d'Aquino, el noble Ramon de Penyafort.*

Commemorant Sant Tomàs d'Aquino, commemorem, doncs, una glòria ben nostra. Ponderat en la maduració del judici, desafectat per l'èxit instantani, ple de fe en la virtut immanent de la veritat i la justícia, coneixedor de les més ocultes sendes que uneixen els principis eterns de la raó amb les veritats de la vida pràctica, socialitzador habilíssim de la filosofia, enemic de l'entusiasme esclatant, però posseïdor de la més profunda emoció delicadament celada sota els més rígids sillogismes, audacíssim innovador de les doctrines filosòfiques sempre que l'evidència objectiva exigia el sacrifici de la popularitat (recordin-se les seves lluites amb els Doctors de la Sorbona), Sant Tomàs d'Aquino és el màxim Doctor d'aquella fermesa en el fons i suavitat en la forma que ha estat característica de tots els cimals representatius de la nostra gent i ha traït, pel contrast de la seva absència, la manca d'esperit racial en les excepcions, de vegades glorioses, que s'han produït entre nosaltres.

La seva serenísima voluptat racional, la seva justificació filosòfica de la fe religiosa, el seu mètode pedagògic que comença situant l'enteniment en el punt de vista de l'adversari, encomanant-li així la virtut de la comprensió mútua, i acaba per exposar, amb plenària abundor d'arguments i fàcil refutació dels adversos, la veritat defensada, el seu invencible objectivisme, tot illuminat pel Sol de Migjorn, que li fa rompre ardidament amb Plató, malgrat el seu crèdit immens en les escoles catòliques, i invocar el patronatge filosòfic d'Aristòtil, són qualitats tan adients amb el nostre tempe-

rament espiritual, que bé podem considerar-lo com Doctor nostre en Religió, en Filosofia i en Pedagogia de l'esperit collectiu.

Honorant Sant Tomàs d'Aquino, Catalunya s'honora ella mateixa i referma la lluminosa tradició que n'ha fet i en farà més encara en l'esdevenidor un poble cristià en Religió, objectivista en Filosofia, clàssic en Estètica i assenyat en la seva conducta de poble civilitzat.

La missió docent de l'Església i la pedagogia de Sant Tomàs

En el fascicle primer d'aquesta Revista retrèiem unes paraules del Sr. Bisbe d'Oviedo, on aquest digníssim Prelat es planyia de la manca de formació religiosa i moral de què pateixen els nostres homes de carrera, efecte de la supressió de les Facultats de Teologia en les nostres Universitats i, tot subratllant amb la nostra conformitat aquelles paraules, prometíem ocupar-nos més endavant d'aquest problema.

L'escaiença del centenari tomístic ens en dóna avinentesa, que ve encara augmentada pel desvetllament de la consciència religiosa en els estudiants catòlics de la Península, sense exceptuar els de Catalunya. En recents Congressos i Assemblees, els nostres escolars d'establiments d'ensenyança secundària i superior s'han adonat d'aquesta manca d'una instrucció religiosa proporcionada a la cultura profana que reben, quan els planys no han hagut d'anar encara més lluny.

Nosaltres hem cregut sempre que la causa de l'afebliment de la fe en l'època moderna no són tant els progressos materials qui amolleixen la vida, ni les propagandes adverses, ni la corrupció moral produïda per divertiments i publicacions obscenes, com la laïcització de la cultura, provinent del rompiment de l'antiga harmonia entre la ciència ensenyada i el dogma, i de l'absència absoluta de sentit religiós en tota l'elaboració de la cultura superior. Quan tot l'ensenyament era dirigit per l'Església i informat del seu esperit, hi havia una relació sanitosa entre la cultura de cada home i la seva religiositat; quan l'ensenyament fou absorbit per l'Estat, desproveït de missió religiosa i fins de missió docent, es trencà aquella relació, els homes d'estudi restaren afectats de desequilibri entre llur extensa cultura profana i llur rudimentària o nulla formació religiosa i la proporcionalitat abans esmentada començà d'ésser inversa. Sols les individualitats fortes es salvaren. Les mediocritats caigueren en llur majoria en irreligiositat o, almenys, en indiferència. Per als qui creiem que la democràcia no és el govern dels

ignorants, sinó el govern de les minories selectes influint sobre els vulgars i recaptant-ne legítimament els vots, no presenta cap dubte l'origen de la irreligió popular. A la fi, no és el poble qui fa les seves opinions: el poble les faiçona, els dóna estructura social, carnadura fina i vivent de tradició,i en darrer terme, força política, però qui inicia els corrents ideològics on s'abeura el poble són els intellectuals. Guanyeu per a qualsevol causa la classe culta d'un país i tard o d'hora tindreu guanyat el poble. Per això la tasca de propaganda popular, quan els intellectuals són adversos a una causa, és tasca d'espigoleig, sempre útil i lloable, però mai tan fecunda com la d'assaciar la voracitat de la falç en els conreus de selecció d'on ixen les sementeres de les grans collites.

* * *

L'Església no és una escola en el sentit fred d'aquesta paraula, ço és, no és un sistema científic per entretenir l'especulació ociosa de l'enteniment. L'Església, deia el Dr. Torras i Bages, és un esperit. Una de les facultats de l'esperit essent, però, la intelligència, l'Església té rebuda del seu diví Fundador una missió intellectual, pedagògica, escolar, i l'ha exercida sempre.

«Aneu i ensenyeu a totes les nacions ço que jo us he ensenyat» (1) digué Jesucrist als seus apòstols quan els donà manament de propagar i establir l'Església per ell fundada. I fidel a aquest manament, l'Església ha estat sempre la gran Pedagoga del llinatge humà en les qüestions més altes de l'esperit. Mancar-hi, ultra una desobediència al precepte diví, seria un oblit de les prerrogatives de la predicació evangèlica, de la naturalesa del matrimoni, de les conseqüències del baptisme, de les seves tradicions històriques.

La predicació evangèlica, per bé que destinada a l'edificació moral de l'home, té un fonament doctrinal que comprèn doctrines tan purament intellectuals com la naturalesa i atributs de Déu, l'Encarnació, la immortalitat de l'ànima, el pecat original i el personal, els premis i càstigs de l'altra vida, els sagraments, la gràcia regeneradora a l'ordre sobrenatural, apart de la doctrina moral, tan pura i elevada que els genis més eminents de l'antiguitat defalliren sovint en la seva recerca. El coneixement d'aquestes veritats, ni que algunes no puguin ésser compreses (quantes coses ens fa *comprendre* la ciència?), és necessari per illuminar i dirigir l'esperit, per encomanar-li aquells sentiments d'amor, esperança, temor, sense

(1) St. Mateu, XXVIII, 19.

els quals la moralitat es fa ben difícil, i en fi, per posar-lo en possessió d'un ideal elevat, única cosa que aguanta una vida votada al compliment d'un deure ardu. Sense un dogma no hi ha cap moral que regeixi, i vagi dit això per aquells que s'estranyen de veure l'Església tan zelosa de la custòdia i de l'ensenyament de veritats a primer antuvi exclusivament especulatives. Aquesta missió docent de l'Església, davallant de la possessió dels seus dogmes, fou reconeguda pel mateix Jean Jaurés, tan glorificat avui pels predicadors del socialisme anticristià:

«És impossible que quan s'ha proclamat que Déu està tan íntimament ficat en les coses humanes, que s'és encarnat en un individu humà i que ha transmès a una Església el dret de continuar aquesta encarnació, Déu no resti encarnat en aquesta Església, com el Poder sobirà i exclusiu davant el qual els individus, les societats, les pàtries, totes les forces de la vida han d'inclinar-se» (1).

També seria impossible, diu el Cardenal Billot (2), que l'Església, legisladora del matrimoni, es desinteressés de l'educació dels fills. Si el matrimoni és una institució religiosa i sagrada, l'educació, qui n'és la conseqüència, ha de participar del mateix caràcter. «L'Església, diu un altre teòleg (3), espera del matrimoni entre cristians una posteritat de qui l'educació tregui servidors de Déu, conciutadans dels sants, habitants del cel». El matrimoni és el fonament de la família, a la qual pertany per dret natural l'educació dels fills, aquesta segona generació d'ordre espiritual, molt més noble que la primera, coronació i acompliment d'ella. Deixar els fills espiritualment informes seria la frustració dels fins de la naturalesa i la postergació dels béns espirituals als materials; seria fer esguerros en comptes d'homes. Lliurar-los a l'educació procurada per l'Estat seria subjectar-los als motllos administratius mancats d'aquella amorosívola flexibilitat que l'educació demana, seria, encara, exposar-los als embats capriciosos de la política i als estralls del laïcisme, al qual tota educació estatal irremeiablement deriva. L'Estat sabrà fer funcionaris o soldats, però no homes. L'home, en tots els seus aspectes, el fa la família, única dotada d'aquella amor abnegada que ha d'ésser principi informatiu de tota educació integral. Si la família està mancada del lleure o de la ciència necessària per educar els fills, podrà delegar en l'escola, però aquesta delegació, ben lluny de portar minva al dret de la família, el con-

(1) *Journal officiel*, segona sessió del 21 gener 1910.

(2) *De Ecclesia Christi, thesis* XXIII.

(3) Jules Grivet, L'Église et l'enfant, en Études, 20 maig 1910, p. 486, nota 1.

firma, demostrant que sols la família té potestat per instituir i vigilar l'escola. Durant la campanya laïcista del Govern francès l'any 1908 digueren a llurs fidels els bisbes francesos: «Contràriament a la doctrina cesarista que pretén que l'ensenyament públic és donat exclusivament en nom de l'Estat, nosaltres, els vostres bisbes, us diem que ho és i ho ha d'ésser principalment en el vostre. L'alumne, l'infant, no comença pas per pertànyer a l'Estat, és vostre... Tot el temps que ell no sigui sinó un infant, és de la família que depèn abans de tot: aquesta, educant-lo, continua posant-lo al món» (1). Ara, l'elevació de l'home a l'ordre sobrenatural que exigeix la comunicació d'uns coneixements superiors als que té i *pot tenir* la família, dóna a l'Església, a qui aquests coneixements són exclusivament confiats, un dret a l'educació religiosa dels petits semblant al de la família. És per això que Déu ha donat a l'Església Catòlica un aire maternal. Tots els Sants Pares han glossat aquesta gloriosa i inesgotable maternitat espiritual, i els catòlics fervents aimen anomenar Mare a l'Església. Aquella escalfor de família que s'esvaeix en passar de la llar a l'Estat, no s'esvaeix en passar de la llar a l'Església i la mateixa llar l'augmenta i purifica quan, informada per l'esperit de l'Església i actuant de delegada natural d'ella, ensinistra els fills en els rudiments de la fe cristiana. La mare de família ensenyant a l'infant el senyal de la Creu, les primeres oracions i els elements del Catecisme, acompleix una veritable funció sacerdotal temporalment delegada.

Aquesta bella semblança de l'Església amb la mare comença molt abans de la instrucció religiosa de l'infant. Comença en l'administració del sant Baptisme. La Litúrgia catòlica, en la benedicció de les fonts baptismals, té expressions bellíssimes celebrant aquesta maternitat misteriosa. La font baptismal és el si fecundíssim d'aquesta Mare universal qui, fecundada per la gràcia de l'Esperit divinal, infanta contínuament a la llum de la Veritat i de la Regeneració grans estols d'ànimes redimides. D'aquesta generació espiritual naixen drets familiars. L'Església no podria desentendre's dels fills que ha infantat a la vida divina. Cal que informi, fomenti, illustri, aquesta vida amb els seus ensenyaments, els seus sagraments, els seus ritus. Cal que aquell infant sigui dut a plena ciutadania en el Regne de Déu. Això és tota la vida del cristià. Renunciar-hi seria tant com renunciar a tota la missió de l'Església. «A partir del baptisme, deien els Bisbes francesos en la declaració citada, al qual vosaltres els heu lliurement presentats, els

(1) *Déclaration de l'episcopat français*, agost 1908.

vostres fills són fills espirituals de l'Església, i en sa qualitat de mare, reclama el dret d'ajudar-vos, ella i tot, en llur educació».

Aquest dret docent de l'Església, exclusiu i directe en matèria religiosa, no s'extingeix en acabar-se la formació primària de l'infant, ni deixa d'estendre's, per bé que perdent l'exclusivitat, a d'altres matèires. El desplegament de l'esperit religiós essent illimitat, i veient-se, encara, exposat a desviacions per la concurrència de coneixements profans no controlats pel magisteri eclesiàstic, aquest té el dret de fornir als aiençats en disciplines profanes una doble defensa: una de positiva consistent en una illustració religiosa superior que equilibri i assaoni la cultura profana, i una de negativa, controlant els ensenyaments extrarreligiosos, per tal d'evitar que contradiguin a la veritat revelada, cosa impossible en tota ciència que mereixi aquest venerable nom. La veritat no pot contradir-se amb la veritat. Si algun cop una investigació incompleta sembla comprometre algun dogma, el que cal no és aturar la investigació, sinó empènyer-la fins a la fi, tot suspenent el judici, amb la més absoluta certesa que la veritat sencera vindrà a confirmar aquell dogma que la mitja veritat semblava posar en risc. És la història mil vegades repetida.

Aquest dret de l'Església a dirigir la formació humana, si no tingués altre argument demostratiu, li bastaria l'històric. Una entitat que durant més de dinou segles ha ensenyat contínuament, que fins al segle XVII exercí una indiscutida intervenció en tota mena d'escoles de tot el món civilitzat (que, notem-ho bé, coincidia sensiblement amb el *seu* món) té, si més no, una consagració històrica avalorada amb tots els caràcters d'una prescripció jurídica secular. Encara que amb certa rapiditat, no serà desplaent d'evocar records gloriosos de l'activitat docent de l'Església.

* * *

Fou voler de Déu que l'Imperi Romà no es captingués de l'ensenyança, car això facilità la tasca proselitista de l'Església naixent. Victoriosament pogueren ésser resistides les persecucions de sang; la persecució contra l'ensenyament religiós hauria estat també superada si Déu l'hagués permesa, però el cert és que Déu no la permeté. Quan arribà, en temps de Julià l'Apòstata, ja era tard. El Cristianisme havia envaït ja quasi totes les intelligències prominents de l'Imperi. Si Roma no tingué mai un caient intellectual, aqueferada com estava en la tasca militar de conquesta de pobles i

en la política d'ordenament jurídic de la *Civitas*, l'Església, armada de la seva missió docent i de la doctrina nova que duia al món, mirà de seguida d'apoderar-se dels mestres, aprofitant-se de la completa llibertat d'ensenyança que regia en l'Imperi. L'ensenyament hi era un afer d'iniciativa particular. Els mestres cristians que feien proselitisme escolar aparegueren ben prompte. Prudenci, en l'himne IX del *Peri Stephanon*, ens parla d'una pintura que veié en la basílica d'Imola, on era representat Sant Cassià, mestre cristià martiritzat pels seus petits deixebles. En les excavacions fetes a la basílica de Sta. Perpètua i Felicitat de l'antiga Cartago, es trobaren nombre de pissarretes amb alfabets. Altrament, Arnobius (*Adversus Gentes*, l. II, cap. 40) fa esment de molts gramàtics, retòrics i mestres de filosofia convertits a la nova Religió. El mateix Orígenes era un gramàtic que exercí tota la vida i mantingué amb el seu mester escolar la seva mare i una germana. (1) Igual professió tenia el màrtir Flavià d'Africa a qui els seus deixebles cerquen de deslliurar del suplici. (2)

Amb la pau de l'Església, apareix un fenòmen que dura segles i constitueix una eloqüent demostració de la forta preocupació pedagògica d'aquells fidels : la discussió entorn del manteniment dels autors clàssics de la llatinitat i l'hellenisme com a textos de llengua. Els mestres cristians creixen en nombre : sabem de Sant Basili i el seu pare, de Gregori de Nissa, del de Nazianç, dels dos Apollinars i de molts altres.

De seguida els mestres cristians s'afileren en un dels dos corrents i la discussió, en una forma o altra, es prolonga a través dels segles i es pot dir que encara dura. Sant Basili, partidari dels clàssics, fa una homilia sobre la manera de llegir-los, on ensenya el sistema per treure'n lliçons morals. Aquest criteri sembla ésser el més seguit, per tal com Julià, l'emperador apòstata, amb arguments d'una hipòcrita rigiditat lògica, prohibeix la lectura dels autors pagans en les escoles cristianes, emprenent la primera persecució cultural contra el Cristianisme, que tants imitadors ha tingut en èpoques més tardanes. L'Església resisteix contra aquest edicte amb més braó que contra els sanguinaris de Neró i Dioclecià, car veu com aquest mètode té la malícia de privar els cristians de l'instrument indispensable d'una llengua culta, sense la sembra fecunda de sang de màrtirs. El problema, efectivament, era gravíssim. Els autors clàssics eren els únics que podien fer entrar en possessió del

(1) Eusebi, *Hist. ecclesiast.* l. VI, cap. 15.

(2) Ruinart, *Acta Martyrum sincera* (París, 1869), pàg. 240.

llatí i el grec cultes, llavors que aquestes glorioses llengües anaven corrompent-se i perdent aquella elegància i ductilitat que les havia fetes aptes per a l'expressió de tota idea. Renunciar-hi era restar mut en el món de la cultura. Valia la pena d'afrontar el perill de la intoxicació d'idees idòlatres, completament desacreditades, a canvi de la possessió d'un instrument tan preciós d'evangelització cultural? Evidentment la valia, i si altre argument no ho demostrés, bastaria la persistència del problema, car si el risc hagués estat superior a la utilitat, ben prompte s'hauria resolt el litigi amb el bandejament definitiu dels autors clàssics. Es pot ben dir que es feien indispensables.

Un intent curiós de substitució dels poetes i prosadors antics és el d'Apollinar de Laodicea (Síria) que posa la Bíblia en dístics. Per contra, Sant Agustí, en el llibre *De Doctrina christiana* (l. II cap. 28, 40; l. IV, cap. 2) fa una defensa contundent i assenyada dels antics mestres del bon estil. Sant Jeroni, conscient dels perills que llur lectura li havia presentat en sa joventut i dels avantatges que n'havia tret en ordre a la formació de la seva llatinitat impecable, vacilla entre les dues solucions, i mentre els condemna en una lletra a Sant Damas, en l'Epístola LXX els defensa. En general, es pot dir que l'Església segueix en aquest problema el mateix criteri constructiu i conservador que en el dels temples pagans. Així com aquests són purificats i consagrats al culte cristià, també els autors gentílics són netejats de les seves sutzures i utilitzats per a la formació d'aquell estil imprescindible per escriure obres d'apologètica i ensenyança cristiana. Intèrpret autoritzat d'aquest sanitós criteri és Sant Hilari de Poitiers qui demanava a Déu «el ver sentit de les paraules, la llum de la intelligència, la bellesa de l'estil, la fe en la veritat». (1) «El mirament en la forma és un homenatge a la Divinitat de qui hom parla, la qual no tolera res de baix, ni d'inacabat». (2) Sols amb aquest harmonisme integral podien salvar-se ensems la sinceritat de la doctrina i aquella bellesa en l'exposició que havia de fer-la rebedora per les intelligències.

Animades per aquesta forçosament fecunda controvèrsia, les escoles cristianes anaven conreant ensems la veritat revelada i les llengües clàssiques, qui havien d'ésser son principal vehicle i li deuen llur magnífica sobrevivència. Purament particulars al principi, l'any 425 esdevenen municipals per obra de Teodosi II, qui inaugura l'ensenyament d'Estat fundant l'escola de Constantinoble. Ben promp-

(1) *De Trinitate*, I, 38.

(2) Sant Hilari, *Tractatus in Psalmos*, XIV, 1.

te cada ciutat és obligada a fundar la seva escola, de les quals l'Imperi es reserva el monopoli protegint els mestres i de vegades dotant-los. Aquest ordre de coses dura fins al segon terç del segle V en què les escoles municipals començant de desaparèixer a l'empenta de les irrupcions bàrbares, s'acullen a la sollicitud dels bisbes, naixent així, les escoles episcopals. Sant Eusebi té la seva escola a Vercelli, Sidoni Apollinar ens parla d'una *caterva scholasticorum* qui vivia entorn del bisbe, Gallus i Avitus bisbes de Clermont hi eduquen Sant Gregori de Tours. El cànon I del Concili Vasonense institueix ja escoles presbiterals, manant que els preveres de cada parròquia recullin a casa els joves lectors i els ensenyin els salms, les divines lliçons i la llei del Senyor. Les vides de Sant Lomer i Sant Rigomer fan esment d'escoles presbiterals on s'ensenyava de llegir i escriure, el cant sagrat i la Història Sagrada. (1)

Tres grans noms acabaran de testimoniar la puixança educadora en aquelles fosques centúries: Cassiodor, el venerable Beda i Alcuí.

Cassiodor s'educa junt amb Ennodi de Pavia i Boeci a l'escola de Roma que rep gran esclat de la protecció de l'Emperador Teodoric (493-526). Vers l'any 544 composa les seves «Institutiones divinarum et saecularium litterarum» per a la formació dels seus monjos del Monestir de Vivarium, acompanyant-les d'una copiosa biblioteca on es troben tots els llibres a qui es fa referència. En aquesta obra tenim un primer programa d'ensenyaments on s'inicia el cèlebre *trivium* i *quatrivium* de l'Edat Mitjana: Gramàtica, Retòrica i Dialèctica; Aritmètica, Música, Geometria i Astronomia. Un bell indici del grau de cultura llatinista dels seus monjos és el fet de facultar-los perquè corregeixin les faltes d'ortografia i sintaxi en els còdexs dels escriptors antics, assenyalant les més freqüents.

La gran erudició clàssica de Sant Beda, el venerable (com ja l'anomenaven en vida, 672-735) demostra l'excellència de la instrucció que es donava als monestirs de Wearsmouth i Jarrow on es formà sota el mestratge de Benet Biscop i Trumberct. Cita sovint Virgili i Ovidi, malgrat de comparar-los a les granotes de la segona plaga de l'Egipte, posseeix perfectament el llatí clàssic i és ell qui, educant tota una generació, prepara l'esclat de l'escola de York.

En aquesta escola, fundada per Joan de Beverley i Egbert s'educa Alcuí, pel qual en coneixem el programa: Gramàtica, Retòrica, Dret, Poesia, Astronomia, Història Natural, Aritmètica, Geo-

(1) Mabillon, *Acta Sanctorum O. S. B.* t. I p. 335 i t. IV p. 787.

metria, Càlcul de la Pasqua, Sagrada Escriptura. Alcuí, nat prop de York l'any 735, ve a ésser el primer ministre d'Instrucció pública de qui es té notícia. Carlemany se l'enduu amb ell, detenint-lo pel camí en un viatge que feia a Roma per comanda dels seus companys d'escola i posant-lo a organitzar l'ensenyament en el seu Imperi. Gramàtic i erudit, reprengué la tradició literària del passat i posà de bell nou en honor l'estudi de les dues antiguitats, sagrada i profana, esdevenint així autor del renaixement filosòfic a França i a Alemanya. A ell s'ha d'atribuir la lletra de Carlemany (qui no sabia d'escriure) a Bangulf, abat de Fulda, excitant els clergues a fer estudis literaris. Aquests desigs manifestats a un abat, foren secundats pels bisbes. Teodulf, bisbe d'Orleans, mana que els sacerdots estableixin escoles *per villas et vicos*, i no refusin d'ensenyar els fills dels fidels sense rebre altra remuneració que els dons espontanis. Així mateix ho disposen els Concilis com el de Rispach (Bavièra) de 798, el de Mayence de 813 i el de Chalon del mateix any. A tot arreu es pot veure la intervenció encoratjadora i instigadora d'Alcuí, qui, oi més, en epitafis i lletres ens deixa endevinar l'existència d'una escola episcopal a Tours, qui portava el nom del gloriós Sant Martí.

Així entrem al llindar de l'Edat Mitja, en la qual la florida d'escoles i Universitats, totes d'origen i regiment eclesiàstic fa tota ressenya impossible i tota demostració baldera. Remarcarem només que tota l'educació medieval està en mans de l'Església. Monestirs, Parròquies, Catedrals, tenen una escola annexa, la fundació d'Universitats és una funció eclesiàstica, fins al punt que no hi ha a Europa cap Universitat centenària que no sigui fundada per l'Església. Encara en les nostres Catedrals hi ha una prebenda l'obtentor de la qual, anomena Mestrescola, tenia antigament l'ofici indicat pel seu nom; d'ella fa ja esment un cànon d'un Concili de Laterà insert en les Decretals de Gregori IX, (1) on es tracta de la provisió d'un benefici d'una Catedral en un clergue que ensenyi gratuitament els clergues i altres pobres de la mateixa església.

Moltes altres disposicions de la mateixa Compilació i del Concili Tridentí podríem citar, però no fa falta. El que ara ens cal és estudiar la floració científica que aquesta activitat pedagògica de l'Església produí en el gran Doctor que honorem en aquesta centenària escaiença.

* * *

(1) Decretales Greg. IX, Lib. V tit. V *De magistris et ne aliquid exigatur pro licentia docendi.*

Sant Tomàs exposa la seva doctrina pedagògica en les *Qüestions Disputades,* vol. III *De Veritate,* qüest. XI *De magisterio* i en la *Summa Theologica,* I part, qüest. CXVII.

Seguint el seu mètode, que conté ja un ensenyament de gran valor pedagògica, el gran Doctor comença encomanant a la intelligència del lector aquella admirable flexibilitat mental i ensems aquella honradesa científica tan seves, posant-lo successivament en tots els punts de vista que fins aleshores havien adoptat els més grans pensadors sobre la qüestió debatuda. Quan a la fi exposa la seva opinió, hom hi descobreix un caràcter harmònic i sintetitzador de la veritat de totes les altres, i s'adóna que aquella prèvia excursió per les vies fressades per altri no ha estat pas inútil. Caràcter generós de la veritat que no tots els filòsofs, i molt menys els polemistes, saben tenir.

Les doctrines d'altri exposades en els dos capítols esmentats, que tracten de la mateixa qüestió: *Si un home pot ensenyar a un altre,* són les d'Avicenna, Averroes i Plató. Diu Avicenna que l'ànima humana no té ni en potència ni en acte cap qualitat perfectiva (forma), ans totes li són donades de fora per una intelligència agent que alguns anomenen *donador de formes*; els altres agents (el mestre o el treball propi) no fan sinó adaptar l'ànima perquè pugui rebre aquelles formes intelligibles qui flueixen en ella de la intelligència agent. Segons Averroes, tots els homes tenen una mateixa intelligència universal, i per tant les mateixes idees; quan un home adoctrina a un altre, no li fa concebre idees formades per ell, sinó que el disposa perquè hegui consciència d'aquelles idees que la seva intelligència—comuna a tots—ja posseïa. En una i altra doctrina, ensenyar és un impossible. En l'opinió de Plató, ho és també, però per una raó oposada. Plató és innatista: l'ànima posseeix totes les idees innatament per participació directa de les formes universals separades de la matèria. La unió amb el cos li impedeix de contemplar lliurement aquelles coses que coneix, i que el mestre li fa tornar a la consciència actual. Aprendre és recordar.

La teoria de Sant Tomàs, inspirada en Aristòtil, és intermèdia. Admet d'Avicenna que les primeres llavors de les idees són posades en l'ànima per la Intelligència separada, per Déu, qui li dóna la llum natural amb què veu els primers principis i llur encadenament amb les conseqüències. Admet d'Averroes que la ciència és una mateixa en el mestre i en el deixeble amb unitat d'objecte, però no amb altra. Admet de Plató que el mestre no elabora les idees del deixeble (acció vital que no pot ésser infosa, ni substituïda) ans

només prepara la seva intelligència perquè se les formi, i no solament perquè les recordi. Les formes naturals o qualitats perfectives preexisteixen en la matèria, no en acte, sinó en potència. Així mateix preexisteixen en l'ànima els hàbits de les virtuts i la ciència, aquells en certes inclinacions naturals, aquesta en algunes sements, com els primers principis o axiomes i en les nocions primeres d'ésser, u, bo, etc. L'adquisició de la ciència és el desplegament d'aquests principis seminals per treure'n les conseqüències que hi són incloses en potència.

Ara, hi ha dues maneres de preexistir en potència. Es preexisteix *en potència activa* quan el subjecte en qui es preexisteix té tot sol prou virtualitat per treure a acte perfecte. Així la salut preexisteix en potència activa en l'organisme del malalt, el qual pot per si sol produir la curació. Es preexisteix en potència passiva quan el subjecte no té aquella virtualitat, sinó que ha de venir un agent extern, com la illuminació en l'aire, la forma d'estàtua en el bronze, etcètera. En aquest segon cas, l'agent extern és qui treu la forma de potència en acte ; en el primer, podrà utilitzar-se un agent extern, com el metge, però aquest no fa sinó ajudar el subjecte, el qual és qui treu la perfecció de potència en acte.

A quina de les dues potències pertany la ciència en el deixeble? Aquí ve la part admirable de la doctrina de Sant Tomàs, en la qual veiem totes les troballes de la Pedagogia moderna pressentides i formulades concisament amb una rigorositat científica impecable. Totes les intuïcions dels sistemes autoeducatius, sense cap de llurs exageracions, es troben en aquestes simplicíssimes paraules del citat article de les Qüestions Disputades : «La ciència preexisteix en el deixeble en potència no solament passiva, sinó activa ; altrament, hom no podria per si mateix adquirir la ciència».

Seguim traduint, per no exposar-nos al perill de noure a la rigor científica : «Així com u pot ésser guarit de dues maneres : l'una, per obra de la sola natura, l'altra per la natura amb l'adjutori de la medicina ; així també hi ha dues maneres d'adquirir la ciència : l'una, quan la raó natural arriba per si mateixa al coneixement de les coses desconegudes i aquest mode es diu invenció ; l'altra, quan algú de fora estant ve en auxili de la raó natural, i aquest mode es diu disciplina. Però en aquelles coses que són fetes per natura i art, l'art obra de la mateixa manera i amb els mateixos mitjans que la natura. Car així com la natura, a qui estigués malalt a causa del fred, li produiria la salut escalfant-lo, així també la medicina, d'on ve que es diu que l'art imita la naturalesa. Semblantment

ocorre en l'adquisició de la ciència, que el qui ensenya a un altre l'acondueix al coneixement del desconegut d'igual manera que qui s'hi condueix ell mateix per invenció... Així, doncs, com diem que el metge causa la salut en el malalt per obra de la natura, així diem també que hom causa la ciència en un altre per obra de la raó natural d'aquest: i això és ensenyar... I aquesta llum de la raó per la qual ens són coneguts els primers principis ens ha estat infosa per Déu com una semblança de la veritat increada. D'on, cap adoctrinament humà no poguent tenir eficàcia sinó en virtut d'aquella llum, resta palès que solament Déu és qui interiorment i principalment ensenya, com és també la naturalesa qui interiorment i principalment guareix.»

«De dues maneres el mestre, a semblança del metge, pot ajudar la naturalesa del deixeble a adquirir coneixements: proposant-li auxilis o instruments de què se serveixi el seu enteniment per l'adquisició de la ciència, com quan, per exemple, li proposa algunes proposicions menys universals de les quals pot judicar el deixeble per altres anteriorment conegudes, o també alguns exemples sensibles, adés semblants, adés oposats, pels quals l'intellecte del deixeble és aconduït al coneixement de la veritat desconeguda. D'una altra manera, enfortint l'enteniment del deixeble, no certament per cap virtut activa com de natura superior, sinó per la proposició de l'ordre dels principis a les conclusions al deixeble, qui tal vegada no tindria per si mateix tanta virtut comparativa per poder deduir les conclusions dels principis.» (1).

Resumint, doncs, la sàvia doctrina de l'Angèlic, la primera causa de l'adoctrinament és Déu qui infon en l'ànima la llum de la raó amb la qual veu els primers principis i l'enllaç llur amb les conseqüències, la segona és la mateixa naturalesa del deixeble qui produeix *vitalment* les idees procedint gradualment del conegut al desconegut, la terça és el mestre qui ajuda aquest procés de la naturalesa, no augmentant la llum de la raó, ni elaborant les idees del deixeble, sinó facilitant-li instruments qui l'ajudin per fora i fressant-li els camins del procés lògic de la intelligència.

Per posar fi a l'excessiva llargària d'aquest estudi, farem només una remarca. Totes les teories pedagògiques modernes, des de Rousseau i Froebel a Dewey i Montessori podrien ésser posades al marge d'aquests dos gràvids articles tomístics i resultarien glosses de les seves idees emergents. I s'oferiria un espectacle curiosíssim. A la llum de la doctrina tomista, els cossos de doctrina

(1) *Summa Theologica*, l. c.

pedagògica moderna presentarien segments illuminats i projectarien enfora ombres d'errors denunciats ja per l'experiència: l'excessiva llibertat de Rousseau qui no té compte de la feblesa de l'infant i de l'adjutori moral i àdhuc intellectual que afretura, l'excessiva espontaneïtat del sistema montessorià qui falla sobre tot en l'escola elemental i secundària per la manca d'agilitat en la intelligència inexperta del jovençà, l'excessiva lenitat juganera de Froebel qui no es capté de l'arduïtat de les vies de la ment infantívola... No parlem ja del memorisme qui no mira a formar idees, ni del rigorisme excessiu del clàssic *Domine* qui creient que és el mestre qui *elabora* les idees del deixeble formula aquell cànon de pedagogia inhumana: *la letra con sangre entra.*

No hi haurà entre nosaltres un pedagog cristià i aciençat qui intenti aquesta obra?

CARLES CARDÓ, *prev.*

Tomisme i filosofies contemporànies

Tothom sap que la filosofia de Sant Tomàs d'Aquino s'és identificada als nostres dies amb la filosofia més apropiada a l'Església Catòlica; que l'alta intellectualitat del Sobirà Pontífex Lleó XIII fou qui assegurava el seu predomini i que els Papes que l'han seguit es són conformats a la seva doctrina. Cal afegir que l'Escola de Lovaina, sota la impulsió d'un dels més nobles pensadors, d'una de les més grans figures de la nostra època, Son Eminència el Cardenal Mercier, ha contribuït molt a la difusió del tomisme, i que ella ha introduït en la interpretació de Sant Tomàs d'Aquino una nota molt particular; en efecte, la filosofia catòlica accepta i engloba de bon grat les tesis d'altres Doctors així com certes veritats parcials percebudes per filòsofs laics, tota vegada que no hi hagi contradicció entre aquestes tesis, aquestes veritats i l'essència mateixa del tomisme. Interpretació ampla i tolerant, adoptada pels qui parlen amb més d'autoritat en nom de l'Escola Neo-Escolàstica. Així pensa també el R. P. Sertillanges, el qual en tracta a la *Vie Intellectuelle* i, en les seves obres sobre Sant Tomàs, no vacilla a interpretar per nus de la filosofia del Doctor Angèlic algunes de les preocupacions filosòfiques de l'hora present.

Aquesta vivificació del tomisme o, si voleu, aquesta manera d'esclarir pel tomisme les dificultats del pensament filosòfic contemporani, tendeix a assegurar a la doctrina de l'Església una gran expansió, a donar-li una vitalitat singular i a fer-la apta per respondre a les qüestions més angoixants del nostre temps.

Però—dirà hom—com és possible que la doctrina d'un pensador del segle XIII, per gran que sigui, basti per respondre als problemes sollevats després per l'extraordinari desdoblament de les ciències, de la indústria, de les relacions polítiques i jurídiques modernes entre pobles i individus?

De bell antuvi, cal distingir entre el *coneixement filosòfic* i el *coneixement científic* o coneixement d'un nombre més o menys gran de fets. Són coses diferents. Els problemes filosòfics atanyen sempre i exclusivament l'element etern i, per dir-ho així ço

que hi ha d'esperit, d'essència espiritual en els fenòmens, els esdeveniments, les accions. Aquests problemes es posen a l'home des del moment que el seu esperit comença a reflexionar sobre l'ordre de l'univers, sobre ell mateix i sobre la relació entre les coses i ell. Aquest prendre el pensament consciència de si mateix, aquesta reflexió sobre ell mateix i sobre les coses, reflexió inseparable de l'exercici mateix del pensament, és allò que precisament ha permès de dir que la filosofia grega havia ja posat els problemes principals relatius al món, i que Sant Tomàs ha reprès el conjunt d'aquests problemes, tal com l'enginy enciclopèdic d'Aristòtil els havia llegat a l'Edat Mitjana. Ultra Aristòtil, els altres grans pensadors de la Grècia antiga, els atomistes, el sensualisme i el mecanicisme dels quals l'Església ha combatut, així com Plató, l'alta espiritualitat del qual l'Església aprova, sense admetre, però, allò que hi ha d'excessiu en algunes tesis del seu espiritualisme, no han estat oblidats. La filosofia grega havia llargament preparat tant els problemes de la cosmologia racional com els de la psicologia, de la lògica, de la moral; àdhuc s'havia elevat, amb Aristòtil, a una concepció metafísica grandiosa alhora i metòdica, fins al punt que la darrera ha pogut ésser incorporada a la doctrina de Sant Tomàs.

No solament ha sabut Sant Tomàs dominar el conjunt dels problemes científics i filosòfics posats per l'antiguitat i donar-los sovint solucions més precises, ans també tot allò que els pensadors cristians, dels Sants Pares grecs i llatins fins als seus contemporanis, havien aportat de nou, ço és assaber la filosofia de la religió, la teologia cristiana, amb les transformacions profundes, fonamentals, que imprimeix necessàriament a la concepció del món, als problemes de la Creació, al govern del món per Déu, al destí de l'ànima, a la vida interior, a la vida futura; aquest conjunt de veritats, inconegudes pels antics, Sant Tomàs d'Aquino les ha codificades en certa manera, subordinant-los els problemes de la filosofia i de la ciència i formulant un cos de doctrina que és ben bé el monument més complet i més perfet que pugui edificar la reflexió humana.

No cal, doncs, dir: «Hom ha progressat després, i una filosofia novella esdevé necessària». Si la filosofia havia de reduir-se a no ésser més que una dissertació més o menys coherent sobre les hipòtesis generals de les ciències, com voldria el positivisme, i abandonar les qüestions que ens afecten més cordialment; si fos possible de deturar, successivament, la interrogació de l'esperit i la recerca de la veritat, indubtablement la filosofia esdevindria una cosa amorfa i variable, canviant segons les èpoques i àdhuc segons els punts

de vista individuals. Afortunadament no és així. Ço que hom entén per filosofia és precisament la recerca dels principis estables, eterns, l'elevació del pensament en l'ordre espiritual, l'explicació profunda de les nocions de què es serveix el mateix coneixement científic, — car sense una unitat superior aquest no fóra sinó fragmentari ; — és la resposta a ço que cerca el nostre pensament en seguiment d'unitat, d'ordre, d'harmonia. Que hom no s'hi enganyi : l'harmonia que presideix l'univers no és un principi que varii en funció de les hipòtesis de Newton, de Laplace, de Lorentz o d'Einstein. És fundada en Déu, mentre que aquestes hipòtesis no són més que artificis humans tenint per objecte de sotmetre als nostres càlculs certs aspectes complexes que ens colpeixen en les relacions entre els moviments, en el mecanisme de la naturalesa.

Un altre exemple : del punt de vista de les ciències socials, el descobriment de les relacions entre tals fenòmens econòmics i tals habituds morals no afecta per res el problema de la veritat moral i del mèrit, problema que ressurt de l'ordre moral etern i diví ; però aquesta mena d'estudi ens instrueix sobre certes variacions a les quals és sotmesa la naturalesa humana en les seves imperfeccions, variacions que no afecten per res la veritat i la perennitat de la llei moral en si mateixa. Les variacions són objecte de ciència particular, la veritat eterna és objecte de la filosofia.

Cal, doncs, tenir molt de compte a distingir el problema filosòfic dels problemes particulars que fan referència a les variacions dels fenòmens : l'obra d'un filòsof és tan més caduca quan s'afecta a aquests i oblida aquells.

Ço que constitueix l'interès del problema filosòfic, ço que assegura a la filosofia la seva veritat i la seva força és precisament l'estabilitat i la seguretat de les seves solucions. Com assegurar aquesta estabilitat? Direm, per arribar-hi, que l'esperit filosòfic ateny allò absolut? No ens arrisquem a semblants afirmacions, que trobem sota la ploma de racionalistes orgullosos que, com Spinoza o Hegel, pretenen desmuntar i reconstruir Déu i el món, com fa la mainada en un trenca-closques. El pensador catòlic sap quines són les febleses i les deficiències de l'esperit humà. Així no pretén pas cercar en la nostra raó el fonament de les veritats absolutes. Això era l'orgull d'un Plató i el seu escull. Però la raó no ha estat abandonada per Déu a les seves soles forces. Per guiar-se, té la revelació. Ací apareix el complement cristià. És considerable, incommensurable. Gràcies a la Revelació, la raó pot, amb seguretat, verificar la seva conducta i treballar en plena llum. La

filosofia de Sant Tomàs que, per a un observador completament objectiu, és, com a filosofia, la més sintètica, la més completa i la més alta, és també la que més bé ha sabut establir l'acord entre les veritats revelades i les recerques de l'esperit humà.

No té, doncs, la diríem ambició del racionalisme modern, que pretenia construir el món per mitjà de soles idees clares, sense cercar a aquestes idees ni a la raó que les afirma, una certitud capaç d'assegurar i de confirmar aquesta raó. Què fa en efecte el racionalisme sobre el problema de la certitud? Interroguem Descartes, el seu illustre fundador: llegint les *Meditacions* i el *Discurs sobre el Mètode*, voltem en un cercle: tot i reconèixer la necessitat de fer dependre de Déu el món i la nostra ciència, Descartes s'obstina a fer dependre la coneixença de Déu de la raó humana i de les soles idees clares, de manera que no surt de les idees, no entra al món de les realitats i no pervé a assegurar ni la creença en Déu ni la naturalesa verídica de la raó. Volent provar-ho tot per mitjà de la sola raó, el fundador del racionalisme modern substituïa a una filosofia verament comprensiva i integral, un ontologisme metafísic i un matematisme: reprenia, en suma, les tesis més ultranceres de l'idealisme platònic.

El criticisme de Kant, en presència del racionalisme modern, cercà el seu refugi en un agnosticisme i en un intuïcionisme moral que posaren en perill tant el saber humà tot ell com els fonaments de l'ètica. Sobretot falsejà la filosofia contemporània. La raó, segons ell, només ateny que els fenòmens, i els emmotlla a les seves categories, a les seves lleis lògiques que són també les de la naturalesa: la raó es construeix, doncs, el seu univers sensible, i tot el coneixement científic reposa sobre les seves categories; però no va més enllà i renuncia als problemes eterns: ordre de l'univers, ànima, Déu. Això era una reacció, explicable per les fluctuacions històriques, contra el cartesianisme; però Kant servava del cartesianisme una mateixa ambició per a la raó, ambició encara agreujada per un subjectivisme lògic, que no és possible de superar més que identificant la raó humana amb la raó creadora, puix que, segons Kant, la nostra rao imposa les seves lleis al coneixement de la naturalesa, i que aquest coneixement no és illusori, ans real. Ês sabut que per Kant la física de Newton era veritable i que la seva *Crítica de la raó pura* tenia per objecte justificar-la.

Per altra banda, l'ordre diví, exclòs del coneixement científic, no sabria ésser-ho de la vida moral. Una resta de cristianisme impedeix a Kant d'anar ací fins als extrems. Kant admet, doncs,

la valor absoluta de la llei moral, però en fa una llei purament formal, que s'adreça a voluntats autònomes recordant-los el deure que resulta d'aquesta autonomia, però sense indicar-los cap precepte: de manera que aquí també és la voluntat humana qui crea la vida moral, com era la raó humana qui sotmetia els fets a les seves lleis.

Aquestes tesis kantianes van ésser el punt de partida d'una sèrie de metafísiques de tendència panteista, les de Fichte i de Hegel tant com de Schopenhauer, sense oblidar el Sistema de la Identitat de Schelling i la Filosofia de l'Inconscient de Hartmann.

Els excessos d'aquests sistemes han desacreditat la filosofia al segle XIX, en tanta de manera que el positivisme, amb son renunciament a tota metafísica, féu un bon joc, així com els savis que abandonaren tota recerca filosòfica, acontentant-se de les ciències particulars i deixant a l'individu la cura de practicar la religió si en sent necessitat. Això era estabellar l'admirable síntesi tomista, era dividir l'esperit en compartiments isolats, fer especialistes i no homes i deixar via lliure a les heretgies i a l'ateisme.

N'hi ha prou amb aquest ràpid esbós per fer saltar a la vista la insuficiència de les filosofies modernes per respondre a les qüestions més inevitables de l'esperit, i a la superioritat del tomisme que, ara més que mai, apareix, damunt les ruïnes dels sistemes, com la filosofia. L'esperit singularment ardit de Sant Tomàs esfereïa els seus contemporanis. Ha calgut temps perquè hom el comprengués. Si ha acabat per fer-s'ho seu, ho deu a la puixança del seu pensament, a la convicció que es desprèn de les seves demostracions, a la força dels seus arguments, a la precisió dels seus termes, a l'amplària de les seves concepcions, a posta per satisfer igualment el savi, el pensador, el moralista, el capellà, però també, afegim-ho, a un sentit singularment afinat d'allò *concret* i a una rara penetració del *sentit psicològic*.

Guardem-nos d'esgarrifar-nos davant la tasca verament difícil que és l'estudi de les obres de Sant Tomàs d'Aquino! Aquest estudi — hom objectarà — no és possible més que als teòlegs o als metafísics de professió; ultrapassa el poder d'atenció del terme mig de la gent culta. Tampoc no aconsellaríem a aquests d'abordar sense preparació un escrit de Sant Tomàs. Quina follia! Qui gosaria, de més, pretenir llegir sense preparació i comprendre un Spinoza, un Kant, un Hegel, o àdhuc un Plató, un Aristòtil o un Descartes, aquests darrers més clars, i més directes, més humans que els tres primers?

També, per penetrar el pensament de Sant Tomàs, és necessari d'estudiar primer els seus intèrprets millors, aquells qui, bo i respectant les seves idees directrius, posen les seves doctrines a l'abast dels contemporanis i ens fan aptes per comprendre'n el conjunt. Per experiència personal, citaria els cursos i manuals de l'Escola de Lovaina i les obres ben conegudes del R. P. Sertillanges, sense voler de cap manera procedir per exclusió, car hi ha bé d'altres obres que poden molt bé servir de guies en aquest estudi. La cosa essencial és que, el que guia sigui fidel i s'expressi clarament.

Fóra de desitjar que hom escrivís un llibre d'*iniciació* al tomisme, en aquesta forma simple i vívida de les *Iniciacions* a les matemàtiques, a la mecànica, a la química, de les quals forneix models la bibliografia francesa.

Per comprendre les idees i les coses, és essencial de formar-se una noció de veritat filosòfica i un sentit crític suficient per guiar-se entre les diverses teories formulades per uns i altres i conservar en mig de les discussions el seny i el judici propis; cal adherir-se a una filosofia prou ampla per redreçar els diferents problemes actuals i prou segura per donar unitat al pensament i al voler. Ara, la història de les doctrines sembla fer-nos veure avui en dia que la filosofia tomista respon plenament a aquestes exigències.

GEORGES DWELSHAUVERS

L'educació religiosa a les escoles

Difícilment podem parlar avui d'educació religiosa a les escoles de Catalunya. No perquè estiguem mancats de mestres que professin sincerament la fe cristiana, sinó per certa por a manifestarse, que sortosament va desapareixent de les classes cultes de tots els pobles civilitzats. D'uns anys ençà, el magisteri es mostra adalerat per millorar intellectualment i per sortir del marasme rutinari en què vivia sumida la nostra escola popular. Hom s'ha informat dels corrents proclamadors de les més recents teories sobre la base científica de la Pedagogia. Hom ha intentat dins els migrats medis oficials i amb l'esforç particular, d'assajar els nous mètodes i fer investigacions amb l'ajut dels *tests* (experimentacions fetes sobre diversos individus) vinguts dels centres estudiosos d'Europa o de més enllà de l'Atlàntic. Han sonat ací i allà els noms Montessori, Decroly, Dewy, Claparède, Ferrari, Joteiko, Descoeudres, Gentile, etcètera, i diaris i revistes han donat periòdicament, recensions de proves i assaigs més o menys reeixits de punts concrets de metodologia o de sistemes generals d'educació. I l'aparició de publicacions especialitzades amb altesa de mires i nobilitat de fins ha estat un goig que s'ha anat succeint i intensificant i ha elevat la valor i el to dels nostres mestres. Però d'aquest avenç i d'aquesta pruïja de millorament, n'ha estat gairebé exclòs tot allò que fa referència a l'educació religiosa dins l'escola, i llevat de comptades i honroses excepcions, els mestres han defugit sempre aquest tema, com si els hagués d'ésser malastruc el seu contacte, o com si no tingués importància dins la tasca global educadora, de l'Escola, o com si una força estranya els obligués al silenci.

Resseguiu els títols de les colleccions metodològiques i no hi trobareu res que faci referència a la pedagogia escolar de la religió. Resseguiu l'índex dels llibres capitals de la ciència pedagògica moderna o dels que ens fan conèixer les millors institucions noves d'educació i hi trobareu sempre a mancar el mateix capítol. Resseguiu el sumari de les revistes de mestres, i hi trobareu sempre la mateixa mancança, i si alguna vegada, en alguna d'aquestes publi-

cacions veieu quelcom que hi faci referència, serà per repetir els arguments que fa quaranta anys que periòdicament ens vénen servint per demostrar com la religió ha d'ésser bandejada de l'ensenyament en gràcia a la llibertat de consciència i a la universalitat de l'escola. Davant d'aquesta afirmació i de l'opinió que la religió ha d'ésser *ensenyada* per un sacerdot, el mestre ha adoptat la posició còmoda de no fer-se un problema de l'educació religiosa, i l'ha anat abandonant fins arribar a l'estat actual en el qual, dels termes de Mn. Frederic Clascar, quan deia: «El cert és que el renec de la neutralitat escolar, és un fet amb arrugues de vell qui va funcionant ja (bé que vergonyosament) així com una institució social, com una cosa viva» (1), podem treure l'entre parèntesi per aplicar-lo precisament a l'educació religiosa, que especialment en les escoles de nois té un caràcter vergonyant.

La inhibició dels estudis pedagògics que la religió comporta, per part dels mestres, — i ens referim sempre als mestres seglars—, fa semblar que no hi ha mestres que se'n preocupin, quan ens consta que són molts, i de senyalada vàlua, que podrien parlar-ne autoritzadament i amb plena consciència i esperit profundament cristià, però la por de significar-se i el tribut a les conveniències socials, ens els manté allunyats d'aquest camp d'investigació pedagògica que altrament tant de bé faria a l'escola popular nostrada. És hora d'acabar amb aquest esperit vergonyant i pensar que la millor defensa de l'esperit religiós a l'escola, és d'abocar-se a l'estudi dels molts problemes que comporta, i fer-ne públics els resultats i les experiències, per guia i alliçonament d'altri, així com es fa amb els problemes del llenguatge, o de les ciències, o de l'ensenyament geogràfic. I més encara—que l'afinitat és major—així com es fa amb els greus problemes de la llibertat escolar, o de la disciplina, o de l'educació sexual.

* * *

Hem parlat de problemes de l'ensenyament religiós i cal puntualitzar. Per aquells que en l'ensenyament religiós no veuen sinó la *lletra* de la llei vigent que es limita a senyalar en la llista de matèries que formen el programa escolar la de «Catecisme i Història Sagrada», no hi ha problemes en aquest ensenyament. Agafant el text donat per l'Església i fent-lo aprendre de memòria més o menys fredament, per complir les disposicions de la llei, així com

(1) L'educació religiosa en les escoles—1908—conferència.

s'aprendria una definició inútil d'aritmètica o un temps d'un verb irregular, hom ha arribat a fi de comptes, i l'ensenyament del Catecisme s'ha resolt planerament per ell tot sol sense la menor molèstia i amb el mínim esforç per part del mestre. Procedint d'una manera semblant amb allò que fa referència a la Història Sagrada, limitada gairebé a l'Antic Testament, «que té més aire de contalla oriental», hom compleix amb la segona part del manament de la llei i queda resolt l'ensenyament religiós que per arrodonir-lo hom completa bastant sovint amb la cantarella d'unes oracions d'entrada i sortida i amb la pràctica del Rosari.

Però per aquells que creiem que el paper de la Religió a l'escola no es limita a donar uns coneixements catequístics i bíblics més o menys profunds, sinó que el seu lloc rau en l'eix de la tasca educativa de l'escola, que la formació del caràcter, que la rectitud de principis, que l'equilibri espiritual dels alumnes depèn de l'esperit religiós que sapiguem infiltrar a tots els moments de l'escola, per aquells que creiem que la Religió no és una «assignatura» més, sinó que és un medi d'educació, que envaeix tot el camp de l'acció escolar, (1) per aquells dic, els problemes s'amunteguen, i omplen de neguit tots els moments del mestre conscient de la seva responsabilitat. Aquests són els que accepten i desitgen l'ajut del sacerdot a l'escola per allò que d'ensenyament té la Religió, per donar més exactitud i més ciència, però volen reservar-se sota la seva responsabilitat la tasca educativa i l'ambient de religiositat de l'escola.

En aquest treball no ens hem proposat de senyalar tots els problemes que ens neguitegen, referents a l'ensenyament i a l'educació religiosa, però per donar-ne només unes mostres n'anunciarem alguns dels més importants sobre els quals hem hagut de batallar moltes vegades i sobre els quals desitjaríem sentir les veus i saber les experiències de persones autoritzadíssimes.

— Essent la religió educació, i exigint l'educació un ambient, com formarem l'ambient religiós de l'escola, de manera que no sigui un pes sobre l'alumne, i que respiri un ambient de sentiment i no de sensibleria?

(1) En llegir aquestes paraules hom no ha d'interpretar-les en el sentit que s'hagi de pregar o explicar catecisme o predicar evangeli tot el matí o tota la tarda. Són dues tasques diferents la de l'ensenyament religiós amb la de l'esperit religiós a l'escola, que poden molt bé donar-se l'una sense l'altra. Són innumerables les escoles que ensenyant religió, i fent pràctiques religioses amb abundància — de vegades amb excés — estan buides d'aquest esperit religiós que preconitzem i d'altres, (el que això escriu ha tingut d'actuar dos anys en una d'elles), en les quals essent bandejada tota disciplina religiosa, el mestre infiltra suaument i fa resplendir a tota hora l'esperit cristià. És evident però que per a la veritable formació cristiana calen les dues actuacions.

— Com cal enfocar l'ensenyament religiós de l'escola segons sigui el mitjà social del qual pervingui l'alumne?

— El Catecisme, en ús, és *pedagògicament* un text aplicable a tots els casos escolars? Fins on el mestre deu seguir-lo en ordre i lletra, i des d'on té llibertat per limitar-lo o estendre'l segons les necessitats dels seus alumnes?

— Com deu desenrotllar-se la lliçó de Catecisme? ¿Precedirà l'explicació i l'exemple, perquè el text concís, sigui un resum i una conseqüència de la lliçó, o el text del Catecisme serà el punt de partida de la lliçó?

— Quin caràcter ha de tenir la Història Sagrada? ¿Com conseguirem que la figura del Crist la presideixi tota de cap a cap, fent-ne un estudi religiós i no un mer passatemps d'un interès purament anecdòtic a les oïdes de les criatures?

— ¿Hi ha d'haver diferències en la formació religiosa dels nois i de les noies?

— Medis més eficaços per intensificar a l'Escola el coneixement dels Evangelis.

— Com inculcar en els nostres temps i a l'Escola, l'heroisme i la fortalesa de la Religió?

— Si hom ha assenyalat el Catecisme, la Litúrgia, les lectures dels llibres evangèlics i els escrits dels Apòstols i dels Sants, la Història Bíblica, les Pràctiques de pietat per aconseguir la formació religiosa dels alumnes, com s'han de metoditzar i ordenar totes aquestes branques perquè l'una no ofengui l'altra i es mantingui en un perfecte equilibri educador?

— Com s'han d'incorporar els nostres nois a l'organisme vivent de l'Església?

La sola lectura d'aquests problemes demostrarà el camp vastíssim que ofereix al treball i a l'experiència la matèria que ens ocupa, car no són qüestions que hom pugui contestar a priori, que ben sovint la realitat ha desmentit les nostres idees preconcebudes, i ha fet variar el concepte i la direcció de les nostres actuacions. Perquè s'ha de tenir en compte, que aquí es tracta d'un problema de pedagogia, la resolució del qual, depèn de l'adaptació de dos elements ben distints, l'un, el coneixement de les lleis que regeixen el desenrotllament de l'ànima del noi i de la influència que sobre ell exerceix el medi ambient que respira, i l'altre, el coneixement de la Religió en si i de les possibiltats que ofereix a la tasca de l'Escola. Cada u per si d'aquests dos coneixements no és prou per donar resposta satisfactòria a cap de les qüestions apuntades; cal la perfecta

compenetració dels dos per poder arribar a un resultat de valor positiva.

Per això és més dolorós de veure que damunt les planes de les publicacions especialitzades dels mestres es passin per alt qüestions tan delicades i per això voldríem, que l'educació religiosa a l'escola, amb els innumerables temes que ofereix, fos estudiada i debatuda. Oi més, ens consta que molts dels problemes que hem apuntat, i d'altres encara, se'ls han proposats mestres i directors espirituals i que han estat fetes experiències notabilíssimes que seria d'un gran interès fer conèixer i intensificar.

* * *

El segon problema apuntat, que fa referència al planejament de l'educació religiosa segons la condició social dels alumnes, ens ha capficat molt sovint per tal com la nostra actuació ha degut portar-se especialment sobre nois de les classes humils d'un dels barris obrers més populosos de Barcelona, els quals ens vingueren amb una dosi d'indiferentisme i d'hostilitat a les idees religioses que ens lligà de mans més d'una vegada. És clar que els nois parlaven sempre per boca d'altri i no feien més que deixar entreveure el sentir de les famílies llurs i de l'ambient que els voltava. Amb el desig d'illuminar la llur intel·ligència ens lliuràrem a serioses controvèrsies amb ells, per esvair-los els dubtes i posar els perns de la seva educació religiosa, però ben aviat ens convencérem que fèiem feina endebades i havíem errat el camí. Els nois controvertien i posaven dificultats, no amb un desig d'enriquiment de la seva intel·ligència, sinó amb la intenció de posar obstacles a cada pas, pel fi únic de deixar en fals la discussió. Els mateixos quan no trobaven res a exposar i semblava que havien estat convençuts, no donaven la sensació del que resta satisfet d'una nova llum que s'ha fet en la seva intel·ligència, sinó del que prepara a la callada una nova traveta. Ben altra era la impressió que donaven els pocs que venien respirant un altre ambient i que no per això deixaven de discutir com els seus companys, però amb tot un altre esperit.

Això ens féu pensar que la base de la formació religiosa d'aquests nois i dels de condició espiritual semblant a la seva no podia ésser la presentació de la religió com a misteri, sinó donar-los abans de tot, quelcom que fos incontrovertible, que els donés la impressió justa del fet històric, que se'ls presentés com realitat, com vida mateixa, sense donar lloc a dubte, per tenir amb aquesta base de

realitat, camí obert per enlairar-nos pels camins de la fe i de tot allò que està per damunt de la nostra coneixença.

Aquesta realitat no podia ésser altra que la vida de Jesucrist, que l'Evangeli, i els fets dels Apòstols.

Trobada la matèria, es presentava un altre problema, el metodològic. Com donaríem aquest coneixement? Les solucions foren diverses, i les proves múltiples. No volem cansar els lectors amb l'enumeració de les mateixes, però si que, escaient-se ara el temps de Quaresma ens plau d'acabar aquestes notes exposant l'aprofitament que férem i fem encara d'aquesta època litúrgica en vistes a donar aquesta idea de veracitat i de fonament objectiu als estudis religiosos.

Fou donada als nois una idea, la més justa possible, de ço que commemora l'Església en aquesta època de Quaresma, i després prodigàrem les semblances d'aquest temps litúrgic amb els temps de recolliment i concentració de les forces de la naturalesa per donar nou esplet de vida. Llavors hom proposà un petit treball semblant quotidià, de concentració d'energies i d'idees que pogués fruitar a la fi de la Quaresma en quelcom real que signifiqués un esforç en aquesta quarentena. Aquest treball ha estat divers cada any, però ha consistit sempre a fer un llibret sobre un tema determinat, del qual han escrit una plana cada dia abocant-hi tot el seu saber i totes les seves disposicions. Un any fou un llibret que contenia a cada plana unes paraules de Jesucrist, les quals eren comentades, determinant-ne entre tots el sentit, explicant les circumstàncies en què foren pronunciades i senyalant-hi l'evangelista que les havia recollides. Fou un estudi fragmentari dels anys de predicació de Jesús no subjecte a un ordre cronològic, sinó als fets i a les oportunitats de l'Escola, que ells es trobaven a les mans traduït en una petita obra seva.

Un altre any fou això mateix, però tret de Crist, dels Apòstols i diversos Sants, presentant sempre els beneficis de Déu, la bellesa de la seva obra, la confiança en la divina Providència i la gratitud de les creatures. Cada dia foren presentats a la consideració dels nois els trets principals d'un Sant i fet el comentari de les seves paraules en vistes a donar-los un sentit optimista de la vida.

I un altre any, en fi, dedicàrem la Quaresma a l'estudi dels Fets dels Apòstols i a la Vida de Sant Pau, l'home formidable, exemple de fortalesa i d'heroisme, de fe, d'activitat i d'humanitat que no ens cansaríem de presentar—després de la vida del Crist— a la consideració de la nostra mainada.

El llibre consistí en una reducció dels Fets dels Apòstols repartida en trenta tres capítols, un per cada dia hàbil de la Quaresma, els quals eren copiats en una fulla quadrada de color groguenc emmarcada en quadro simple, i escrita amb la major pulcritud. Les fulles foren illustrades amb mapes—croquis—dels viatges de Sant Pau, i els nois hi feren una portada, molt simple, exornada amb un símbol cristià (els tres peixos, la llàntia, la creu...) Tot plegat constituí un volumet interessantíssim. El text, el traguérem gairebé sempre del llibre dels fets, i alguna vegada l'ampliàrem amb notes del llibre de F. Prat S. J. «Saint Paul» i amb el del Pare Fouard : «Les actes des Apôtres, les epîtres catholiques» que ens serviren per l'explicació i el comenatri diari de la fulla copiada. Nosaltres posàrem, no sense recança, les nostres mans pecadores damunt aquests textos per fer-ne la reducció a mida de les nostres necessitats, però tinguérem cura de fer-hi fer per persona competent i autoritzada una detinguda revisió. La impressió produïda per aquest treball de Quaresma damunt els nois és d'aquells que no s'esborren fàcilment ; Sant Pau ha adquirit per ells, degut a aquest estudi, i a les lectures setmanals de les seves epístoles un exemple vivíssim que cuidàrem de fer estimar i seguir a mida de les nostres forces.

No ens sabem estar de donar a continuació, la llista dels títols de cada una de les fulles d'aquest treball i com a via de mostra clourem aquestes notes amb la transcripció d'algunes de les fulles.

Capítol I.— Els Apòstols i fidels després de l'Ascensió.
» II.— Elecció de Sant Maties.
» III.— La vinguda de l'Esperit Sant.
» IV.— Curació d'un coix de naixença.
» V.— Sermó de Pere.
» VI.— Miracles dels Apòstols i indignació dels sacerdots.
» VII.— Els Apòstols són alliberats per un Angel i tornats a prendre pels sacerdots.
» VIII.— Els Apòstols defensats per Gamaliel.
» IX.— La comunitat dels primers cristians. Nomenament de set diaques.
» X.— Discurs i martiri de Sant Esteve.
» XI.— Saule perseguint els cristians.
» XII.— Conversió de Sant Pau (I).
» XIII.— Conversió de Sant Pau (II).
» XIV.—Predicació a Damasc i salvament en el cove.
» XV.— Miracle de Sant Pere. (El paralític de Lidda).
» XVI.— Conversió del centurió Corneli.
» XVII.— Bernabé i Sant Pau a Antioquia.
» XVIII.— Martiri de Sant Jaume i empresonament de Sant Pere.
» XIX.— Sant Pau a Xipre.

Capítol XX.—Sant Pau a l'Asia Menor.
» XXI.— Retorn a Antioquia.
» XXII.—Concili dels cristians a Jerusalem.
» XXIII.— Segon viatge de Sant Pau (I).
» XXIV.— » » » » » (II).
» XXV.— Tercer viatge de Sant Pau (I).
» XXVI.— » » » » » (II).
» XXVII.— Retorn a Jerusalem.
» XXVIII.— Motí contra Sant Pau.
» XXIX.— Viatge i presó a Roma.
» XXX.— Darrer viatge i presó de Sant Pau.
» XXXI.— Martiri de Sant Pau.
» XXXII. — Fets i martiri de Sant Pere.
» XXXIII.— Fets i martiris dels altres Apòstols.

Dilluns dia 26 de febrer de 1923

IX

La comunitat dels primers cristians. Nomenament de set diaques

Els primers cristians vivien molt units i amb molta concòrdia. Molts es venien les terres i els béns i lliuraven el producte als Apòstols perquè el repartissin segons les necessitats de cadascú.

Passaven llargues estones junts al temple, orant, i en les cases partint el pa i lloant Déu amb alegria i simplicitat de cor.

Els Apòstols sols tenien cura de predicar i ensenyar, i tenien uns homes, anomenats diaques, que eren els encarregats de repartir les almoines i els aliments als pobres.

Dijous, dia 15 de febrer de 1923

XXIV

Segon viatge de Sant Pau (II)

De Filipos, Pau i els seus companys anaren a Tesalònica (avui Salònica) i Berea, on feren moltes conversions, però d'on degueren fugir de nit perseguits pels jueus. Llavors Pau se n'anà tot sol a Atenes on predicà i disputà amb els filòsofs, però veient que poca cosa conseguia, partí cap a Corint. En aquesta ciutat s'establí i es posà a fer el seu ofici i els dissabtes predicava. Els jueus volgueren fer-lo matar però no ho conseguiren. Pau romangué 18 mesos tranquillament a Corint i després s'embarcà per tornar a l'Àsia.

Passà per Éfeso i desembarcà a Cesarea. De Cesarea anà a Jerusalem a saludar els Apòstols i després tornà a Antioquia, donant així per acabat el seu segon viatge.

DIVENDRES DIA 23 DE MARÇ DE 1923

XXX

DARRER VIATGE I PRESÓ DE SANT PAU

Així que St. Pau hagué obtingut la llibertat, deixà Roma per fer el seu darrer viatge cap a les terres de Ponent. Vingué a Espanya i, segons diu la tradició, desembarcà a Tarragona, on començà a predicar. Més tard s'embarcà i anà a visitar per darrera vegada les esglésias de l'Àsia, Macedònia i Grècia, i anà a evangelitzar la gent de Creta que tenien molt mala fama. Tornà a l'Àsia, i es trobava a Troas quan es desencadenà la primera persecució dictada per Neró, l'incendiari de Roma, que culpà dels seus crims els cristians, on fou fet presoner i portat a la capital de l'Imperi. Ara no tingué la llibertat de la primera vegada, sinó que fou posat a la presó Mamertina, dins una cella infecta d'on no havia de sortir sinó per anar a sofrir el martiri.

A la presó encara convertí els dos soldats que el custodiaven.

ARTUR MARTORELL

La poesia religiosa a Itàlia (*)

(Acabament)

Ben diferent de l'art severa i clàssica del Manni és la poesia de Giulio Salvadori, encara vivent. No deu comptar gaire més dels seixanta. És un convertit de fa molts anys. Actualment és professor d'Història literària i estilística a la Universitat del Sagrat Cor de Milà. El 26 de maig de 1885 anunciava així la seva conversió:

«He vist que no hi ha ciència, no hi ha art, no hi ha vida possible, sinó en la Fe, per la qual la ciència esdevingui plena i segura, i l'art sigui aixecat de bell nou a la seva veritable valor de força que purifica, illumina, ennobleix, i a la mateixa vida sigui donat un fi sobre la terra que, sense un fi més alt que el justifiqui, és un engany. Altrament, aquells que han cantat la mort del Cristianisme són, fet i comptat, els mateixos homes que no han sabut ordenar d'una faisó orgànica llur pensament i n'han perdut l'esperança; que no han sabut, ni saben, produir en art cap obra verament vital i en desesperen; que no han sabut, ni saben, fer-se una vida i la flestomen...»

Així es deseixia de la companyia de Gabriele d'Annunzio i d'altres joves disbauxats, i després de quatre anys de renovellament espiritual, publicava el *Canzoniere Civile,* del qual ell mateix explicava els orígens, el signifiact i les intencions amb la següent nota:

«En aquest recull de cançons, escrites totes amb ocasió de fets recents són celebrats els punts que han semblat a l'escriptor més insignes en la història de la nostra civilització, per la qual raó el Cançoner s'anomena civil; però per la comesa principal de l'art, de collir en l'aspecte dels fets humans el secret de la vida, aquells grans fets de la història civil són concebuts com de naturalesa en fons religiosa, moguts per un impuls que transcendeix de molt als seus efectes visibles en el món. Així és que en el fons amb aquestes cançons és celebrat el Cristianisme com primer factor de la civilització universal en tots els temps, i particularment de la italiana.»

(*) Vegeu el número II de LA PARAULA CRISTIANA, pàg. 139 i segs.

Llàstima que Salvadori, dedicat a treballs de prosa erudita i a l'ensenyament, hagi afegit poca cosa més al jovenil *Canzoniere,* el qual, tanmateix, basta tot sol per donar-li una fama duradora.

El camp d'on treu el nostre poeta els seus assumptes i les seves contemplacions no és la mera apologètica, sinó molt més vast. Tots els arguments civils, humans, socials, considerats en llur veritable essència, es transfiguren en visions cristianes. El contingent suposa l'absolut; el caduc, l'etern. La lluita entre el bé i el mal, entre la virtut i el vici, té un origen i un fons ultrahumans.

Gran i verament alada és la inspiració de Salvadori, però l'art, quant a perfecció de forma i a claredat immediata de percepcions, no és lliure de defectes.

Heus aquí com canta, en inaugurar-se a Florència a la primavera de 1887 la façana de Santa Maria del Fiore, la figura de Sant Francesc d'Assís com inspirador—a través de la nova comunicació del Crist (els estigmes)—de l'art nova:

Oh, allor che le città di nostra terra
(né ancor, simile a vento di bufera,
re Federico le avea mosse a guerra)
crebber la nuova sacra primavera;
il Re che il cielo impera,
come purpureo fiore
dal verde della mèsse,
dalla sua plebe elesse
te, Francesco, a ferir d'intimo ardore.

Dicean le creature a te, sorelle,
il lor secreto: oh altissime parole
che t'arridean le preziose stelle;
e tutta, sotto il radiante sole,
nella inegual sua mole,
con l'acqua umile e casta
e quante erbe diserra,
la nostra madre terra
a cui dei fiori il vel ricco sovrasta;

La gloria in armonie riecheggianti,
dicean del Re: ma tra in fratelli tristi,
tu che vincevi l'usignuolo ai canti,
la morte allor sentisti
(del martire divino
per la pietá infinita)
risfolgorar di vita;
gioisti nel dolor come bambino:

Onde, sul monte, poi, nel duro letto
dèsto dall falco presso alla mattina,
sonar voce nell' intimo del petto
sentisti un dí la region divina:
«Va per l'alpestre china
incontro il sol levante,
o banditor: t'attende
lume che il ciel discende
vien con grande splendore ei radiante».

E, al santo fiso, l'alta visïone,
d'un subito dall'alba ad oriente
diè luce; e apparve, quasi gonfalone,
quel che sentia la innamorata mente:
Angelo in luce ardente
scendere a lui fu visto:
in croce l'ale accese
le man trafitte stese,
tra le sei ale sfolgorava Cristo.

Gli angeli posti a custodire i monti
splendidi nelle vette innanzi all'ora,
vegliando i fiumi italici alle fonti
videro il frutto della nova aurora:
«Pace» fu il canto «ancora!»
Il sacrosanto segno
al novo Angelo è dato;
sul monte egli è segnato
a dar la legge ai sudditi del Regno. (1).

(1) Oh, llavors que les ciutats de la nostra terra — (encara Frederic, semblant a l'alè del bufarut, — no els havia mogut guerra) — creixeren en nova sana primavera; — el Rei que el cel comanda — com flor purpurina — de la verdor de les seves messes — del seu poble elegí — a tu, Francesc, per ferir-te d'ardor íntima.

A tu les creatures deien, germanes, llur secret: oh altíssimes paraules — amb què et somriuen els estels preciosos; — i sota el sol radiant — en sa mole desigual — amb l'aigua humil i casta — i tota l'herba que conté — la nostra mare terra — amb son ric vel de flors damunt!

En harmonies ressonants, la glòria — deien del Rei — però entre els mals gérmans — tu vencies el rossinyol a cants, — a la bellesa del dolor pujares; — la mort llavors sentires — (per la pietat infinita — del Màrtir diví) — fulgurar de vida; — fruires del dolor com un infant.

Per això, sobre la muntanya — en el llit dur — despertat per falcó devers el matí — dient paraules en l'íntim del pit — sentires un jorn la regió diònia: «Ves pel pendís alpestre — de faç al sol ixent — oh pregoner: t'espera — llum que del cel davalla — ella amb gran resplendor ve radiant.»

I al sant absort, l'alta visió — de sobte des de l'alba, a Orient il·luminà; i aparegué, com gonfaró, — el que la ment enamorada sentia: — Angel en llum ardent — fou vist baixar vers ell — en creu les ales enceses, — les mans foradades, esteses, — entre lés sis ales fulgurava el Crist.

Els àngels posats a guardar les muntanyes, — espléndids en les carenes, abans de l'hora, — vetllant els rius itàlics en llurs fonts — veren el fruit de la novella aurora: — «pau» fou llur cant «encara!» — el sacrosant senyal — al nou Angel és dat — damunt el mont és ell assenyalat — per donar la llei als súbdits del Regne.

Les composicions de Salvadori són profundes i es fan no sols llegir, sinó rellegir, semblants a aquelles simfonies que, per ésser gustades a tot pler, requereixen ésser sentides moltes vegades.

L'obra mestra d'aquest poeta és, al meu judici, la *Domenica delle Palme*. Admireu com representa Jesús en l'acte d'entrar a Jerusalem:

Sui rami e i pallii per la via gettati
Ei procedea tranquillo: arcanamente
splendidi, gli occhi il sol dentro lucente
e il dolor dei fratelli affaticati,

specchiavano: e nel suo pensiero immenso,
l'un dopo l'altro i secoli lontani
in un amaro, inenarrabil senso
raccoglian tutti i patimenti umani.

E una voce venir come di tuono
pei secoli sentia; fremiti d'ira
lagni di chi sotto la forza spira,
pianto di madri che non dan perdono:

Quanto di passione ardore avvampa
le vene all'ira e all' amor turpe e vano,
quanta prudente iniquità s'accampa
a trionfar sul pesto sangue umano.

E tutto il sangue che chiedea vendetta,
tutto il peccato che non ha perdono,
con voce l'assalia come di tuono,
come di turba che la morte aspetta.

Ed Ei sull' onde urlanti in gran tempesta
(solo le udia tra gli inni) maestoso
mosse in giro la sua placida testa
e alla grand' ira comandò: riposo! (1).

Heus aquí com Salvadori canta l'himne al Redemptor, que avança en triomf:

(1) Sobre els rams i els mantells gitats per la via—caminava ell tranquil: arcanament—esplèndids els ulls, el sol dins ells refulgent—i la dolor dels germans afatigats

emmirallaven: i en el seu pensament immens—l'un rera l'altre els segles llunyans,—en un sentit amarg inenarrable,—recollien tots els patiments humans.

I venir una veu com de tro—sentia pels segles: estremiments d'ira—planys de qui expira sota la força—plors de mares que no donen el perdó.

Tota ardor que de passió abranda—les venes d'ira i d'amor groller i va,—tota iniquitat que prudent acampa—per triomfar sobre la sang humana malolent.

I tota la sang que demanava venjança—tot el pecat que no té perdó—l'assaltava amb una veu com de tro—com d'una turba que la mort espera.

I ell sobre les ones udolants en gran tempesta—(sols ell les sentia entre els himnes) majestuós—mogué girant la seva plàcida testa—i a la gran ira comandà: repòs!

Rallegrati, o Sion: Il Re verace
a te viene in quel mite aspetto augusto;
il Re che viene apportator di pace:
povero, umile, mansueto e giusto.

Altri ne sai nei lor purpurei manti
tinti di sangue, fra gli acuti squilli
Splendidi d'oro muoversi i vessilli
che tanti petti già videro infranti.

Sur un giumento Egli a te viene inerme;
Egli è povero e solo; Ei non contende;
se sull'umil sua via s'abatte il verme,
neppure il verme col suo passo offende.

Rallegrati, o Sion; il Re verace,
il Re povvero viene ai fianchi accinto;
nel suo dolore sta la nostra pace,
poichè col suo dolor la morte ha vinto. (1).

Quants altres versos del poeta sacre aretí estic temptat de reproduir aquí! L'espai, però, no ho consent, i a més, cortesos lectors, he de presentar-vos altres germans seus en art.

Que distint d'aquest profund meditador, alguna vegada difícil i abstrús, rares vegades somrient, que us invita a escrutar amb ell els abismes, és l'encara jove poeta venecià Fabio Gualdo! Aquest és tot lleugeresa escumejant, briositat, optimisme, amor als espectacles joiosos de la Natura. Poeta de les festes cristianes, dels misteris gojosos, figurador de les belleses de la Verge, ric d'imatges i de musicalitat, copiós i dúctil, poeta de la immensitat de la Creació, poeta dels Alps i dels heroismes, és molt estimat dels lectors joves.

Heus aquí el seu *Natale*:

Amò quest' ombre l'infinita Luce
la Notte sola ebbe pietà di quelle
lagrima ignote:
la Notte sola inghirlandò di stelle
quella deserta ignota povertà.

(1) Alegra't, oh Sion, el Rei veritable—cap a tu ve amb aquell mans aspecte august;—el Rei que ve portador de pau,—pobre, humil, mansuet i just.

D'altres reis saps en llurs mantells purpuris—tenyits de sang, entre els aguts clarins—d'or refulgent, movent-se les senyeres,—que tants de pits atravessats veieren.

Sobre un jument ve cap a tu, inerme.—Ell és pobre i és sol, Ell no disputa;—si el cuc humil s'abat sobre sa via—ni solament el cuc ofèn a son pas.

Alegra't, oh Sion, el Rei veritable,—cenyit el flanc, ve cap a tu, el Rei pobre;—en sa dolor radica la pau nostra—puix que la mort amb sa dolor vencia.

Vaghe dolcezze corsero pei cieli
vigili in arco su la nova vita :
folle di grazia
l'ala del tempo errò per l'ombre, unita
a l'ala augusta de l'Eternità.

Andavan l'ali quasi aperte braccia
pei taciturni spazii, cennando
con lento gesto
ritmico : «Pace ! Pace ! Pace !»—Un blando
inizio d'alba, una lucidità

come de gigli argentei fluiva
ai laghi azzurri. Parea vinto il mondo
ne la magía
d'un occhio limpidissimo profondo...—
Ed in quel lume, ove fiorivan già

boschi di rose, immobili ed erette
l'ali sorelle (innodiava un coro
d'angeli a torno)
profilavano un gran calice d'oro
fulgido, solo, ne l'immensità. (1).

Heus aquí una altra gemma, *Pasqua* :

Tutta la grande poesia del sole
splende nel nome tuo, Pasqua ! Ed io penso
una vetta bianchissima
giganteggiante nell' azzurro immenso.

Tutto l'altro dispare : anche la Croce,
anche la Croce santa, oggi, dispare,
quasi fiamma di vivida
stella in un largo incendio solare.

muore di luce la pupilla umana
oggi : ma più e più l'anima vede,
però ch' al fior de l'estasi
nitido brilla il sol de la mia Fede.

(1) Amà aquestes ombres la Llum infinita—sols la Nit tingué pietat d'aquelles—llàgrimes ignotes.—Sols la Nit engarlandà d'estels—aquella deserta ignota pobresa.

Vagues dolçors corregueren pels cels—vetllant en arc sobre la nova vida :—folla de joia—l'ala dels temps errà per les ombres, unida—a l'ala augusta de l'Eternitat.

Avançaven les ales com braços oberts—pels taciturns espais senyalant—amb gest pausat,—ritmic : «Pau ! pau ! pau !»—Un bla—inici d'alba, una luciditat

com de lliris argentins fluía—en els llacs blaus.—Semblava vençut el món—en la màgia—d'un ull limpidíssim, pregon...—I en aquella llum on ja florien

boscos de roses immòbils i erectes—les ales germanes (himnejava un cor—d'àngels entorn)—dibuixaven un gran calze d'or—fúlgid, sol en la immensitat.

O Fede mia, Belleza unica pura,
a la cui fronte, eterno diadema,
fulge il mistero—núbila
cima sepolta ne l'Idea Suprema.—

Fede, Maggio de l'anima, celeste
iride effusa su l'umano pianto,
rompi in fiume di gioia,
rompi in flumi di luce, oggi, per tanto

buio dolore che sul mondo grava,
rompi i sepolcri;—ed alta, ampia, infinita
sia la pasqua de le anime
ancora vive de l'eterna vita (1).

M'hauria d'estendre encara més i fer conèixer no pocs altres conreadors del vers cristià.

¿Per què ometre dues poetesses de gran mèrit: Luisa Anzoletti, trentina, al ponent de la vida, cèlebre, i Maria Capuano, siciliana, a qui la glòria besarà aviat el brunívol front d'illenca?

És un veritable deure i propi d'un estudiós catòlic, de saludar des d'aquestes columnes altres menys famosos però dignes i importants senyors de la rima inspirada per la fe: Filippo Crispolti, més aclamat com a prosador, crític i periodista, ex-diputat al parlament i, ara, senador del regne; el plorat P. Francesco Tranquillino Moltedo, barnabita, acadèmic, que publicà en la seva llarga i santa vida pocs anys ha closa, densos volums de versos; Clemente Barbieri, sacerdot, cantor dolç i idíllic; Antonio Bacchi, Aniello Calcara, Giuseppe Elleo, justament apreciadíssim, Virginia Attanasio. Però tanmateix no tinc espai per una gran galeria de retrats.

Em reservo, en canvi, les darreres pàgines per dedicar-les a la més interessant i significativa figura de poeta catòlic de la Itàlia d'avui. És Antonino Anile, ex-ministre d'Instrucció Pública l'efígie del qual mostro en aquestes pàgines.

Anatomista, metge, biòleg, psicòleg, filòsof, és ensems un artis-

(1) Tota la gran poesia del sol—lluu en el teu nom, Pàsqua! I jo penso—una carena blanquíssima—gegantejant en l'atzur immens.

Tota altra cosa desapareix:—fins la Creu santa avui desapareix,—com una flama de vivid—estel en un ample incendi solar.

Mor de claror la pupil-la humana—avui, però més i més l'ànima hi veu—per tal com al bo de l'èxtasi—brilla nítid el sol de la fe mia.

O fe meva, Bellesa única pura,—al front de la qual, etern diadema—refulgeix el misteri-nuvolosa—cima sepultada en la Idea suprema.

Fe, Maig de l'ànima, cèlic,—iris versat sobre el plor humà—trenca't en rius de joia,—trenca't en rius de llum, avui per tant de dolor fosca que sobre el món gravita—romp els sepulcres; i alta, ampla, infinita—sia la pasqua de les ànimes—encara vives en la eterna vida!

ta suggestiu que vola com àliga pel món del pensament. No puc estar-me de senyalar-ne els dos estupends volums de líriques que han representat dos grandiosos èxits editorials :

Poesie.—Raccolta completa : *Primi tumulti. I sonetti dell'anima. La Croce e le rose.* Zanichelli, Bologna, editore (1922).

Sonetti religiosi. Zanichelli, Bologna, editore (1924).

Antonino Anile

És una mentalitat, la de l'Anile, que mereix ésser estudiada amb molta atenció, car representa la síntesi del saber vers la qual és irresistiblement empès l'home d'avui. Estudiem i examinem alhora un i altre volum que han suscitat a Itàlia discussions apassionades. Cal no oblidar que la Itàlia és el país de la poesia i que poesia, ciència i fe són el trinomi de tota civilització.

I aquests tres elements són verament indissociables en la producció de l'Anile. Voldria que vosaltres, lectors catalans, haguéssiu sentit les lliçons d'anatomia humana anys enrera donades pel professor Anile en presència d'una atenta munió d'estudiants a la

Universitat de Nàpols. Ara ensenya a la Universitat de Roma. Quan descrivia amb anàlisi fidelíssim i aguda penetració aquell singular misteri que és el cor de l'home, centre i propulsor de la vida, òrgan delicadíssim i sensibilíssim, l'Anile, sense deixar la rigor científica, esdevenia, a través de revelacions i exaltacions, psicòleg, poeta, sacerdot. El primer llibre de poesies, força ric, prepara el segon. L'un és el cant de les meravelles de la creació, el cant de l'esperit entusiasta, cant humanal en el sentit més noble de la paraula; l'altre és l'himne de la creatura al Creador. Heu-nos aquí, doncs, davant de la *Raccolta completa*. Obrim el llibre, fullegem.

És un volum singularment significatiu, car demostra, a través d'una elaboració de vint anys, com la ciència, ben lluny d'esmortuir la sensibilitat estètica, és més aviat benèfica d'inspiracions artístiques, per tal com és capaç d'estendre els límits de la realitat excitadora d'imatges. I esdevé ensems argument i llevat de poesia, puix mitjançant ella, els secrets arrencats a la naturalesa, la passió humana de la recerca, la vigília amorosa i àrdua coronada de sobtades exaltacions de cels entrellucats, d'abismes escandallats, es resolen en accents teofànics i himnològics. Al costat d'una poesia primitiva, esclatant, pletòrica i melodiosa, sempre troba millor el seu lloc una poesia intensa d'esgarrifances còsmiques, meditadora, reflexa.

L'Anile, el variat i feliç tremp del qual fa pensar en un home del renaixement, és un assajador i experimentador mai satisfet: el mateix vers li és llampec i vehicle de coneixement. Home de ciència i artista, en originària unitat, com n'ha produït el país de Leonardo, de Redi, de Stoppani, la seva vida va prenent, com escriu ell mateix, una plenitud religiosa que eixamplant-li l'alè, multiplica els impulsos i els contactes espirituals.

L'home de ciència i el poeta es troben al principi i a la fi de la via amb tormentosa curiositat de vestigis divins en la vida de la natura i en els solcs milenaris del món. I l'Anile, exacte intèrpret i poeta abans ja de tenir cap cabell blanc, mestre del laboratori i de la càtedra, subtil investigador de realitats mínimes — qui més que ell ha fet estimar a Fabre indagador de la vida dels insectes? — en l'àtom transcendeix al fenomen, escruta el misteri i es descobreix en el llindar de l'invisible i diu la paraula del creient.

Heus aquí la paràbola d'un individu, el cicle d'un període de la història de la ciència cautament i discretament refeta i respectuosa de les valors a ella inabastables. Som lluny de l'orgullosa indife-

rència del Carducci. El nostre poeta viu el món seu, amb una reverent humilitat que li fa amar la bondat de les coses. No canta les meravelles de la civilitat hodierna com algun poeta americà. L'objecte dels seus cants és l'home. Un bri d'herba que creix el commou. Va en cerca d'amples horitzons. I és flectívol envers la terra virginal:

> L'anima mia si piega mestamente alla terra
> come, sovra arsa zolla, un calice di fior (1).

La creu, símbol car al poeta, que apareixerà aviat en l'escut de l'home polític (l'Anile és un puntal del «Partito Popolare Italiano») i el llogaret — ple de reclosa i casolana serenitat calabresa — li inspiren imatges afectuoses i fortes:

> Ed il villaggio assorto
> tuto in una preghiera
> pare una nave, a sera,
> sull' ancora, nel porto (2).

Realitat i símbol, materialitat tallada a facetes i idealitat iridescent, hi ha en aquestes líriques. El pensament es contrau sovint en epifonemes i sentències epigràfiques, com en els poetes francesos.

L'amor de l'home a la terra, de la terra a l'home, els espectacles de la natura, àdhuc els menys acostumats i observats, els efectes de la sang i del cor, els paisatges nadius del Mezzogiorno, conquestes i fervors, celebracions universals i meditacions sobre una gota d'aigua, emplenen aquestes pàgines de llum moltes vegades nova i inesperada.

El poeta envigoreix l'univers:

> Nel fondo, in un segreto angolo della
> solinga stanza, al mio lavoro amica,
> entro un' anfora gaia evvi un' antica
> pianta che mette una foglia novella (3).

La vida humana i la vida de la natura es criden l'una a l'altra. Explorador en el desert amb tots els sentits oberts per collir la

(1) La meva ánima es vincla tristament a la terra—com, sobre ardent gleva el calze d'una flor.

(2) I el vilatge absort—tot en una pregària—sembla una nau al vespre—ancorada en el port.

(3) Al fons, en un angle secret de la—soliua cambra, del meu treball amiga—dintre una àmfora gaia hi ha una antiga—planta que treu una fulla novella.

realitat esfíngia i per desxifrar el geroglífic de la natura, engasta notes originals fins en petits caps d'obra de modesta gràcia:

Quando la fronte, su cui, rotto il freno,
la chioma si scompiglia
tu rialzi dal pieno
dolce abbandono, e in me fisi le ciglia

balenanti, e mi guardi stanca, senza
un moto, stupefatta,
io, nella trasparenza
improvvisa dell' iride contratta,

ridisvelarsi veggo le sorgenti
di tua vita profonda

come in pausa di venti
abisso schiuso di tra onda ed onda (1).

Quin capteniment més distint respecte dels corrents poetes cortisans de l'amor! Així també en la lírica familiar, trobem afectes expressats fortament. En els *Sonetti dell' anima* campeja la visió bíblica de la vida. Així en *Prothomo*:

Il cielo, altera come la tua fronte
altra non seppe mai scorgere vetta
né sí profonda come la tua schietta
pupilla acqua raccolta in lago o fonte

Uomo, primo, Uomo, che qual vivo fiore
palpitante di palpiti solari,
crescere in peto ti sentivi il cuore

tu, vergine nel vergine universo,
forse vedesti allor con sensi ignari
ciò che indarno io domando oggi col verso (2).

La Croce e le Rose representen segurament la part millor del recull. Els grans ulls d'un infant inviten a consideracions profundes:

(1) Quan el front, sobre el qual, desfets els llaços—la cabellera s'esbulla,—tornes a alçar del ple—abandó, i en mi fies els ulls
llampegants, i m'esguardes cansada, sense—moure't estupefacta,—jo, en la transparença —improvisa de l'iris contret
veig deixondir-se les fonts—de ta vida profunda—com en pausa dels vents—abisme obert entre ona i ona.

(2) El cel altívol com el teu front—altre cimal albirar no ha sabut—ni tan profund com la teva clara—pupil-la, aigua aplegada en cap estany o font.
Home, primer Home, que com viva flor—palpitant en glatits solars—créixer en el pit et senties el cor
tu, verge en el virginal univers,—potser veieres llavors amb sentits ignorants—això que en va deman jo avui al vers.

Una luce vi tremola dentro, che io sento in me perduta,
una trasparente luce di cieli sgombri

. . . . . .

Dimmi quel che tu vedi, fa che io senta un istante
il fiotto ampio che passa pei sensi, schiusi come
golfi a limpidi fiumi.....

. . . . . .

Tu nulla sai, e sorridi ; io nulla so, ma piango. Quale
ci separa velario, o bimbo dai glauchi occi !

. . . . . .

Ogni tua fibra è come la fibra degli steli appena
Maggio li esprima ed ogni tua ora è come
la strofa di un divino canto, che dalla terra sale
perchè gli astri dispersi ne sentan la parola (1).

El record del pare fa sobreixir el poeta d'improvisa tendresa, i res no ens commou tant com la tremolor dels polsos avesats al domini i a la fermesa, el velar-se de les pupilles reptadores i escrutadores :

E veggo ancora l'orma del tuo passo lungo i sentieri.
Io bevevo la luce dei tuoi soavi occhi ; e fluiva
per le mie vene un' ignota dolcezza,
come avviene nel mare quando una polla d'acqua dolce
silenziosamente gorgoglia giú dal fondo :
gioiscon l'acqua amare, e un largo brivido trascorre
di golfo in golfo per le canute rive.
Nulla di scienza era in te : ma tu sapevi come
s'avvicendono i venti ; e quali van per l'aria
armoniosi annunzi ; e come il cielo azzurro parli,
con imagini di luce, al mare che ascolta ;
e quali correspondenze ascendono su con le nubi,
che, a messaggio compiuto, languiscono sui monti.
Dal profumo del fiore sapevi il sapore del frutto,
e t'eran note le malinconie degli alberi ;
e il linguaggio che dicon le stelle a la Terra, le notti
in cui si rompe il germe semenzato del grano.

. . . . . .

Io t'ascoltavo : e tutto l'attinto sapere dei libri
pareva un gioco al mio spirito.....

(1) Una llum hi tremola dintre, que jo sento en mi, perduda—una llum transparent de cels arrasits—.....—Digue'm el que tu veus, fes que jo senti per un instant—l'ampla maror que passa pels sentits desclosos com—golfs a rius límpids...—.....—Tu no saps res i somrius; jo no sé res, però ploro. Quin—velari ens separa, o infant d'ulls blavissos !—.....—Tota fibra teva és com la fibra de les tiges tot just—el Maig les fa apuntar i tota hora teva és com—l'estrofa d'un cant diví que de la Terra munta—perquè els astres dispersos en sentin la paraula.

.....gli alberi, le cui radici seppe
la tua mano, fioriscono..... (1).

M'he complagut a allargar-me un xic sobre aquesta *Raccolta,* perquè sense ella no comprendríem l'ulterior desplegament i la final ascensió mística del nostre poeta.

I ara, sense més, prenem els *sonetti religiosi* que representen una pedra milliar en la història de la nostra literatura.

Magnífica infatigabilitat, la de l'Anile. Després dels dos recents volums, força intensos : *I discorsi d'un Ministro* (Anile ha estat a Itàlia el primer Ministre *catòlic* d'Instrucció Pública) i *La Scuola e lo Stato* (l'Anile proposà al seu temps la llibertat d'ensenyança i l'exàmen d'Estat, introduïts poc després pel seu successor en la legislació), dialèctica commosa, però serena, heu-nos aquí ara en un oasi de reconfort espiritual. L'autor de *Vigilie di Scienza e di vita* i de *La salute del pensiero* sembla gairebé posseir el secret, no solament de la multiforme fecunditat, sinó també de la perenne frescor de la inspiració. Primerament, suprem jerarca polític ; més pròxim a nosaltres de dos anys, periodista, catedràtic, poeta : sempre mestre de la ciència de viure.

Algú va repetint, hom diria amb l'intent de desvalorar la seva producció o almenys de discutir-ne la religiositat típica : «Però no us adoneu que es tracta d'una fe tota personal i adogmàtica de baptisme novíssim?»

Aixímateix, l'Anile — és cosa obligatòria aclarir i dir tota la veritat — no ha estat mai, en èpoques menys bones, ni un darwinià, ni un panteista ; i no solament això, sinó que ha lliurat les més belles batalles per l'objectivitat lliure de prejudicis de la recerca científica, i més tard, per la transcendència i pel finalisme. Prové, verament, de l'altra riba, per quant la seva perfecta creença és filla, per voluntat de Déu, de la seva amorosa recerca i del seu treball espiritual, tresor, per això mateix, tant més gelosament custodiat i celebrat.

(1) I veig encar la petja del teu pas al llarg de les sendes.—Jo bevia la llum dels teus ulls suaus i fluïa—per les meves venes una desconeguda dolcesa—com s'esdevé a la mar quan un broll d'aigua dolça—silenciosament borbolla a baix des del fons :—gogen les aigües amargues, i un ample calfred recorre—de golf en golf per les blanquinoses riberes —Gens de ciència no era en tu : però tu sabies com—se succeeixen els vents, i quins circulen pels aires—harmoniosos anuncis, i com el blau cel parla—amb imatges de llum a la mar que l'escolta,—i quines correspondències pugen amunt amb els núvo's—que, complert el missatge, damunt les muntanyes llangueixen.—Pel perfum de la flor la sabor del fruit tu sabies—i t'eren coneixedores les melancolies dels arbres ;—i el llenguatge que diuen els estels a la terra, les nits—en què, del blat el germen en terra sembrat s'esberla—.....—Jo t'escoltava : i tot el saber après en els llibres—semblava un joc al meu esperit.....—.....els arbres, les rels dels quals coneixia—la teva mà, floreixen...

I quina maturitat ben altrament efectiva, quina experiència ben altrament vital, li n'ha pervingut! Talment testimoniatge d'uns ulls llampats per la Veritat. L'ona del diví s'és precipitada sobre d'ell tota nova. Heus aquí la raó immanent de la seva sempre verge meravella. Ell no invoca pas el resclosit i sumort repòs foscolià o carduccià, sinó la pau missatgera i alada del cristià viador. I els seus sentits s'enrobusteixen i afilen en la vigília nocturna. Admirable exemple per als joves, la lírica creient del poeta calabrès!

Contra tots els escèptics i sofistes i mal dispostos, aquesta lírica demostra que la religiositat és camp infinit i vari, inesgotable com l'amor i el patriotisme, en el qual tothora és donat, no solament d'espigolar, sinó de segar abundosament. L'Anile és cap d'escola. El seu cant irrompent de subterrània vena essencial, cap impuresa o barreja no traeix el llarg recorregut a través de la diversa estratificació: sols el seu brollar altíssim en revela la fontal pregonesa.

Altres cantors sagrats o piadosos cauen en l'apologètica directa i formal més o menys d'imitació, o si mai intenten, com modernament alguns dels nostres, el càntic de la creació, perden manta vegada en la preocupació raonant el domini joiós de l'assumpte. Però tanmateix, cap dels estudiosos catòlics contemporanis de la Itàlia no és més capaç i ansiós que l'Anile de collir en els múltiples corrents de la ciència i de l'escola les endreces i les inclinacions, els retorns i els recursos, l'eflorescència caduca i l'aportació secular.

Ningú com ell, que jo sàpiga, tan hàbil traductor de la filosofia dels fenòmens i de les lleis en xifres religioses.

Inconfusible personalitat la del nostre poeta i ben sencera en l'ascensió cantada de la natura al Creador, de l'humil instint animal al triomfal signe de la redempció: emmirallament del diví en el món, exaltació i expressió teofànica de la humanitat. Heus aquí la palingènesi que l'Anile hauria pogut titolar tot simplement: *Homo*. Aquests sonets serials són successió i solució, gairebé frissança del riu envers la mar.

Quin poeta de la nostra edat ha sentit i cantat el misteri més altament que l'Anile? És potser per això que algú ha citat com progenitor seu el Leopardi, sense recordar que el poeta de Recanati posa poèticament i destrueix filosòficament el misteri. El nostre és espòs de la realitat còsmica i contemplador commogut d'ella, d'una naturalitat sacerdotal. L'infinitament petit l'exalta, perquè ell, ell sol, en comprèn — ulls benaurats exercitats per tant de magisteri — el significat i la valor. Religiositat explorativa, adoració, pròpia d'aquell que en entrar al regne de la Veritat (sigui el de la

ciència, sigui el de la Revelació) sent que al damunt del seu cap minúscul, els cels infinits són cúpules basilicals.

El Leopardi és poeta negativament religiós: Déu és sentit, però només en el drama de l'home, en el desengany de la naturalesa, en la crisi de la història, en la blasfèmia — invitació a la mort: Potència adversa i inexorada.

L'Anile és, no solament himnejador del diví, sinó Vates catòlic en el gran significat de la paraula.

L'anhel de rompre els límits citrafísics, de superar la limitació; ans encara, el sentit de l'infinit sense obscuritats filopanteístiques, en una visió palingenèsica: heus aquí l'originalitat d'aquesta lírica modernament religiosa, àdhuc en gran part filla del temps. D'aquí l'esgarrifança de la meravella, de la inescrutabilitat, en el poeta creient: no pas agnosticisme, ni pur abandonament místic, sinó vidència del diví en el món, del compliment d'una voluntat i d'una Llei.

Així

> L'allodola che il nido come suole
> cela de l'erbe madide nel folto
> si discopre. s'innalza.....

justament

> percré Dio la chiama in alto (1).

Així en «Fanciullo che prega», així en «Notte», l'indefinit simfònic de la creació penetra en la poesia.

> La notte è chiara in chiarità stellare
> l'ombra vive; dileguano le forme;
> armonioso d'astri e d'astri a torme
> lo spazio freme come un alveare.
> Fiumi sonori fluttuano per l'etra
> verso foci invisibili..... (2).

i tot plegat s'aquieta *per escoltar, oh Déu, la teva paraula.* La labor de l'aranya és també, en la seva humilitat, reveladora d'una Intelligència oculta.

I en «Il grano»:

(1) L'alósa que el niu, com acostuma—oculta dins el tou de l'herba humida—es descobreix, s'enlaira...—perquè Déu la crida endalt.

(2) La nit és clara amb claredat estelar—l'ombra viu, s'esvaeixen les formes;—harmoniós d'astres i astres a estols—l'espai fremeix com un rusc.—Rius sonors fluctuen per l'èter—envers conflents invisibles.

La messe che matura di certo ode
degli astri a notte le armonie lontane
e un' eco n'offre in suo vasto brusio
e poi, sotto la falce, tutta gode
darsi alla mano che ne faccia pane
ed Ostia che racchiude il Cuor di Dio (1).

La natura és propedèutica de la teodicea. De visió en visió, de pensament en pensament, el poeta recorre la via infinita i «l'etern se li palesa en allò que és passatger». Intencions i revelacions, impossibles d'ésser totes collides. El residu del desconegut, de l'inexplorat (marginalitat de la ciència) vivament *sentit* és poesia i poesia religiosa.

L'immenso
da ogni confin trabocca : un orlo appena
dell ordito che Dio tesse tien l'occhio (2).

I no vulgueu dir que aquesta poesia manca de la vena de la tendresa.

Escolteu :

Di fringuelli una coppia in mezzo ai dumi
d'una siepe nidifica : già s'ode
il pigolare dei novelli implumi,
che del nido si tendono a la prode.
Ciascun fringuello va, viene con grumi
di cibo, e de la sua fatica gode :
entro la siepe e i vaghi suoi profumi
ad ogni arrivo quanta gioia esplode!
Piombando un dei fringuelli con piú lena
un giorno su la siepe, a lui s'infigge
aguzza spina e rapida lo svena.
L'altro, sgomento di sentirsi solo,
s'attarda un po' ; ma, poi che Dio prefigge
che i nati vivan, si rialza a volo (3).

(1) Les messes que maduren ben cert que ouen—dels astres a la nit les harmonies llunyanes—i un eco n'ofereix llur vasta fressa—i aprés, sota la falç totes aimen—donar-se a la mà que en faci pa—i Hòstia que enclou el Cor de Déu.

(2) L'immens— de tot confí desborda: una orla a penes—de l'ordit teixit de Déu l'ull abasta.

(3) Un vol de caderneres en mig dels esbarzers—d'una tanca fecunda en nius; ja s'ou—la piuladissa dels novells implumes—que del niu s'aboquen a les vores—cada cadernera va i ve amb becades—de menjar i fruеix de sa fatiga;—dintre la tanca i els seus bells perfums—a cada arribada quanta joia esclata!—caient una de les caderneres, més vigorosa—un jorn damunt la tanca, en ella es clava—aguda espina i ràpida l'esvena.—L'altra, neguitosa de sentir-se sola—triga una mica; però com que Déu té estatuït—que els nascuts visquin, s'alça d'una volada.

Quina riquesa i veritat de detalls! Sonet ben digne de figurar en la més selecta antologia. Creació i redempció són celebrades. El llac de Genezareth n'és vivent testimoni:

> Limpida è ancor quest' onda che soggiacque
> a Lui, perchè riflesse la sua fronte (1).

El dogma i el culte cristià inspiren temes de gran dificultat tècnica com *La Messa*. Però on més enterament es vessa l'estre de l'Anile en concepcions de desacostumada puixança, és en l'exploració profunda de l'home i del seu destí.

> Dio statuì, perchè tu t'ingrandissi
> nel cuore: darti immagini di enorme
> possa: convulse terre, aperti abissi,
> e ghiacci sotto cui la vita dorme;
> mari sfidanti il ciel, súbiti ecclissi,
> vulcani da la rossa chioma informe,
> e, sopra, i fiumi dai versanti scissi,
> ed, entro i boschi, mostri e belve a torme.
> E volle che il tuo senso in aspra guerra
> si educasse e, del sol seguendo il segno,
> la tua vittoria aprí di terra in terra.
> E quando a te fu tutto sotmesso
> Egli ti si svelò, per farti degno,
> uomo, de la vittoria su te stesso (2).

Fins la vellesa apar al poeta cristià dolça i desitjable, per tal com serà tanmateix feixugor i decadència, però també aprestament de l'esperit per una immensa volada...

* * *

Quin és, doncs, el balanç de la hodierna poesia a Itàlia? Bo i important, àdhuc perquè al costat dels mestres d'ahir, sorgeixen joves prometedors avui, i no manquen valuoses revistes literàries catòliques.

(1) Límpida és encara aquesta aigua que se subjugà—a Ell, perquè reflectí el seu front.

(2) Déu estatuí, perquè tu t'engrandissis—en el cor: donar-te imatges d'enorme—puixança: terres convulses, oberts abismes—i glassos sobre els qua's la vida dorm;—mars desafiants el cel, sobtats eclipsis—volcans de roja cofadura informe—i a sobre, els rius de vessants rompudes—i a dintre, els boscos, monstres i feres a estols.—I volgué que el teu sentit en aspra guerra—s'eduqués i seguint el senyal del sol,—ta victòria va obrir de terra en terra.—I quan a tu fou tot sotmès,—ell se't va revelar per fer-te digne—home, de la victòria sobre tu mateix.

De l'orientació general del pensament contemporani italià i de la religiositat de la post-guerra a Itàlia, parlarem en un pròxim article.

Sentim només delit d'afirmar, com a conclusió de la nostra ràpida ressenya, que s'enganyen aquells qui, sia de l'innegable progrés de la ciència, sia de la difusió de la indústria i el mercantilisme, voldrien treure tristos averanys per l'esdevenidor de la poesia. Mentre hi haurà bressols i tombes, mentre floriran ramells nupcials, la poesia no morirà. Igualment s'equivoquen tots aquells que veuen amb mals ulls la poesia religiosa, declarant que o no és religiosa, o no és poesia. Afirmació falsa, perquè el diví és sobiranament estètic. Dante, el més gran de tots els poetes, fou el cantor del sobrenatural per excellència, i la fe sincera esclata per si mateixa en la joia del cant, en l'exaltació de l'himne. Si jo tenia autoritat suficient, no em podria estar de donar un consell als joves creients, conreadors de les Muses. Sàpiguen preparar-se bé a fruir de la magnificència de la història sacra, de la litúrgia, de la bellesa espiritual del Cristianisme. No atribueixin a l'assumpte, sinó a ells mateixos l'èxit mediocre. Estudiar a fons la religió, la seva doctrina, els seus misteris, fruir-los a través dels grans caps d'obra d'art — des de la pintura a la música —, viure'ls profundament, heus aquí el secret de la inspiració estètica.

Jo estic segur que la generació que puja entre nosaltres respirant una atmosfera millor, ens donarà el gran poeta del Catolicisme que nosaltres esperem i invoquem vivament des de Manzoni, i que esdevindrà valuós apologista de la creença i eficaç agençador del costum.

Prof. GUGLIELMO DELLA ROCCA
de la Reial Universitat de Nàpols

Gener, 1925.

"La gran pietat de la nostra història"

REPLICANT AL SR. ROVIRA I VIRGILI

Signat pel polígraf illustre i amb el títol que encapsala aquestes línies, acaba de publicar la «Revista de Catalunya» (número de desembre passat pàgs. 537-546), un article càlid, massís, ben intencionat. D'ell extreiem aquest paràgraf, que no podem deixar sense rectificació:

«Sobre Pau Claris ha dit el Pare Miquel d'Espluges—tan admirable en molts aspectes—unes paraules injustes, superlativament injustes. Segons ell, dins la clerecia catalana «ha estat excepció gairebé única, exemplar i portaveu de decadències fatals, aquell generós i ben intencionat, però insuficient capdavanter del moviment revolucionari del temps de Felip IV, l'eixelebrat i no gaire edificant canonge de la Seu d'Urgell, En Pau Claris.»

* * *

Indispensable fonament de la rectificació és situar la silueta del *nostre* Pau Claris—del Pau Claris tal com nosaltres el teníem a l'esperit quan vàrem aplegar aquelles tres «Semblances»—dins el medi ideològic que ocupa en el dit llibre; altrament fóra donar una idea encara més depressiva del que en realitat era el nostre concepte i del que pretenguérem expressar aleshores. És més, substreta del seu ambient, com apareix en el dit article, la meva escomesa fins pot semblar un rampell sense to ni so.

Les paraules *superlativament injustes,* de les quals se'm fa retret són de la semblança del Bisbe Torras. Parlàvem del seu patriotisme, tan profund, tan mesurat, tan cristià, tan apolític, però així mateix de tan sobiranes eficàcies; i dèiem, amb vistes a posar-lo com a espill de la clerecia dins la Catalunya que tots somniem:

«...Però feblesa humana és, que unes amors visquin a despeses d'altres. Per això tota exacerbació d'un sentiment representa un perill per altres,

encara que no siguin incompatibles. La incompatibilitat ve de l'oposició d'objectes pertany a l'ordre natural; i el fenomen que ara estudiem és purament psicològic, rau en una aplicació pràctica d'un principi general: que, essent única i limitada la font de les espirituals energies, tota derivació excepcional en un sentit suposa una minva d'altres deus psicològiques. *Ubi stimulus ibi fluxus*, diu la Ciencia de l'esperit, exactament igual que ho ensenya la Medicina relativament al cos.

»Ben segur és per això, entre altres motivacions que no fan al cas, que en molts religiosos o eclesiàstics qui actuaren en sentit nacionalista o patriòtic—no diguem polític perquè la política de si mateixa és més passional i humana,—el culte a la pàtria terrena es nodrí a despeses de l'amor a la celestial; l'afany per veure glorificat i enaltit el tros de terra on radica la nostra personalitat en son pas per aquest món, d'on és treta la pols que serveix per allotjar l'ànima immortal, els féu menyscurar l'interès superior de la santificació pròpia, i, consegüentment les valors supremes de la religió i del cel, a les quals en cada individu, majorment sacerdot, i en tota collectivitat cristiana ben ordenada, deuen subordinar-se essencialment. Resulta, doncs, que el *sacerdot, el religiós*, qui sempre haurien d'ésser els més forts en raó de llur consagració absoluta al servei de Déu, foren suplantats del patriota exaltat i turbulent; i que un exagerat, un malentès esperit de ciutadania civil i transitòria, en molts casos preponderà sobre la ciutadania immortal de l'esperit i del Reialme de Jesucrist.

»En la història, té aquesta flaca comprovants nombrosos i de força incontrastable, enc que no tants en la nostra terra on els polítics eclesiàstics de més relleu en altres temps es digueren Berenguer de Palou, gran Canceller del Rei En Jaume, i Ramon de Penyafort, «confessor de Reis—de Reis i de Papes»—; i on darrerament encara s'han dit Balmes i Torras i Bages. I ha estat excepció gairebé única, exemplar i portaveu de decadències fatals, aquell generós i ben intencionat, però insuficent capdavanter del moviment revolucionari dels temps de Felip IV, l'eixelebrat i no gaire edificant canonge de la Seu d'Urgell En Pau Claris.

... ...

»Altrament, pocs esdeveniments històrics han contribuït a donar tant de relleu al fenomen que venim estudiant, com l'actual guerra europea. Ella ha estat ocasió que es manifestessin els tresors de patriotisme que niaven en el cor de la clerecia, i que esclatessin amb braó formidable, amb amor ardentíssima amb aquella mena de força sublim—mentre no sigui pura estratègia, amb vistes a altres radicalismes bastant més desprestigiats—que revesteixen les amors pures dels professionals de la continència per motius religiosos, majorment en la plenitud del viure.

»Però si en termes generals celebrem i cal celebrar que la clerecia hagi caigut, en aquests moments suprems, de la banda del patriotisme, així també cal fer constar que l'ideal cristià és bon xic distint de tot això. L'ideal cristià pur i en tota sa plenitud rau en què es faci això mateix pel servei de la Religió; per exemple, morint-se gloriosament en el Circ per amor o Jesucrist; o treballant i desentrayant-se per la glorificació de l'Església, servint-la fins al sacrifici, fins a l'heroisme.

»Doncs bé; la gran sort de Catalunya amb el Doctor Torras, és que

fou continuador de les glorioses tradicions suara apuntades; és que com a sacerdot i com a Bisbe ell realitzà gairebé insuperablement—només hi ha una jerarquia més alta, l'auriolada amb els esplendors del martiri,—l'ideal del sacerdot cristià; és que essent, com era, tan forta i tan plena, sota el doble aspecte d'home i cristià, la seva personalitat no podia deixar d'enlairar tot ço que ell representava, d'influir beneficiosament tot ço que es posava a l'abast de la seva acció.

»Aquest aspecte de l'actuació del Dr. Torras no l'hem vist estudiat com calia, i, sobretot, no ho ha estat comparant-lo amb la manera d'influir en les pàtries respectives els eclesiàstics insignes en la Història per haver intervinguda la política o fet pàtria. Déu em guardi de dir, ni tan sols pensar, que no ho fessin amb intenció rectíssima de servir tan bé com pogueren els interessos de la Religió; però de fet els noms llurs no resulten cristianament nets de màcula, malgrat ésser gloriosíssims per tants de conceptes, inclòs el cristià. Richelieu, Bossuet i Fénelon, cada u a la seva manera, tenen grosses tares; mentre que el nom del Bisme Torras, a Catalunya, és tan inmaculat pel cantó de la Religió com pur i excels pel de la Pàtria.

»Potser és que el gran Bisbe no *féu* pàtria ni *féu* res en aquest món, en el sentit vulgar que es dóna a la paraula fer. Potser és que el Doctor Torras, en lloc de fer, era i vivia les coses; i les era en grau excels. I persuadit que aquest era el camí més eficaç, ben sospesat el conjunt de circumstàncies, l'únic camí que li restava a fer a Catalunya tot el bé que ell podia fer-li, el seguí conscienciosament, injectant-li a tothora partícules del seu esperit i de la seva ideologia, mirificament quintaessenciats per un gest austeríssim que embolcallava el seu viure amb nimbe d'eternitat.

»Ell no fou un innovador intrèpid, i, no devia ésser-ho. El seu nom gloriós no va unit a la creació de cap organisme religiós o social: i no devia anar-hi. La «Lliga Espiritual» és una excepció que confirma la regla. No passà mai pel seu cap d'intervenir activament en la vida pública, i féu santament perquè no havia nascut per aitals empreses (1).

»Més absurd encara és imaginar-lo actuant de patriota exaltat, per l'estil d'En Pau Claris, o de pobre sacerdot adulterat per la política com Escoiquiz. Ell només devia ésser el que era i fer ço que féu: estendre les ales majestuoses del seu geni sagrat damunt Catalunya i fecundar-la.» (2).

* * *

(1) I no és tasca del sacerdot, segons els cànons. Per això mai no m'he entusiasmat amb els clergues que *fan* política. I darrerament no he tingut ni una petita *flaca*, ni un instant d'admiració emuladora pels Sturzo, pels Seipel i d'altres; malgrat de reconèixer llur mèrit extraordinari i creure fermament que tota regla general comporta excepcions profitoses, les d'ells per exemple. L'admiració meva és tota pels homes d'Església, només d'Església, qui, com el Bisbe Torras, i segles abans el mateix Sant Tomàs, en política i en tot saben a meravella posar en pràctica el precepte diví: «Euntes, ergo, docete omnes gentes» (Matth. XXVIII, 19).

(2) «Semblances» pàg. 182 i següents: Barcelona 1916 (amb retocs lleugeríssims).

És notori que aquests fragments canvien *a radice* el to de la meva escomesa. Però obeint a un criteri austerament revisionista d'antigues maneres meves ,ben mortes temps ha i sepultades—faig referència al ferm designi d'eliminar del meu lèxic, com a escriptor, ni que sols sigui una simple desconsideració per a ningú,—encara dins un treball imprès dos anys ha, el qual espera només un canvi de circumstàncies per veure la llum pública, parlo de l'obra de Pau Claris en els següents termes:... (1)

I en conseqüència, no és tan clar com això que «les meves paraules siguin superlativament injustes».

Ara, si dels documents anunciats en l'article del senyor Rovira i Virgili sortia una reivindicació tal de les virtuts privades de Pau Claris que em permetés de tenir-lo, baldament fos com un Sant Josep Oriol,—aquest admirable barceloní providencialment destinat a rescalfar i enlairar l'esperit de la nostra urbs dintre el mig segle llarg que va de la primera desfeta a la segona i definitiva: o sia de Claris a Casanova—ningú llavors n'estaria més satisfet que jo. I en futures reimpressions de «Semblances», mai que es fessin, voldria que desaparegués tot el que dic per estigmatitzar el canonge Claris, particularment com a tal i sobre tot com a símbol del clergue que s'immiscueix massa en afers aliens al seu ministeri, àdhuc en llur aspecte més noble: el del patriotisme terrè.

Després d'això, cap cosa més em caldria dir al senyor Rovira i Virgili si ara que hi som, i prevalent-me de l'avantatge d'edat—l'únic que porto al meu illustre contraopinant—no cregués almenys tolerable posar fi a aquesta cordial polèmica, donant-li un consell *ad hoc*, amb vistes a l'esdevenidor de Catalunya, partint, però, del seu passat i del seu present que ell coneix millor que jo.

* * *

En la direcció dels afers polítics de Catalunya, V., prohom polític, generalment no hi vulgui «capellans ni frares», com diu amb meravellós *esperit* popular la cançó de Sant Ramon. Els que malden o senzillament es presten a fer-ho no són pas els millors auxiliars d'una causa. No són, generalment, «d'aquells pels quals ve la salut a Israel», i per moltes raons.

(1) Aquest número de LA PARAULA CRISTIANA ha passat per la censura militar.

He recordat sempre, a propòsit de semblant trafiquejar, un consell maquiavèlic—no garanteixo l'autenticitat de la referència, però pel cas és igual—que donà un polític insigne procedent del liberalisme, pel tal de destroçar un partit d'extrema dreta on ell s'havia ficat: «Que hi tinguin preponderància els clergues, perquè a llurs mans el partit es dissoldrà»... I moralment s'ha dissolt.

Vostès i nosaltres tots hem de veure amb la mateixa claredat que la glòria d'un poble i els avenços d'un poble rauen en que cada estament ocupi amb dignitat son lloc propi.

Així, les coses civils han de menar-les els homes civils; i ells han d'estar discretament gelosos de menar-les, sense depressives intromissions del braç eclesiàstic. Així mateix, les coses eclesiàstiques les han de menar els homes d'Església, i ells també moderadament han d'ésser gelosos de llur independència i llibertat, sense comportar ingerències, depriments i antijurídiques, del braç secular. (El *discretament* o el *moderadament* són per salvar les hiperestèsies de dignitat o d'esperit de cleda, les quals solen ésser hiperestèsies d'incapacitat. «Per regla general de cap cosa s'està més gelós que d'allò que es fa malament» solia dir Prat de la Riba).

Homes civils o bé homes d'Església, tots som cristians, si més no, pel baptisme, i com a tals no hem d'oblidar aqueixa gran conquesta de la Religió Catòlica, precisament ara, en els temps moderns, en camí d'aparèixer en tota la seva fecundadora magnificència: que en Jesús, son Fundador diví, varen quedar per sempre més *units* i per sempre més *separats* cel i terra, Déu i el Cèsar.

Com que tots els meus pobres escrits en son plens, d'aquesta idea central, no insisteixo en ella. M'ha semblat, però, que l'havia de retreure un cop més refiat que V. i els llegidors de la «Revista de Catalunya» voldran a través d'ella mesurar en sa valor justa les idees relatives al Bisbe Torras i a Claris, anàlogues a moltes d'altres que he anat escampant arreu, arreu, tant que recollides farien un gros fascicle.

Ara mateix dins la «Miscellània de Filosofia Religiosa», que acaba de sortir, les pàgines escrites amb més emoció, com a reflex de les idees i els sentiments més profunds, són les pàgines consagrades a la llibertat i independència de l'Església, singularment al marge de l'Encíclica «La pau de Crist dins el reialme de Crist».

El meu romanisme, essencial, indeformable, rau en això principalment: en què la única Religió que ha aconseguit realitzar aqueix ideal de la perfecta i per tant harmònica independència de les dues potestats, és la Religió cristiana. I dintre la Religió cristiana no-

més el Catolicisme romà. I dintre l'Església Romana, les tendències d'avui i de demà, més que no pas les tendències de centúries passades, de les quals fou supervivència arcaica el fet que un *Canonge*—això excusa bastant la seva intervenció política i atenua el seu fracàs inevitable com a polític i com a patriota—hagués de menar, àdhuc per raons d'ofici civil, la causa patriòtica i política de la Catalunya de mitjan segle XVII.

Però la tendència contrària, o sigui l'aiguabarreig, és pronunciadíssima a tot arreu, majorment als pobles llatins. Els seus homes civils solen sentir la flaca gairebé irresistible de trafiquejar en la direcció de l'Església i els seus homes eclesiàstics senten potser encara més pronunciada la flaca de trafiquejar en la direcció de l'Estat.

Els uns i els altres en això són ben poc romans, i per tant ben poc catòlics, i en conseqüència ben poc cristians, per la solidarització estretíssima que els mots gloriosos: cristià, catòlic i romà han aconseguit en virtut de l'Evangeli i per obra dels segles.

No ho oblidem ni els de l'una banda ni els de l'altra. Qui *mana* que els clergues no facin política és l'única Església cristiana que ha sabut fer política ,ben alta i ben seva, com no n'hi ha de millor en cap més sector de la vida religiosa del món (les altres confessions religioses des d'aquest punt de vista fan llàstima o fan riure) ni en cap dels pobles de la terra que la puguin haver feta amb més elevació de mires i amb majors profits.

Ho vol més clar? El que Roma *exigeix*, noti-ho bé, dels seus clergues és que no siguin simples *comparses* de cap causa política, ni de cap causa patriòtica; sinó que siguin *menadors* assenyats, dins les causes patriòtiques i dins tota altra causa de la terra, dels alts interessos de la religió i del cel. No és qüestió de competència, no és qüestió de monopolis; és una simple qüestió de dignitat i elevació del ministeri sacerdotal.

Els clergues, doncs, baldament en privat puguin tenir tals o tals preferències polítiques—de les patriòtiques no en parlo, perquè no són una preferència, són un deure essencial, que ningú sol sentir amb més vehemència que la clerècia, i d'aquí les desviacions—com a tals clergues s'han de moure en un ambient superior a la política, superior al patriotisme i superior a tota altra causa terrena, car «el reialme de Crist no és d'aquest món», per bé que en part sigui en aquest món.

És per això, per infidelitat fonamental a llur vocació, que de llurs mans sol sortir malmesa no sols la religió, sinó la política i el mateix patriotisme quan els papers s'inverteixen llastimosa-

ment, quan el que hauria d'ésser primer és darrer i darrer el que hauria d'ésser primer.

La comprèn ara, Sr. Rovira i Virgili, la meva *ira* santa envers Pau Claris? Majorment atès, que, segons vostè mateix, «la seva intervenció en els esdeveniments transcendentals de 1640 i 41, no fou secundària i més aviat decorativa» ; al contrari «creu poder assegurar a través de l'estudi dels fets i dels documents d'aquella època que el president de la Generalitat fou l'inspirador principal de la política de Catalunya» (1).

Resumint ; els vells ideals contraris van essent cada dia més arreconats amb guany evident de les dues potestats supremes i dels interessos que elles han de menar. Les tendències que van prevalent arreu, majorment als pobles amb un sentit civil ben afinat i despert, són d'interpretació més propera a l'ideal de plena encara que harmònica independència, així de part de l'Església com de part dels estats civils.

Importar a casa aquests exemples, no perquè siguin de fora, sinó perquè són els millors : vet ací el que escau a un poble en formació que si ha de saber venerar els grans homes del seu passat gloriós i les genuïnes tradicions de la raça, encara més ha de saber emular els uns i adaptar les altres al medi mundial.

Dins de Catalunya renaixent, els enyorats temps auris de l'esvaïda (encara no he entès per què) *Escola de la Lliga*—aquells en els quals Prat de la Riba i Cambó eren com dos hemisferis que mútuament es completaven i vivien en la compenetració més fecunda—foren culminadors per aquesta interpretació de l'ideal.

És que els temperaments, com més forts, més senten la dignitat pròpia i la de llur estament. I puix als darrers temps, crec jo, no hi ha hagut a Catalunya dos homes civils de contextura més robusta i de major modernitat ben entesa, per això no és estrany que ells s'hagin mostrat en tanta de manera respectuosos amb l'Església, però que fossin o siguin tan distingidament gelosos de llur independència com a tals homes civils.

Pendant digníssim d'ells, de la banda del braç eclesiàstic, fou el gran Bisbe Torras i Bages, llur amic entranyable, tan més amic com més independent. I tots aquells que hem après poc o molt sota el seu mestratge, hauríem de tenir una santa emulació quant a encarnar cada dia més bé el seu temperament i les seves idealitats, difoses arreu dels seus escrits genials, i singularment condensades en el llibre auri «El Clero en la vida social moderna».

(1) Pau Claris — Estudi biogràfic i històric, pàg. 44.— Barcelona, 1922.

Em permeto brindar-n'hi aquests fragments inspiradíssims de colpidora aplicació als temps presents... i a tots els temps: «Tal és la política eclesiástica. Si el clero se junta con algún partido político... corre graves peligros. Pierde desde luego su pureza, porque al cristalino río de la gracia divina del sacerdocio únense las turbias aguas de pasiones humanas y los pueblos fácilmente tomarán repugnancia a beberlas; deja el sacerdote de ser el hombre de todos para ser el amigo de una parcialidad... Nunca como ahora ha sido conveniente hacer un llamamiento a la independencia política del clero. Háblase con énfasis de regalismo de cesarismo y de liberalismo y sin embargo, no pocos eclesiásticos hay que no están en poder de sí mismos, el *spiritus vehemens* que los mueve no es el que sopla de la cúspide de la Iglesia... Sobre las ruínas de la política, tal vez sobre sus restos desorganizados está destinada la Iglesia a desarrollarse más vigorosa y pura en bien del mismo orden civil; trabajemos, pues, constantemente, al par que en la salvación de las almas, según venimos obligados por justicia, en el mejoramiento del orden público, que a ello nos excita la caridad; mas sea siempre con cristiana independencia... «No perteneceremos más que a la Iglesia y a la patria. En medio de las cosas que pasan, en medio de las ruínas, en el movimiento de ideas que van, vuelven y se marchan otra vez, abrazamos firmemente las únicas cosas que no pasan: la Iglesia y la patria». (1)

* * *

Posat a rectificar, exclusivament empès per la suma transcendència patriòtica dels punts de vista que ens separen; dos altres advertiments encara hauria gosat donar-li, si les circumstàncies fossin més favorables a la lliure emissió del pensament: elles m'obliguen a suspendre llur publicació, posat que algun dia em decideixi a fer-ho.

Altrament dono per suposat que vostè i jo mai no veurem amb els mateixos ulls l'acció de Pau Claris.

Els nostres punts de partida són divergentíssims i divergentíssimes han d'ésser les nostres conclusions.

No pretenc, doncs, que vostè pensi com jo; però aspiro, crec tenir-hi dret, a que no ens cregui equivocats al Bisbe Torras i a mi, sols perquè no pensem com vostè; i justament en dues causes,

(1) Torras i Bages. «Obres completes», vol. V., pàg. 173-74.

a fons eclesiàstiques, si més no, perquè són eclesiàstics els principals protagonistes d'elles.

Comprenc perfectament que a vostè, home d'esquerra, li faci goig un eclesiàstic més o menys xuclat per la política i pel patriotisme, baldament el patriotisme i la política no vagin sortir massa ben parats de les seves mans.

D'altres n'hi ha, a la banda oposada, a qui solen plaure les mateixes coses, però a l'inrevés; els plauen els homes civils amb caients sagristanescos, a estil de certs emperadors d'Austria o quasi tots els de Bisanzi.

Permetim que jo no comparteixi cap d'aquests gustos; que prefereixi allò: «Cadascú a casa seva i Déu en la de tots».

El meu ideal, i el de l'Església, és d'homes ben forts, cadascú en el seu braç; convivint, però, dins l'harmonia més lleial i més fecunda. És la única via de la grandesa dels pobles; com ho ensenya la història, com es demostra a la llum del bon sentit.

Però, apart la natural diversitat de punts de vista, la qüestió és que no falli el respecte mutu i la mútua cordialitat.

Que li consti, per tant, el meu agraïment profund pel to cordial de la seva allusió.

P. Miquel d'Esplugues, O. M. Cap.

ENSENYAMENTS BÍBLICS I ECLESIÀSTICS

Sagrada Escriptura

SERMÓ DE LA MUNTANYA

(Continuació)

St. Mateu, cap. VII.

No judiqueu si no voleu ésser judicats. / Car amb el judici que judicareu, judicats sereu, i amb la mesura que mesurareu, mesurats (1). / Còm és que mires la brossa en l'ull del teu germà i no veus la biga en el teu? / I com goses a dir al teu germà: Deixa'm treure la brossa del teu ull, i mentrestant hi ha la biga en el teu? / Hipòcrita, treu primer la biga del teu ull i llavors veuràs de treure la brossa de l'ull del teu germà (2). / No doneu als cans les coses santes ni llanceu les vostres perles davant dels porcs, no fos que les trepitgessin amb llurs peus i girant-se us trossegessin (3). / Demaneu i us serà donat, cerqueu i trobareu, truqueu i us serà obert. / Car tot aquell qui demana rep, i qui cerca troba, i a qui truca li obriran. / Qui fóra entre vosaltres l'home que si el seu fill li demanava pa li allargaria una pedra? / O si li demanava un peix, li donaria tal volta una serp? / Doncs si vosaltres, dolents com sou, sabeu donar bons dons als vostres fills, quant més

(1) El jutjament sobre la moralitat de les accions humanes pertany exclusivament a Déu, únic qui coneix perfectament la consciència de cada home. Tot judici humà qui arribi al sagrat de la consciència és una usurpació dels drets de Déu. Si volem que Déu ens jutgi benignament, jutgem benignament els altres.

(2) La biga i la brossa són imatges plàstiques de la nostra llusquedat a veure els defectes propis i la nostra finor de vista a veure els dels altres.

(3) Quan els interessos de l'esperit es deixen en mans d'homes llords, aquests no es contenten amb trepitjar-los: després es giren contra el traïdor qui els ha lliurat les coses santes, i el trossegen.

el vostre Pare qui és en el cel donarà coses bones als qui el pregaran? (1). / Tot allò, doncs, que voleu que els altres us facin, feu-ho vosaltres a ells: heus aquí la Llei i els Profetes (2) / Entreu per la porta estreta, perquè ampla és la porta i espaiosa la via que mena a la perdició, i són molts els que entren per ella. / Com és justa la porta i estreta la via que mena a la vida, i són pocs els que la troben (3) / Guardeu-vos dels falsos profetes que se us acosten amb vestimenta d'ovella, però per dins són llops rapissers. / Per llurs fruits els coneixereu. És que es cullen raïms de les espines o figues dels abrulls? / Talment tot arbre bo lleva bons fruits i l'arbre dolent lleva mals fruits. / Arbre bo no pot llevar mals fruits ni arbre dolent no pot llevar bons fruits. / Tot arbre que no farà bon fruit serà tallat i llançat al foc. / Per llurs fruits, doncs, els coneixereu (4) / No tot aquell qui em diu: Senyor, Senyor, entrarà en el regne dels cels, sinó el que fa la voluntat del meu Pare qui és en els cels, aquest entrarà en el regne dels cels. / Molts em diran aquell dia: Senyor, Senyor, és que en nom vostre no profetàrem, i en nom vostre no llençàrem mals esperits, i en nom vostre no obràrem moltes meravelles? / I llavors jo els declararé: No us he conegut mai; allunyeu-vos de mi els que feu la iniquitat (5). / Tot aquell, doncs, qui escolta aquestes paraules meves i les compleix, serà semblant a un home prudent que bastí la seva casa sobre la roca. / I caigué la pluja i les riuades, i bufaren els vents i es precipitaren contra aquella casa; però ella no caigué per tal com era bastida damunt la roca. / I tot aquell qui escolta aquestes paraules meves i no les compleix serà semblant a un home estult que bastí

(1) L'eficàcia de l'oració és cosa indubtable, quan es fa amb les degudes condicions: demanar humilment, confiadament, perseverantment, coses bones. Jesucrist, per excitar en nosaltres aquesta fe, posa Déu en el lloc d'un pare, i ens el fa saber molt més disposat que aquest a afavorir els seus fills.

(2) Fórmula admirable que condensa totes les nostres obligacions envers el prolsme: és d'aquelles paraules de ressonància eterna que ens caldria tenir sempre present per dirigir tothora la nostra conducta. La *Llei* eren entre els hebreus els cinc llibres on Moisès consignà les obligacions morals, rituals i polítiques del poble elegit: Gènesi, Èxode, Levític, Números i Deuteronomi. Els Profetes són aquells altres barons enviats de Déu per adoctrinar el poble. Aquí es fa referència als que escriviren llibres inspirats com David, Isaïes, Jeremies, Daniel, etc.

(3) La via espaiosa i la porta ampla són figures de la vida disbauxosa dels qui negligeixen el deure; la via estreta i la porta justa ho són de la vida governada per la moral religiosa.

(4) Falsos profetes: expressió que havia d'ésser molt colpidora per als jueus que tenien gran reverència a aquesta dignitat. La prova irrefutable del bon profeta no són les paraules sinó les obres; les paraules són la vestimenta, les obres són els fruits de la naturalesa de cadascú. Com els arbres fan el fruit segons l'espècie, així els homes fan les obres segons la bondat o la malícia del cor. Les paraules es poden fingir sempre; les obres es poden fingir una temporada curta, però a la llarga, traeixen el llop.

(5) Ni els miracles no serviran per abonar els homes davant la Justicia divina. Per la voluntat del Pare: heus aquí la norma suprema de la bondat mora'

la seva casa damunt l'arena. / I caigué la pluja, i vingueren les riuades, i bufaren els vents, i es precipitaren contra aquella casa; i caigué i fou gran la seva esfondrada (1). / I s'esdevingué que en acabar Jesús de dir aquestes paraules, s'admiraren les turbes de la seva doctrina. / Car ell els ensenyava com qui té potestat, i no com llurs escribes i fariseus.

Sants Pares i Doctors

DE LA MANERA D'ADQUIRIR CONVENIENTMENT LA CIÈNCIA DIVINA I HUMANA (2)

Sant Tomàs d'Aquino

Ja que em preguntàreu, caríssim Joan en Crist, com us calia estudiar per adquirir el tresor de la ciència, us dono aquest consell: que no vulgueu entrar tot d'una dels rierols a la mar, car per les coses fàcils, cal arribar a les difícils. Aquest, doncs, és el meu consell i sigui la vostra norma.

Sigueu tardà a parlar i tardà a anar al locutori; abraceu la puresa de la consciència; no deixeu passar per alt l'oració; que us plagui tot sovint d'estar a la cella, si voleu ésser introduït en el *celler dels vins*; mostreu-vos amable amb tothom; no cerqueu a fons en els actes dels altres; no sigueu molt familiar amb ningú perquè la familiaritat excessiva engendra menyspreu i dóna matèria de distracció en l'estudi; no us preocupeu poc ni molt del que hom fa ni del que hom diu pel món: defugiu de parlar sobre tota cosa; recordeu-vos d'imitar els vestigis dels sants i dels bons; no mireu qui diu les coses, però allò que de bo sigui dit, encomaneu-ho a la memòria; volgueu entendre tot el que feu i el que oïu; certifiqueu-vos en els dubtes; i tot el que pugueu mireu de posar-ho en l'armari de la ment, desitjós d'omplir-lo; no cerqueu allò que està per damunt vostre.

Seguidor d'aquests camins, tant com haureu de vida dureu i produireu fulles i fruits útils en la vinya del Senyor. Si seguiu aquests consells, ho podreu aconseguir, com desitgeu. Adéu-siau.

Trad. de CONCEPCIÓ CASANOVA

(1) L'únic fonament ferm de la vida, l'únic que li assegura una resistència eterna és el compliment de la paraula de Déu, la pràctica del bé moral, no tal com nosaltres l'entenem, sinó tal com Jesucrist l'ha ensenyat. Tota vida moral descansant en altre fonament, tota ètica fundada en altres criteris és casa bastida sobre arena. Hem de servir a Déu tal com Ell vol ésser servit.

(2) Epístola exhortatòria de Sant Tomàs a un seu deixeble.

Escriptors piadosos

DE AMIC (1)

Beat Ramon Lull

1. Ama ço que ton amic ama.
2. Si és gran amic, sigues-li gran amic.
3. Aquell és poc amic qui s'enutja de servir son gran amic.
4. Amb ton amic no vulguis jugar.
5. No reprenguis sovint ton amic.
6. Enemic ama per ta bondat, i hagis esperança.
7. No siguis privat (2) de l'enemic de ton amic.
8. A ton amic lloa son bé i blasma son mal.
9. Per un mal de ton amic, no perdis molts de sos béns.
10. Amb paraules amoroses parla a ton amic.
11. A ton amic, no el venguis per diners ni el perdis per ira.
12. Del teu poder i del poder de ton amic, fes un poder.
13. Voluntats de dos amics, se concorden a un fi.
14. Qui ha bon amic, tard ha fretura.
15. De la malaltia que has per ton enemic te sana ton bon amic.
16. Les riqueses que tu has i les riqueses de ton amic, fes amigues i veïnes.
17. Si ets enemic, no creguis ésser amic.
18. A cap home no facis tants ni tan grans plaers com a ton bon amic.
19. Per ço que no donis passió a ton amic, no li parlis de son enemic.
20. Sofreix a ton amic sos vicis per ço que ell sofreix els teus.

*Trans. d'*ALFONS RAMIREZ- MORAGAS, *prev.*

PREGUEM PELS NOSTRES DIFUNTS

A tots els nostres lectors demanem en el Crist una oració per aquests germans nostres que ens han precedit en el senyal de la fe i dormen el son de pau :

En Josp Montserrat i Cuadrada, subscriptor de Valls ; Na Magdalena Pasalaigua, mare de Mossèn Josuè Roig, subscriptor de Valls ; En Josep Cañellas i Soler, pare d'En Joan R. Cañellas, subscriptor de Tarragona ; En Joaquim Manyà i Soldrà, pare del nostre collaborador Dr. Joan B. Manyà, Canonge Magistral de Tortosa ; i Na Carme Masoliver, muller de N'Eudald Arqués, actiu corresponsal de LA PARAULA CRISTIANA a Olot.

(1) Capítol X del «Llibre de mil Proverbis»
(2) Intim.

LES IDEES I ELS FETS

Vida religiosa i moral

El dejuni i l'abstinència

No serà gens desavinent en temps de Quaresma de glossar un xic aquest savi manament de l'Església tan mal observat per alguns fidels, entre els quals fins n'hi ha que arriben a blasmar-lo, o si tant no, a criticar-lo, pretextant una debilitat dels organismes d'avui dia.

No cal entre cristians ponderar l'exemple que ens donà N. S. Jesucrist preparant-se amb un rigorós dejuni de quaranta dies per a la seva predicació pública, del qual és una llunyana imitació el dejuni quaresmal que imposa als seus fidels l'Església Catòlica.

El fi d'aquest precepte és alleugerir l'esperit del pes de la matèria i facilitar-li així la celebració dels grans misteris de la nostra Redempció que l'Església celebra per Setmana Santa i Pasqua. El cos tendeix sempre a endur-se'n tota la vida de l'home. Més directament i intensament afectat que l'esperit per les coses de fora, la seva activitat purament animal aviat seria la predominant si l'esperit on maldés contínuament per reivindicar els seus drets a la primacia. Cal tot sovint negar al cos satisfaccions que, per bé que legítimes, són sobreres, car sols així es barra el pas a les illegítimes. Per això diu l'Església en el Prefaci de la Missa quaresmal que, Déu per mig del dejuni *refrena els vicis, eleva l'esperit i ens dóna la virtut i els premis.*

Entenent bé aquest precepte i complint-lo cordialment, arribarem a trobar-hi aquella fina delectança espiritual que és senyal de la salut d'esperit. No és en l'abstenció del menjar on s'atura el designi de l'Església. Una pràctica purament externa feta a contra-cor o simplement sense amor, evitaria, a tot tirar, el pecat de desobediència, però no produiria cap dels fruits que l'Església es proposa. L'abstenció del menjar és una preparació i gairebé un

símbol extern de l'abstenció del pecat. Sant Lleó Magne en aquells admirables sermons d'Advent i Quaresma que predicava al poble romà remarcava amb molta insistència aquesta ànima del precepte que li dóna sentit i vida i el fa comportívol i plaent. Dejunem de menjar, però dejunem més encara d'avarícia, de luxúria, d'odi, d'enveja, de supèrbia. Practiquem la humilitat, la puresa, la caritat, la misericòrdia; donem als pobres ço que neguem a la nostra boca. Sia la nostra abstenció l'aliment del necessitat. Sia la mortificació del cos llum i robustesa de l'esperit. Sols així farem que aquest precepte sigui entre nosaltres una cosa vivificada per l'esperit de Déu i evitarem que per manca d'aquest esperit mori en la nostra gent la pràctica d'aquesta mortificació quaresmal avui més que mai necessària.

Àdhuc fora del Cristianisme trobaríem, per vergonya dels cristians que no practiquen, exemples d'aquesta eficàcia del dejuni. A penes hi ha cap religió sense observàncies semblants a la quaresmal, escrupulosament complertes pels seus adherents. Darrerament hem tingut el cas de Gandhi, aquest indi d'enorme energia espiritual, qui amb la sola força de l'exemple i la paraula aixecà l'esperit dels obrers indis emigrats a la Colònia anglesa de l'Àfrica del Sud per mig de pràctiques d'oració i de dejuni. Bastonejats, apedregats, empresonats, reclosos a les mines — plenes ja les presons — pels seus opressors, no defallia mai llur tremp infrangible de voluntat, que arribà fins a organitzar una Creu Roja per assistir els seus malfactors quan queien víctimes de la pesta o de la guerra.

* * *

Però a més d'una medicina de l'esperit, és un sanejament del cos. Sortosament va passant aquella suggestió collectiva de la debilitat *per manca d'alimentació*. Els metges ja no ordenen la sobrealimentació dels tuberculosos. Són ja bastants els que opinen que la causa d'aquesta terrible malaltia no és la manca de carns. Quina munió de tísics grassos no es compta avui! La infecció fímica té altres causes predisposants. La manca de sol i l'aire viciat són les dues causes primeres de la disminució de la resistència de l'home contra les infeccions; la fatiga extraordinària és també factor importantíssim; el viure en els carrers foscos i estrets de les ciutats, l'aglomeració dins les cambres, ni que sigui en pobles de muntanya, el restrenyiment, etc. Sols en últim terme ve la inanició, el no menjar en famílies paupèrrimes, però també mancades d'habitació higiènica. En les estadístiques de morbilitat i mortalitat, que ens

mostren més resistència en les classes riques que en les pobres, cal tenir en compte no sols l'alimentació, sinó també la casa i l'exercici o feina.

La fam perllongada, mai no l'ha manada l'Església. El dejuni i l'abstinència preceptuades per a persones sanes són higièniques, no són debilitants en si. És clar que per a les persones acostumades a ingerir habitualment doble o triple ració de la necessària serà un canvi brusc i depressiu passar d'un règim antihigiènic de menjar molt a una dieta restringida, però no per a un individu ben acostumat en el referent a l'alimentació. De manera que a un poble sobri que mengi de tal faisó que pugui enfortir la seva raça—allò just que necessita pràcticament—el dejuni i l'abstinència quaresmal no li han de restar forces.

La ciència mèdica dels nostres dies, davant d'una persona que es sent feble, no es limita a recomanar aperitius perquè es mengi més sinó que intenta cercar la causa. I s'esdevé que la major part de mancats de forces són els que sofreixen indigestions, els artrítics i obesos per excés d'ingesta, els neuròsics en qui l'esperit deprimit o abúlic esgota el sistema nerviós. De febles perquè mengin poc solament o perquè facin abstinència de carn, no se'n troben gaires. Els tuberculosos perden la gana a causa de llur intoxicació, però no esdevenen tuberculosos solament perquè no mengen. No s'ha de tenir por de menjar poc. Els que tenen un dèficit orgànic i mengen poc deuen acudir a la natura, guardar repòs i fruir dels raigs del sol i dels aires purs. Així vindrà la gana saludable. Però no forcem a menjar. Sols el metge us dirà a quins neuròsics s'ha d'imposar l'alimentació un xic forçada.

L'autointoxicació, tan ben ponderada a últims del segle XIX per Huchard, fou estudiada més finament per Metchnikoff i posada en clar, pel que afecta als règims, especialment pels diabetòlegs contemporanis. Els resultats en el referent al règim nutrici ha estat demostrar la toxicitat de l'excés d'alimentació, i en primer lloc de les carns i brous, i fixar aquest excés en reaccions considerades abans com a normals.

Houssay ha experimentat en generacions successives d'animals l'acció de les carns fresques, notant que en les aus no carnívores produïen les malalties artrítiques deformants que veiem en l'home i la progressiva esterilitat en els ous.

Si fem ara l'anàlisi del dejuni, veurem que en els dies de vigília hom deu fer un sol àpat fort i les dues collacions del matí i el vespre i que els obligats són els que ja han fet la creixença i

no senten, per tant, la sensació de la fam tan sovint com els minyons. Un cos sà i lliure de vicis pot aguantar amb les seves reserves fins a migdia amb sols un desdejuni frugalíssim. Per ell, doncs, no significa una violència la pràctica del dejuni. A migdia hom pot menjar en quantitat tot el que el seu cos necessita, de manera que aquesta racció arribi fins a l'hora del sopar.

La reducció de l'àpat del vespre a sopa i verdura no la fas pas insuficient. És el sopar que aconsella el Dr. Monteuis director d'un sanatori prop de Niça. Els pagesos d'Andalusia i Extremadura clamaven com una gran millora pel *gazpacho* que no arriba a tant.

Amb aquestes menjades podem subministrar al cos les calories calculades com a fisiològicament necessàries. Poden traspassar-se sense forçar el dinar els 400 grams diaris d'hidrats de carboni, el 100 o 120 d'albúmines i els 80 de grasses.

Quant a l'abstinència de carns, no creiem que les races hagin guanyat amb l'increment del règim carnívor. El tipus obès de la civilització occidental comença a ésser considerat com a patològic. El Dr. Krause considera tota obesitat com anormal. La vigor i la capacitat de treball minva en la gent del camp a mesura que augmenta la matança de bens i vedells. El pagès esdevé més fredolic i malaltís, més sensual, a la vegada que el seu esperit s'afebleix i tem davant del gran esforç que els seus antepassats realitzaven per arrencar els fruits de la terra.

Els que no mengen carn, tot i tenir capacitat digestiva per la carn i el peix, no troben a faltar les energies que es pensen alguns que sols els múscols dels animals poden donar. De llur salubritat es pot jutjar per les prescripcions mèdiques d'abstinència ordenades àdhuc per metges carnívors. A tots els auto-intoxicats (artrítics, malalts de ronyons, etc.), se'ls suprimeixen les carns, o quan menys els brous, aquells brous que la gent, jutjant pel gust, creien que tornaven els malalts de mort a vida. La carn ha sofert una sort pareguda a la del vi, el preciós nèctar que els grecs bevien a honor dels déus en libacions embrutidores, avui bandejat de Nord Amèrica i relegat a segon ordre a tot el món.

Si l'home en tota edat podria absolutament viure sense menjar carn, no ha de tolerar una abstinènncia passatgera? Practiquin, doncs, amb tota tranquilitat dejunis i abstinències tots els homes d'esperit, especialment els creients, sense por d'afeblir-se ni rebre cap dany. Ço que els en pervindrà serà la depuració de llur organisme i l'augment de força espiritual, sempre necessària per a la vida del bon cristià i de tot home digne.

L'esfondrament de les sectes: L'atracció del Pontificat romà

Les anomenades «esglésies nacionals», sectes religioses, branques despreses del tronc secular de l'Església Romana, pateixen totes a l'hora actual crisis profundes. Aquell *canvies, doncs ets fals,* que Balmes comenta en la seva superba argumentació contra el protestantisme sembla talment infiltrat àdhuc a les consciències d'aquestes mateixes sectes, que en senten tot el perill de mort i d'anorreament. Els qui s'adonen més d'aquest procés de descomposició i que tenen ganes de superar-lo els qui a malgrat de llurs aberracions senten la necessitat de cercar un punt ferm que els torni de mort a vida, giren els ulls cap a Roma, l'*alma mater* viva i vivificant. Plau ací de recollir les veus que això constaten.

En un recent congrés d'eclesiàstics protestants del ritus episcopal dels Estats de l'Est de la Confederació Americana (Estats Units), reunits a Filadèlfia, al qual prengueren part nombrosos bisbes i més de 700 capellans anglicans d'aquest ritus, hom ha acordat les següents bases de negociació amb Roma, acceptant:

1.r La primacia de Sant Pere i dels Bisbes de Roma, i això de dret diví.

2.n La jurisdicció pertanyent de dret diví al Bisbe de Roma, àdhuc havent variat en la seva extensió, corrent els temps.

3.r Una infallibilitat que sigui l'expressió del pensament de l'Església, interpretat pel Papa, és a dir una infallibilitat que adquireix la seva autoritat pel reconeixement per part de tota l'Església.

Hem d'alliberar-nos — deia el relator — dels nostres prejudicis i devem abandonar la nostra actitud hostil envers Roma. No podem esperar res de bo de les nostres idees religioses preconcebudes. Devem, al contrari, cercar una solució dels problemes que ens separen.

En un altre indret ben diferent, Noruega, veus aquí com parla una notable autoritat de la seva església, M. Sigur Rosseland, pastor luteranià, el qual escriu a *Varden* ço que segueix:

«Entre el munt de ruïnes fumejants causades per la darrera guerra mundial, un sol edifici ha romàs dempeus, sa i salvat; més encara que això, avui en dia ell és més sòlid i més incommovible que mai. Quin és aquest edifici? Ès l'Església catòlica. Mentre les altres societats eclesiàstiques i confessionals sofreixen per mor de llur manca d'unitat i de cohesió, exhaureixen llurs energies en eixorques disputes teològiques, s'atrofien per una política malsana i pel mate-

rialisme, l'Església Catòlica ha guanyat en força interior i en puixança exterior.»

«L'home més puixant del món és el Papa. Heus aquí ço que és absolutament ver: 300 milions d'homes li són enterament sotmesos.»

«Independentment dels avantatges de què l'Església Catòlica gaudeix gràcies a la seva poderosa autoritat, a la seva llarga història, tots els esdeveniments de la qual, remarcables per llur cohesió, la menen a la realització dels seus fins, gràcies a *la seva bellesa*, al seu *poder d'atracció*, posseeix tots els altres elements d'èxit. Així *la seva influència és profunda*, sobretot a la nostra època, en què tants ideals són fets malbé i en què les ànimes cerquen seguretat i pau al recés d'una autoritat.»

Després d'aquestes paraules bé s'escauen les que a *La Veu de Catalunya* (número 3,933) escrivia Josep Carner, el nostre estimat collaborador, així:

«Avui, en considerar el poderós moviment que trencà la unitat europea a benefici dels nacionalismes cesaristes, és impossible de no considerar-lo com a preponderantment polític. La perfecció de l'absolutisme és un fet protestant, de protesta contra Roma. Però el diable no fa mai una feina satisfactòria, ni des del seu mateix punt de mira. La universalització dels textos bíblics generà la democràcia: Calví és certament el primer demòcrata modern. I l'esperit de Calví, gran decapitador, ha decapitat, parlant en imatge, l'esperit d'Enric VIII, el monstre obès al qual un anglès ben poc sospitós de papisme, Charles Dickens, anomenà justament «una taca de greix i de sang en la història d'Anglaterra».

«Encara avui la dissociació de l'autoritat i la llibertat causada per la revolta protestant, dóna hores tràgiques a Europa, i amenaça en la seva mateixa base la civilització. Fins i tot considerant-la humanament, amb un simple esguard històric, l'Església Catòlica té una seriació contínua, vivent, de les valors clàssiques o universals que ella ha estès, del Mediterrani estant, a tots els indrets del món, i des d'una seu incommovible a tots els estats socials. L'internacionalisme dels profetes, l'humanisme grec, el seny jurídic i polític de Roma, i ja no cal dir la profunda i commovedora universalització de la fraternitat humana en la qual totes aquelles valors foren empeltades, clamen per la unitat del món; i tota religió de caràcter nacional és, precisament en la mesura que el seu intent hagi reeixit, un retorn a la barbàrie.

«En els més nobles i zelosos ambients de l'actual protestantisme, es dibuixa un instant de retorn a la unitat. Als temps de

la torre Eiffel hom creia de poder fundar un cosmopolitisme damunt la base del progrés material, o una fraternitat universal a base de les internacionals obreres. Però el progrés material ha portat la més sagnant de totes les guerres; i d'internacionals ja n'hi ha una a cada cantonada. I és que el segell de les obres dels homes és produir divisió, i l'única cosa que profundament cohesiona el llinatge és l'assistència indefectible de Qui el va crear.»

Contra la moda indecent

La proximitat del bell temps fa pensar amb paüra en l'angoixa de cada any: la moda indecent en els vestits femenins. A Milà, la clerecia, a iniciativa del Cardenal Tosi, ha emprès una croada purificadora que, si més no, demostrarà la perseverància incansable de l'Església a combatre els costums desbridats, malgrat de l'escassesa dels fruits. Tanmateix, la lluita pel bé no és mai del tot estèril i si de moment només colpeix les ànimes escollides, acaba per imposar-se a tothom. El mal, per durar, ha de canviar contínuament d'aparença. El bé persevera sempre essent el mateix, presentant-se el mateix, predicant el mateix. Truqueu i us obriran.

Veieu ara unes paraules plenes de seny i d'unció sacerdotal que ha dit l'arquebisbe de Milà Cardenal Tosi a un periodista milanès:

—Declaro, per endavant, que no sóc entès en modes. Espero que tothom n'estarà convençut. M'atinc al que em diuen. No sóc erudit en la matèria per dues raons: primera, perquè a passeig a peu, hi vaig poquíssim, i en les cerimònies, o són d'Església i en aquestes, naturalment, no veig entorn meu més que ornaments sagrats, o són mundanes i si entre el sexe dèbil que es mou entorn meu per curiositat n'hi ha alguna de vestida d'aquella manera, probablement té cura d'ocultar-se... La segona raó és que sóc miope, de la qual cosa dono moltes gràcies a Déu, car d'aquesta manera m'estalvia de veure tantes lletgeses...

Preguntat sobre la divisa dels croats: «Guerra a la moda indecent», diu el Cardenal:

—La moda indecent? Si és veritat que continua donant tombs entorn del vell motiu estètic d'ensenyar més del que cal, dic que és una solemne peguesa. Parlo d'aquelles dones que la segueixen trobant-se a la flor dels anys. Per aquelles que tenen l'edat més propícia als castos pensaments de la tomba, es podrien emprar altres expressions. Limitem-nos a la joventut. El raonament és simple: o el bon Déu ha donat la bellesa, o si no us l'ha donada, teniu ganes de cercar-la en els correctius... La bellesa, si és verament tal, per ésser admirada, no té necessitat ni de joies, ni d'extravagàncies, ni de pegueses. Si hagués de raonar en profà, diria això i tot: la senyoreta que cerca d'atraure's les mirades vestint-se sense decència no pensa en el perill que la gent, en lloc de mirar la substància,

ço és, la bellesa, que és un do diví, es fixi en la forma dels vestits, que és farina del diable?

—Cap atenuant, doncs?

— Pocs. Succeeix alguna vegada que senyoretes reptades per la manera d'abillar-se responen tot seguit: «És la mamà qui ho vol». És una resposta que deixa perplex. Potser la mare s'és inspirada en aquell antic adagi llatí segons el qual les noies han d'ésser abillades de manera que agradin als homes. Si, però evidentment cal pensar en un home sol. Els vestits indecents, en canvi, són pels ulls de tots. Però repeteixo: *jo no hi ent^enc gota*... El que sé és que es tracta d'un mal que tots els bons i els assenyats haurien de combatre.

— Amb quins mitjans?

— Referent a l'Església, amb una estreta de frens. Una conferència de rectors celebrada en presència meva ha estat plenament unànime en la conveniència de no admetre transaccions. A l'església, s'hi ve vestit amb decència, o és millor no venir-hi. Quant a la propaganda en el món, la farem de vàries maneres: l'advertiment imprès en el butlletí del compliment pasqual és una de les primeres. Algú havia pensat a disposar regles, cànons, normes, limitacions. Res d'això: jo m'hi he oposat. Això no és pas el nostre ofici... Hem de dir nosaltres quina llargada han de tenir les mànigues? Seria com voler mesurar el seny de la gent. Si no n'hi ha, no hi ha remei... Però jo sé que a Milà n'hi ha bastant. I quan no basti la invocació al deure cristià, servirà també allò altre: el bon gust, el bon cor i tantes altres coses elementals que no manquen als ambrosians i a les ambrosianes (milanesos i milaneses). Les quals acabaran adonant-se que ésser immodestes és ésser també ridícules.

Nosaltres volem creure, i ho voldríem veure comprovat, que aquestes bones qualitats elementals es troben també en les barcelonines.

Cultura general

Una edició completa de Balmes

Un fruit ric i saborós d'una vida consagrada a una noble dèria, ensems intellectual i patriòtica. Heus aquí el primer comentari que ens ha suggerit la lectura de l'anunci d'aquesta magna publicació que honora ensems Catalunya i l'illustre jesuïta que se l'ha empresa.

La nostra pàtria estava tanmateix en deute amb l'insigne filòsof que és el cim més emergent de la filosofia nostrada i un dels més alts de la humanitat. Un Balmes francès, alemany, italià, comp-

taria per dotzenes les edicions completes i per centenars els estudis filosòfics i bibliogràfics que hauria suscitat. Calia el reviscolament de l'esperit pairal per pagar aquest deute de justícia al gran vigatà, deute agreujat pels menyspreus, que hem hagut de passar per la vergonya de veure'n fer per alguns intellectuals que havien semblat nostres.

La renaixença balmesiana és ara oportuníssima. Desacreditat el subjectivisme i el positivisme arreu d'Europa, definitivament superat el diletantisme ignar i pretensiós a casa nostra, amb una Societat Catalana de Filosofia ben orientada i prometedora de profícues realitats en el conreu del pensament tradicional català, no pot venir més a punt la reedició de les obres d'aquell pensador prodigiós qui a mig segle de distància preludià, més vigorosament que alguns dels qui l'acompliren, el renaixement de l'Escolàstica. Car és ben endebades de discutir si Balmes era o no era escolàstic. Hi ha homes a qui no cal anar a una escola per ser-ne deixebles. En són per dret propi. Balmes no podia afiliar-se ell mateix a una escola aleshores gairebé inexistent, però la refutació de les malalties del pensament modern—criticisme, positivisme—que havia d'acomplir l'Escolàstica renaixent fins a imposar-se al món (ço que comença d'esdevenir-se avui) Balmes la donà bona i feta, fundant-se sempre en les doctrines de Sant Tomàs de qui és un admirador ferventíssim. Les petites disconformitats que l'en separen no serveixen sinó per donar-li una fisonomia ben pròpia entre l'estol gloriós dels seguidors de l'Angel d'Aquino. Si la Filosofia catalana cal que sigui cristiana, i no cal dir amb quina fervor ho desitgem, res tan avinent com la represa dels estudis balmesians que si no han d'imposar una acceptació incondicional—aquesta només la mereix la paraula de Déu—pot servir-nos d'estímul, d'orientació, d'ensinistrament metòdic i de guiatge en el treball d'enfondir terra endins de la tradició filosòfica de la nostra terra.

Cal felicitar cordialíssimament l'illustre P. Ignasi Casanovas S. J., per la tasca àrdua i verament transcendental que ha vingut fent en pro de la restauració balmesiana, que tan bellament coronarà amb aquesta edició crítica, ordenada i anotada. Cap home avui tan ben preparat com ell per aquesta empresa, a la qual desitgem i augurem l'èxit més falaguer.

La publicació serà feta per la *Biblioteca Balmesiana* (Duran i Bas, 11, Barcelona), i constarà dels següents volums, les condicions de venda dels quals poden veure's en el prospecte que els seus iniciadors reparteixen.

Veus aquí la llista dels 33 volums:

1. *Epistolario.* Conté 333 lletres escrites per Balmes. Es la seva millor biografia.

2. *Primeros escritos.* Es un recull dels primers tanteigs d'escriptor: traduccions d'autors clàssics: fragments literaris; teoria literària; sermons; sinopsis ideològiques; escrits matemàtics.

3. *Poesías.* N'hi ha alguna de catalana, de les més escalfades d'aquella època.

4. *Del Clero.* Celibat. Béns temporals. Influència. Instrucció. Instituts religiosos. Pàrrocos rurals. Persecucions.

5-8. *El Protestantismo comparado con el catolicismo.* Es l'obra màxima de Balmes.

9. *Estudios Apologéticos.* Es un conjunt d'estudis magnífics sobre la religió en el seu aspecte dogmàtic, històric i social. Hi ha un opúscol català sobre el Papa.

10. *Cartas a un Escéptico en materia de Religión.* Es una de les millors obres que s'han escrit de polèmica religiosa, actualíssima avui pel nostre estat espiritual.

11. *Estudios Sociales.* Es el que podríem dir-ne una sociologia fonamental, en què destria el valor de tots els elements consitutius de la civilització.

12. *Biografías.* Ens dóna les cinc següents: O'Connell (Estudi del problema irlandès), Ravignan, Mariana, Newman, Espartero. (Aquí hi hi ha la història de les lluites de Barcelona els anys 1842 i 1843).

13. *De Cataluña.* Cap escriptor d'aquell temps té un conjunt d'estudis tan interessants sobre els interessos morals, materials, socials i polítics de Catalunya. Té illuminacions de profeta, que avui són vivíssimes realitats.

14. *Miscelanea.* Recull de treballs deslligats, amb un aplec de pensaments que és un vertader manual de saviesa.

15. *El Criterio.* Creiem que el món encara no ha produït un llibre de formació humana superior a aquesta obra, la més coneguda, de Balmes. Es el veritable codi del seny.

16-19. *Filosofía Fundamental.* És una obra tècnica, la primera del seu temps, i avui més actual que quan va ésser escrita.

20-22.—*Filosofía Elemental.* És la vulgarització de la filosofia balmesiana, reduïda a mètode didàctic, i posada a l'abast de tota persona culta.

23-32. *Escritos Políticos.* Aquests deu volums donen tota la vida pública de l'època, i presenten un cos de doctrina aplicable a tots els temps, sobre els fonaments de la política, sobre els sistemes i formes de govern, i sobre tots els problemes de dret públic. Hi ha, demés, una crítica serena dels partits espanyols i dels seus homes, que podria reproduir-se en els nostres dies, mudats els noms. Mai el periodisme ha tingut un mestre tan excels.

33. *Efemmérides e Indices.* Aquest volum té tot l'utillatge que farà fàcil i agradós l'ús de la collecció balmesiana: efemèrides de la vida de Balmes; efemèrides d'història nacional i estrangera; índex dels periòdics de l'època; índex onomàstic; índex bibliogràfic; i sobretot, un copiosíssim índex ideològic de totes les obres de Balmes.

De la Commemoració del bisbe Torras

UNA LLETRA DE JOSEP M.ª QUADRADO

El benvolgut collega *Gazeta de Vich* commemora l'aniversari del gran Bisbe, publicant la següent lletra, que pel seu gran interès volem que resti en les planes de la nostra Revista. El seu autor Josep M.ª Quadrado, un dels pocs catalans illustres que han rebut el do de la longevitat, és encara una personalitat poc estudiada a casa nostra. Notem només per avui que és el cas més illustre d'aquella transició de Balmes al Dr. Torras que marca una època de tintineigs i inseguretats ben aviat resoltes victoriosament. Personalment, Quadrado, català balear, fou amic de Balmes, Xavier Llorenç, Milà i Fontanals i Torras i Bages. Aquesta lligada de coneixences durant un període tan ràpid de transició podrà fer sumament interessant algun dia l'estudi de la vida i obres de l'insigne menorquí.

Veieu ara la lletra, deixada en la seva forma original que prou envejarien, quant a sintaxi, alguns escriptors del noucents:

Palma 8 janer 1895.

Sr. D. Joseph Torras y Bages.

Molt Senyor meu de tota estimació y respecte: encare que no ab la confiansa de cumplir com ho mereixia, me vaig comprometre espontaneament ab la *Veu de Catalunya*, de la qual molts anys he stat suscriptor, a ocuparme de la seua preciosa obra, la *Tradició Catalana* de que's digná ferme present, sobre lo qual corregueren cartas ab D. Narcís Verdaguer; pero lo espay de dedicarli una segona lectura, indispensable pel competent estudi, no se me presentá tan aviat com fora mester, y donat lo judici general, imprés en varias pubicacions y mes encara en la boca y en la conciencia de moltissims, dels qui estan apartats de las questions regionalistas, de que es aquesta la primer obra digna de formar *pendant* per lo important y seria ab las de Balmes, vaig desistir d'emetre una vulgaritat ja tardana. A mi me fa l'efecte d'un sever y magnific portich, de tantas arcadas com son los capitols del 1.er llibre, y de tantas colosals estatuas quants son los personatjes tan diversos y ben caracterisats, de S. Ramon de Penyafort, B. Ramon Llull, S. Vicens Ferrer, Mtre. Francesc Ximenis, Ausias March y Lluis Vives, en el 2.on llibre, cada qual es un trabay perfet. ¿Qué manco li devia pues, que un exemplar de mos pobres y estentissos Ensaigs, en canvi ben desigual del seu palpitant y originalissim llibre, qui no valen tots ells les quatre rallas de la fina carta del 26 octubre, en la qual per mes obligarme m'anomená son insigne compatrici é incomparable amich meu en Xavier Llorens, així com podria a Manuel Milá y altres illustres fills de Vilafranca. Y per si tot això no bastava, ha tingut á be afegir derrerament el valiós obsequi y galana dedicatoria del bell Album de *Navidad* que m'ha sorprés en gran manera, de

la qual y de tantas fineses ni'n don expressivas gracias. Supós que haurá rebut a estas horas el 3.er tom dels meus opuscles, que sta encarregat de enviarli lo llibreter Verdaguer: acceptlo ab indulgencia com a fruyt del periodisme. Ja ho passarem d'*Ensays* en lo que'm puga restar de vida: dubt si tendré temps de completar la historia de Mallorca ni de terminar la compilació y repertori dels documents de l'Arxiu que he emprés demasiat tart. A V. se li obri un gran pervindre en gloria propia y en profit de sos paysans, qui necessitan direcció segura en sas aspiracions al llegitim regionalisme.

Deu li conservi y aument salut y pau en lo any entrant per fecundar sa inteligencia y stimular sa caritat en aquesta alta missió qui tant s'avé en las funcions del seu sant ministeri. Molt me plauria que en la bona estació honrás V. nostra illa ab la seua visita, com ho han fet ja quasi tots sos amichs de Barcelona; crech li seria á V. com á noltros agradable la excursió, que també me té promesa lo Sr. Canonge Ribas qui li seria un excellent company. La tarde del dia de Innocents vá passar per casa com una visió lo dols Mossen Cinto, que per uns pochs dias habia permutat d'impenetrable incógnit l'hermita de la Gleba amb la de Ramon Llull y amb la companya del Arxiduc en Miramar, y la mateixa tarde s'embarcá, dexantnos lo goig de veure'l sá alegre é invariable com no creya.

De totas maneras sab V. que conta aqui un amich y un admirador que li desitja per molts anys prosperitats y gracias, y correspon á sas seuas atencions ab afectuosa gratitut y li B. L. M.

Josef Maria Quadrado.

UN POEMA LLATÍ AL SEPULCRE DEL BISBE TORRAS

És un goig de veure com en aquesta Catalunya, tan petita en extensió i tan gran en esperit, no solament són traduïts els clàssics llatins i grecs, sinó que les mateixes llengües sàvies tenen conreadors expertíssims. La numerosa i elegant harmonia d'Horaci ha trobat una feliç reviviscència en un sacerdot vigatà, el Dr. Josep Fonts, professor de Literatura al Seminari de la Seu del doctor Torras. Ja fa temps que el Dr. Fonts ens té acostumats a fruir les severes cadències de l'hexàmetre i el sàfic i l'asclepiadeu amb una llatinitat impecable i una inspiració sacerdotal. Ara ens ofereix un poema *Ad sepulcrum Episcopi Torras, nono occurrente anniversario ab obitu honorati Praesulis.* El fons llatí del nostre temperament nacional brolla aquí en versos tan autènticament clàssics com puguin donar-los els poetes llatinitzants de la culta Itàlia, o aquell prodigiós alsacià Reuss, èmul de Prudenci i Ausoni.

Les virtuts del gran bisbe, els seus pontificals ensenyaments, la seva glòria actual, són celebrats amb plectre manllevat al segle d'Horaci i ungit de gràcia cristiana. Nosaltres que creiem que la nostra llengua no arribarà a maduresa literària fins que tota per-

sona culta — majorment els escriptors — posseirà almenys el llatí clàssic, judiquem de gran profit la tasca d'aquests gloriosos isolats que mantenen a la nostra terra el caliu de la tradició llatinista, guardat gairebé exclusivament en els centres de cultura eclesiàstica.

L'opuscle es troba en venda a la Casa editora, Tipografia Ausetana, Vich, i al domicili de l'autor, Plaça de la Mercè, 6-2.ª. Vich.

La fase social del dret de propietat

Sota aquest epígraf, Mario Manfredini publica a la *Rivista Internazionale di Filosofia del Diritto* un estudi de l'evolució del concepte de propietat, en el qual sistemàticament analitza les diferents concepcions filosòfiques que en el transcurs del temps hi han anat predominant o hi han estat preconitzades com a ideal de reforma, des de la rabiosament absolutista i individualista a les abolidores del dret de propietat, com el comunisme bolxevista.

Es fixa especialment en el fracàs de les teories de Locke i de Rousseau, constata que la Revolució Francesa de 1793 no aconseguí alterar ni el concepte filosòfic tradicional, ni el règim legal de les institucions immobiliàries; i de l'observació dels fets dedueix que la nova consciència collectiva exigeix el reconeixement d'una disciplina social que ha d'ésser la base de la nova orientació del dret.

Apunta Manfredini que la causa de l'esterilitat de les evolucions modernament preconitzades rau en l'error de negar o de restringir excessivament el dret de propietat en si mateix. Error és—diu—per exemple, combatre la gran propietat pel sol fet d'ésser-ho, perquè sols la gran propietat pot facilitar la industrialització i, en conseqüència, l'avenç en els mètodes de producció i abaratiment dels productes; no es pot oblidar, diu, que l'individualisme concreta els òrgans amb els quals són superades les insuficiències socials; ço que cal és recordar tothora que la propietat no és un simple fet de pertenència, sinó una energia productora de riquesa. Els següents paràgrafs sintetitzen el seu pensament, empalmable amb algun que en terres d'Espanya ha preconitzat el Sr. Ossorio y Gallardo.

«La propietat privada existeix no per a constituir riquesa a favor de pocs i en dany d'altres, sinó per a servir de mitjà de la iniciativa privada a utilitat de l'ordre general; per això la conducta del particular com a propietari ha d'ésser dirigida normalment a les finalitats collectives...»

»S'hauria de realitzar la cooperació de tots per obtenir produccions de tota mena, fins d'ordre intellectual, segons la capacitat de cadascú, però

amb la garantia que la conducta de cadascú, dirigint-se immediatament al benestar individual, es concretaria en un avantatge general: així la utilitat de l'individu seria una consolidació, com a medi o funció de l'organisme superior del qual és part».

La seva fórmula esquemàtica és *disciplina per a coordinació de totes les forces orgàniques,* i la conseqüència més transcendental que en dedueix és que amb ella és impossible la lluita de classes.

L'estudi de Manfredini, fugint de les utopies negadores del dret de propietat, però junyint-lo a la finalitat del bé comú, no representa més que un retorn a l'esforç per matar l'abús amb què l'egoisme humà ha pervertit el dret de propietat; Manfredini té l'elegància, no sols de reconèixer-ho, sinó d'insistir-hi: el fonament de la seva teoria és aquell manament de la Llei de Déu que imposa el *no mataràs.* El *ius utendi et abutendi* arrossegat de l'absolutisme romà exclou tothom dels beneficis de la producció, fins a l'extrem de justificar les bogeries de qualsevol fatxendosa o epicúria prodigalitat; i de fet condemna a la mort per fam els desvalguts.

En llegir aquestes coses, que en l'organització actual representen novetats, a voltes atrevides, és reconfortant de pensar que en el règim de dret català, l'abús és prohibit i bandejat; el concepte nostrat de l'exercici de les facultats, i especialment de les derivades de la propietat, té per fonament un principi incommovible d'equitat, en virtut del qual el jutjador té obligació fins de saltar per sobre la llei per tal d'impedir l'estrall d'una injustícia. Aquest cristianíssim amorosiment és una de tantes perfeccions que avui fa impossibles l'anormalitat d'empalmament jurídic en què vivim.

Un nou estudi sobre l'escepticisme

Un metge francès, M. Ch. Fiessinger, s'ha lliurat a la tasca d'estudiar des del punt d'albir que més escau a un membre de l'Acadèmia de Medicina, els diferents caràcters que presenta l'home segons la seva manera d'ésser. El seu estudi l'ha concretat en un llibre *Les defauts, réactions de défense,* el qual s'ha guanyat l'atenció dels cercles d'estudiosos.

André Beaunier, que n'ha fet una crítica a la *Revue des Deux Mondes* (número de desembre passat), l'aixeca a la categoria dels de La Rochefoucauld, per bé que no amaga les seves discrepàncies amb alguna de les seves conclusions.

Fiessinger parteix de l'afirmació que no existeixen vicis o defectes típics; aquestes deficiències no foren humanes perquè no són més que abstraccions; el que hi ha — diu — són vicis i defectes

concrets de cada home, i, en conseqüència, característiques dels individus de l'espècie humana, que es poden, i deuen, estudiar com qualsevol altra malaltia.

Partint d'aquesta base, descobreix que no tot el que generalment és qualificat de defecte, pot considerar-se com a tal ; l'home dèbil, per exemple, en el tracte amb els altres, necessita medis de defensa, i aquesta necessitat el porta instintivament a actuacions que en el normal resulten blasmables. Al pensament de Fiessinger, aquestes defectuositats prenen la categoria d'aparells : és com si digués, que essent una deficiència caminar amb crosses, al coix no se'l pot blasmar perquè n'utilitzi per anar endavant.

Glossant aquesta idea diu Beaunier :

«Les grans ànimes i els homes de bé, es defensen per mitjà dels seus mèrits, i de les seves virtuts. Prenem aquest mot *virtut* en el sentit etimològic, i més exacte, que té en el llatí (en Salusti, p. e.) i en italià (sobretot al temps del Renaixement) ; derivant de l'arrel *vir* és sinònim de *virilitat*, la força efectiva, o de més eficàcia, de l'home, la que representa el que val en la lluita.»

Fiessinger classifica els defectes humans en tres categories : en malalties d'origen orgànic (exemple, la sordera), en malalties d'origen afectiu (exemple, la hipocresia) i en malalties d'origen intellectual. L'escepticisme és un exemple típic d'aquestes últimes ; aquest és el seu diagnòstic : *l'escepticisme est une maladie de la volonté.*

Admet Fiessinger una excepció : la de l'escepticisme en matèria científica : *celui-ci a sa raison d'être* : l'escepticisme científic és tolerable. Bé sembla, però, que es pot dir que ço que anomena escepticisme científic no és escepticisme ; no cal confondre l'excessiva ingenuïtat, amb l'incredulitat ; i és bon xic més racional un estat de raonada suspensió de judici, davant d'afirmacions purament humanes, i, per tal, deficients, que el de renunciar a profunditzar-les.

A REMARCAR

UN DESCOBRIMENT SENSACIONAL : L'OBJECTIU DE COLOMB

S'havia cregut fins ara que Cristòfor Colomb, en emprendre el seu viatge per la mar desconeguda, no es proposava sinó abreujar el camí de les Indies asiàtiques, i que el descobriment de les Amèriques pel camí havia estat un premi de la seva fe i de la seva audàcia.

Però heus aquí que suara Mr. de la Roncière, Cap del Departa-

ment d'Impresos de la Biblioteca Nacional de París donava una conferència per demostrar que el veritable objectiu de Colomb era el descobriment d'una illa denominada per ell *Antilia* situada més enllà de les costes occidentals d'Irlanda, que tenia set ciutats fundades per altres tants Bisbes portuguesos expulsats de llur pàtria en la invasió sarraïna.

Don Jaume de Borbó, reporta aquesta conferència en les planes d'*El Correo Catalán*. Del seu reportatge extraiem ço que segueix:

«A la Biblioteca de París hi havia un mapa que duia com a inscripció: «Mapa portuguès del segle XVI» sense data ni nom d'autor. El mapa contenia inscripcions en llatí que copiaven la «imago Mundi» del Cardenal d'Ailly, el llibre preferit de Cristòfor Colomb; un exemplar de l'esmentada obra acotada per Colomb i conservada avui a la Colombina de Sevilla, conté un solecisme (*ibi* en lloc de *inde*), ço que *es troba també en les citacions llatines del mapa*».

Es refereix a altres notes que indueixen a creure que es tracta del mapa del qual el mateix Cristòfor Colomb és l'autor. I diu:

«Essent més que probable que l'autor del mapa va ésser Cristòfor Colomb, podem trobar al mapa el fi que es proposava. Al temps de Colomb, a Portugal hom parlava molt d'una certa *Antilia* o illa de les Set Ciutats, on, deia hom, set bisbes portuguesos, expulsats per la invasió musulmana, haurien fundat cada u d'ells una ciutat. M. de la Ronciere ens dóna la prova que l'esmentada illa era l'objectiu de Colom quan va sortir de Palos.

»Mentre llegia aquest passatge—segueix parlant M. de la Roncière—va caure damunt del mapa un raig de sol... A la mar i a gran distància d'Irlanda s'endevinava una inscripció molt pàllida, gairebé imperceptible, que hauríeu pres per un palimsest; una fotografia ampliada, hàbilment treta per les *Editions Historiques* va permetre de llegir ço que segueix:

»*Hec septem civitatum insula vocatur, nunc portugallentium colonia efecta, ut gromite citantur hispanorum, in qua reperiri inter arenas argentum perhibetur.*

»Que vol dir: *heus aquí la illa de les Set Ciutats, colònia poblada per portuguesos, segons diuen uns marins espanyols; s'hi troba, segons asseguren, argent entre les sorres.*

»*Antilia* o la illa de les Set Ciutats, indicada al mapa, era doncs, el fi secret de l'expedició de Colomb; d'aquí ve el nom d'*Antilia* que van donar al grup d'illes descobertes pel gran Almirall.

»Davant la comissió d'astròlegs, de filòsofs i de cosmògrafs espanyols reunida per examinar les seves proposicions, no va deixar llucar la seva intenció. Solament deia que hom no podia deixar de trobar alguna terra, qualsevol que fos la direcció que es prengués, degut a l'esfereïtat del nostre planeta...

»Així s'explica que fins avui hom hagi cregut que Cristòfor Colomb va sortir *a la recerca de les Indies* i que va ésser un error seu, mentre resulta que ell sabia perfectament que *havia de trobar* illes a l'oest de les costes d'Irlanda.»

L'Educació i l'Escola

El debat sobre la reforma de l'ensenyament a Itàlia

Després d'un any d'ésser donada i posada en vigor la reforma de Gentile sobre el sistema general d'ensenyament, el Senat italià s'ha lliurat a una crítica severíssima d'aquesta llei, i en cinc sessions consecutives, que han despertat un interès vivíssim, hom ha esmicolat els diversos punts de la reforma que Mussolini havia declarat com la més feixista de les reformes feixistes i n'havia fet una qüestió política, tant que arribà a aconseguir del ministre Fedeli, el segon successor de Gentile al ministeri d'Instrucció pública, la declaració d'obrar diverses revisions en la majoria dels punts de la llei del savi filòsof.

La reforma de Gentile ha patit del defecte d'ésser massa elevada, de creure que l'altíssima concepció que ell té de la cultura és la concepció de la majoria ensenyant i popular, d'haver volgut portar una revolució d'idees radical i ràpida que desbanqués el conservadurisme i la burocràcia de l'ensenyament. Cap dels oradors que s'han aixecat en el Senat, ni els que més acarnissadament s'han llençat contra la reforma, no han negat la necessitat que d'ella hi havia. N'han combatut les proporcions, l'oportunitat, l'aplicació, tal o tal qüestió determinada, l'aparent paradoxal autonomia universitària que com un glavi de dos talls finíssims tant de bé i tant de mal podia reportar, però tots han retut homenatge a la pura i enlairada intenció que presideix tota la reforma. Han reverenciat l'home de ciència, però han atacat l'home d'Estat. Credaro, precisant la situació de Gentile, digué que «el seu arbre ideal, s'aixeca imponent i amb força vers el cel, però que no troba a la terra aquell suc vital que li caldria per al seu desenrotllament».

La reforma ha agafat l'escola elemental, l'escola mitja i la universitat.

La reforma de l'escola elemental no ha estat combatuda, ha estat considerada com la part més ben reeixida de la llei, i llevat d'alguna veu escadussera que no ha trobat ressò, tothom l'ha passat per alt o bé l'ha elogiada. Un punt, però, ha estat debatut: el que fa referència a l'«educació» religiosa, que Gentile posa com

una de les tasques de l'escola elemental. Itàlia, que per aquest camí havia seguit França i Anglaterra, havia llevat de l'escola l'ensenyament religiós. En la llei nova la religió torna a ésser incorporada a la funció educadora del mestre, la qual cosa ha estat mal vista per certs elements, que, tot i no dir-se contraris a l'ensenyament religiós, — com Tamassia — han volgut bandejar-lo de l'escola dient que «la religió essent fe, deu ensenyar-se en el santuari de la fe, a l'Església, a la presència del mestre», (sense pensar que essent també educació, deu donar-se en el santuari de l'educació, que és l'Escola). D'altres, invocant que l'escola no devia fer pressió sobre els sentiments i les idees dels nois, han demanat que no fos una religió determinada, sinó «la religió en abstracte», la que entrés al programa escolar; a la qual objecció, que fou posada ja en proclamar-se la llei, Gentile respongué agudament en el seu discurs «La riforma della scuola» amb aquestes paraules:

«No es digui, com hom diu: religió, si; però no una determinada religió. Paraules buides de sentit. Seria com si diguéssim: poesia si, però no Dante, ni Homer, ni Shakespeare, ni cap d'altre. La poesia és sempre una poesia. I així mateix la religió».

Aquesta mateixa llibertat d'idees és la que s'invoca aquí per presentar la mateixa objecció, a les nostres escoles, quan la llibertat d'idees vol dir entre nosaltres la llibertat de no tenir-ne, de fer una vida purament material. No oposant unes idees a unes altres idees, ni una religió a una altra religió, sinó recaptant el dret de fomentar l'eixut espiritual, davant l'obligació de l'escola d'esperonar-ne l'amarament i la fertilitat.

Al final del debat, Fedele, confirmant les disposicions de Gentile, ha respost a aquestes objeccions amb les següents paraules, rebudes amb vius aplaudiments:

«L'oportunitat de l'ensenyament religiós no ha estat negada ni pel relator de la Comissió ni pel Sr. Tamassia. Però hom ha expressat aquí el dubte que l'ensenyament de la religió, transferit de l'Església i de la família a l'escola, pogués eixarreir-se i disminuir-se, esdevenint una matèria escolàstica d'examen. No, senyors senadors, l'escola no deu substituir-se a l'Església, ni a la família, a la qual pertoca una tasca diferent, la de l'ensenyament catequístic i dogmàtic. Nosaltres volem que el sentiment religiós i la fe dels nostres pares, que és la fe de Dant i de Manzoni, penetrin i acolorin tota l'obra del Mestre. Nosaltres volem que la paraula divina de Jesús passi anunciadora de la bona nova, renovant-se en el transcurs dels segles, en l'ànima jovenívola, i hi sembri la llavor de la-

veritat immortal, i els doni aquell sentit del diví, que s'eleva per damunt de les humanes misèries i de les humanes passions».

La reforma de l'escola mitja és la que ha sofert més en el debat. Ha estat tan radical, suprimint antigues institucions i tipus d'escoles i creant-ne d'enterament nous, dotant-les d'una llibertat d'ensenyament tan gran, que no estant-hi avesada ni suficientment preparada, no ha sabut com utilitzar-la, i s'ha tornat un arma contra Gentile. Aquest ministre en organitzar el nou pla havia fet un acoplament d'assignatures, i un programa de concepte de les mateixes que ha estat víctima de les més dures fuetades. Els programes anteriors eren programes d'ensenyament, detallats, cenyits, comuns per a totes les escoles, que ens fan pensar en les paraules d'aquell Director general d'Instrucció francès, que assegut al seu despatx deia que en tot moment sabia què cosa s'explicava a totes les escoles de França El nou programa de Gentile—segons ell—era només un programa d'examen que permetia que cada escola es desenrotllés prenent una personalitat, tenint sempre, però, un límit mínim a aconseguir que era el senyalament en l'esmentat programa. L'esperit i la lletra d'aquest programa han estat combatuts i Fedele ha promès revisar-lo.

En totes les escoles, tant en l'escola mitja com en la Universitat, la llei Gentile propulsava l'esforç a la iniciativa privada, particular i comunal, induint a la creació d'escoles mitges (complementàries, tècniques) i Universitats lliures especialitzades, que comptant amb l'ajut de l'Estat, devien dreçar-se davant de les de l'Estat, fent-se una noble competència que fos un esperó per l'enlairament de la cultura italiana, que a fi de comptes havia d'ésser l'ideal de tots; idea nobilíssima que contrasta amb la del monopoli embrutidor de la cultura.

El coronament d'aquesta llibertat d'ensenyament ha estat una altra de les coses més combatudes; ens referim a l'examen d'Estat. Segons el pensament de Gentile, els centres d'ensenyament sols poden expedir títols científics, vàlids tant si provenen de les institucions de l'Estat com si provenen de les lliures, però aquests títols no donen dret a l'exercici públic d'una professió. Són dues funcions diferents les d'infondre la cultura i donar coneixements, i la de donar graus d'aptitud per a l'exercici de les professions. Per aquestes l'Estat exigeix unes determinades condicions, que s'han de demostrar en un examen, fet per un tribunal independent dels centres de cultura, aquest és l'examen d'Estat.

Tota aquesta llibertat d'ensenyament està vinculada a una nova

organització burocràtica de les institucions i aquí és on hi ha hagut més interessos lesionats, on s'ha cregut paradoxal i falsa l'autonomia universitària, i on s'ha trobat més vulnerable la reforma Gentile. Així per exemple, mentre hom donava la llibertat per l'elecció del professorat universitari, aquesta elecció havia d'ésser proposada en terna, i deixada a la resolució d'una Comissió nomenada pel Consell superior, nomenat directament pel ministre; per mantenir la unió material i espiritual de les Universitats amb el Govern, els rectors eren nomenats de reial ordre, la qual cosa com han observat alguns dels oradors fent honor a Gentile, no és un perill en el cas personal d'ell, però és una porta oberta a l'embrutiment del sistema.

A totes aquestes qüestions el ministre Fedeli ha promès donar solució sense desnaturalitzar, però — ja ho veurem — la reforma Gentile, que dit sia de pas — nosaltres no trobem tan feixista com la declarava Mussolini.

Les Arts Plàstiques

L'art local de Joaquim Sunyer

El fet d'haver-se exposat darrerament a Madrid una tria de la producció pictòrica de Joaquim Sunyer, ha estat motiu que l'escriptor Josep M.ª Junoy parlés amb abrandament del caràcter local de l'obra sunyeriana en una conferència que ha donat a l'Ateneu Barceloní.

Junoy està lligat a En Joaquim Sunyer amb tots els forts lligams d'una joventut comuna que en l'un i en l'altre ha estat de desarrelament. Mes tot seguit, també per ambdós ha vingut el retorn comprensiu a la pàtria estimada que dóna com a essència de l'art el *terra, terra i terra,* tan colpidorament proclamat per En Junoy, en una conferència llunyana, i que, en ésser ara repetit — en parlar de l'obra de l'artista sitgetà —, altra vegada ens ha fet un gran efecte.

Bella i acolorida fou l'evocació que de la joventut de Joaquim Sunyer va fer el conferenciant, i aquesta humanitat que en la primera part del seu treball pugué sentir-se, fa destacar molt el caràcter purament doctrinal que prengué després la dissertació.

La pintura de Joaquim Sunyer és de Sitges i només de Sitges, i tota la valor que, temps a venir, pugui sedimentar en la història de l'art, li neixerà precisament d'haver sabut significar la més obstinada recerca de l'encant d'aquell recó de costa que és el golf reduïdet entre els puigs ordenats del plàcid Sitges amb tota la puixança i amb tota la dolçor del mestre localíssim. Són les formes i les proporcions de les seves donzelles — de vegades foses en la grisor, de vegades foses en la claredat del límpid blau-cel o el rosa tendre —, són les exigències de les simplicíssimes muntanyes, són la sentor dels pins i l'aldarull del verd-blavenc de les oliveres, el que dóna tal intensitat de localisme a l'art de Joaquim Sunyer i el que serà segurament la causa íntima de tota la seva possible universalitat futura.

L'art local de Ramon Amadeu

El que és ara Joaquim Sunyer a Sitges, va ésser a Barcelona, a les darreries del segle XVIII i en començar el segle XIX, l'escultor Ramon Amadeu.

El senyor Eveli Bulbena ha estudiat detingudament Ramon Amadeu en la seva vida i en la seva obra, i ha exposat al Centre Excursionista de Catalunya el resultat d'investigacions plenes d'afecte.

L'art de Ramon Amadeu és l'art del bon menestral barceloní que muntava el pessebre, i que feia en les festes de Nadal bells aplecs de totes les millors amistats al volt de l'infantil simbolisme. L'art de Ramon Amadeu té un record d'aquelles *Funciones de Barcelona* de les auques del «Bou de la Plaça Nova» ; hi ha, però, un acurat detallisme en les figures de pessebre del nostre escultor, que no va arribar-se a alcançar en les siluetes al boix firmades per Noguera.

Altrament no és tan sols l'autor de les petites coses, Amadeu ; car les esglésies de Barcelona tenen mostres de com l'intimisme menestral va poder santificar-se en ses obres religioses : en el grup de l'altar major de l'església de Santa Anna ; en el Sant Josep Oriol, guarint el bergant de Nostra Senyora de l'Esperança ; en el Sant Bru que s'alça arborat de fe dintre del seu abundant blanc hàbit, com entremig de nuvolades, que es pot veure en el creuer del temple de Sant Jaume...

OTTO SCHUBERT: *Historia del Barroco en España.* Traducción del alemán por Manuel Hernández Alcalde.—(Editorial «Saturnino Calleja, S. A.» Madrid, 1924.)

Té molta importància l'haver-se publicat una edició castellana de la celebrada obra de Schubert sobre el Barroc i fins sobre el Renaixement, a Espanya; obra que fou llançada al públic l'any 1908 en la llengua original. Per l'edició de la casa Calleja podran ésser molt més vulgaritzades les plantes i les seccions dels importants edificis de l'art hispà dels segles XVI, XVII i XVIII, tan acuradament dibuixats per l'autor.

Les reaccions i contrareaccions successives per les quals l'arquitectura de la península ibèrica ha passat durant els segles XVI, XVII i XVIII les explica el senyor Otto Schubert pel que ell anomena, amb un sobirà encert biològic, *la llei del cansament de les formes*, que no és més—encara que amb caràcter més profund—que la llei dels alts i baixos de la moda. Començant pel platerecs espanyol, veiem que ens apareix ja com a reacció el palau de Carles I a l'Alhambra de Granada, essent el seu autor—Pedro Machuca—un italianitzant vigorós. Aquí de seguida entraríem al «capítol» interessantíssim de les influències de l'art italià en l'art espanyol—«capítol» que en el llibre que anem a comentar es redueix a dos o tres apartats—per al qual es podria partir, com del moment d'origen, del viatge a Portugal i a Espanya que féu Andrea de Monte San Savino, l'escultor que concebé la tomba exquisidíssima del Cardenal de Portugal a San Miniato de la vora de Florència i la capella del Santíssim Sagrament a l'Església de l'Esperit Sant, també florentina. No té res d'estrany que el senyor Otto Schubert no aprofundeixi gaire en arribar a aquest punt, puix molts dels artistes italians que treballaren a Espanya foren, més que arquitectes, escultors, i no entren de ple en el tema del qual ara ens ocupem.

En el ritme regular per «la llei del cansament de les formes» són l'art plateresc i l'art dels Churriguera, Ribera i Tomé dos moments culminants i simètrics pel que respecta a la fantasia. Com a salt formidable no esperat, darrera el plateresc tenim l'estil d'Herrera des del qual passen, d'una manera gradual, a l'indicat churriguerisme Francisco de Mora i Juan Gómez de Mora. En l'estil

plateresc, tan amant del guarnit, hom pot observar que molt del que hi ha de més graciós no és propi del país on l'estil va originar-se. El gust del complicat detall procedeix dels alarbs i es va modificar amb els mudèixars, els corrents romàntic i gòtic havien aportat respectivament la intensitat d'expressió i l'amor d'execució, però els escultors florentins que treballaren a Espanya amb una delicadesa insòlita influïren i dignificaren les millors obres. Si no fos per ells no admiraríem profundament el sepulcre del *Tostado* que esculpí Vasco de la Zarza al trasaltar de la catedral d'Àvila ni aquell altre sepulcre fet seu per contenir les despulles del bisbe Carrillo de Albornoz, la seva intervenció a l'altar major o a la trona de ferro repujat, construïda segons son projecte — tot en aquesta catedral — ; tampoc sense la influència poderosa dels primitius italians adoraríem el retaule que Pedro Berruguete va pintar pel mateix temple.

Amb el Reial Monestir de Sant Llorenç de l'Escorial, segons Otto Schubert, s'inaugura el Barroc en l'art espanyol. Per això començant en aquest moment, estudia les construccions més detingudament, més detalladament, que no pas les plateresques i les preherrerianes. Molt acurada és la seva descripció del Monestir de l'Escorial com també és escrit amb tota consciència el que es refereix a Herrera i als seus deixebles. D'un dels herrerians collaboradors—Jacopo da Trezzo—, en data molt posterior als treballs pacients i savis del senyor Schubert, s'ha fet un bell estudi. Aquest estudi és obra del senyor Jean Babelon i es diu «Jacopo da Trezzo et la construction de l'Escurial». L'ha publicat la casa Champion, de París, l'any 1923. Segons en ell es conta, Jacopo da Trezzo va entrar al servei de la cort d'Espanya l'any 1554. Allà es va dedicar a la joieria, a la construcció i a l'escultura. Vivia a Madrid a la casa número 15 de l'actual carrer de Jacometrezo, així anomenat en record seu. Son taller no era sumptuós com el d'altres italians coetanis : com el de Leone Leoni a Milà o com el de Giulio Romano a Màntua ; i l'utilitzaven ensems Jacopo da Trezzo i Pompeo Leoni. El retaule major de l'Escorial fou construït per aquests dos artistes i Gianbattista Comane ; Leone i Comane s'encarregaren del retaule pròpiament dit ; i Jacopo, de la custòdia que Herrera concebé en harmonia amb tot l'interior del temple i que és una obra de riques matèries—marbres i jaspis judiciosament enllaçats—, de justes proporcions.

La llista d'epígons d'Herrera publicada pel senyor Otto Schu-

bert és força important. Com a bons catalans, sentim que no siguin més extenses les notícies d'allò que en podríem dir el Renaixement herrerià a Catalunya, o, encara millor, el Renaixement herrerià a la Catedral de Tarragona. A la Catedral de Tarragona el Renaixement estricte apareix mercès a la protecció que el savi arquebisbe Antonio Agustin dispensava als artistes. Entre aquests es remarquen el famós rector de Tivissa, Mossèn Jaume Amigó, que va fer els projectes de l'orgue de la capella del Sagrament i de la sepultura de l'ardiaca Llorenç a l'esmentat temple. De Mossèn Amigó són també obra les traces de l'església de La Selva i les de l'església del seu poble, Ulldemolins, inclús el campanar que és una meravella d'encaixament i decisió. A l'entorn seu es reuneixen els artistes originant una petita plèiade—que podríem anomenar *Escola del Camp de Tarragona*—, la manifestació més important de l'art dels renaixentistes en l'Arquitectura Catalana.

Varen ésser constructors de Mossèn Amigó, Bernat Caseres i el barceloní Pere Blay, que generalment vivia a Vallmoll. L'any 1584, Blay fou nomenat mestre major de la Catedral de Tarragona, va enllestir la capella del Sagrament i potser també els panteons de Terés i de Cervantes de Gaeta; l'any 1595 va projectar un monument de Setmana Santa i les capelles dels Metges, de Sant Joan Evangelista i de Sant Fructuós, també en aquest temple. A Tarragona mateix, Blay féu les traces del Convent de Carmelites descalços, de la Capella de Sant Llorenç i del Palau Arquebisbal, i dirigí la construcció d'aquestes obres. L'any 1609 començà Blay la creu del Portal de Mar de Barcelona, i les obres noves del Palau de la Generalitat, en les quals seguí laborant fins a sa mort, l'any 1620. Amb aquest treball va obtenir una gran anomenada, potser més que per la composició de la façana—en els detalls, per altra banda, ben graciosa—, per les assenyades mides del gran saló de Sant Jordi, avui tot ple d'embans i llastimosament abandonat en l'exornació pictòrica tan antiga i tan moderna—que no pogué tenir l'alegria de deixar llesta el senyor Torres-Garcia.

Una altra de les més famoses obres de Pere Blay és l'esmentada capella del Sagrament de la Catedral de Tarragona. Per alçar-la va aprofitar el famós mestre una de les dependències de l'Arx romà, foradant amb atreviment la volta i construint després la cúpula la qual encimerà amb una graciosa llanterna. Donava força inquietud l'estabilitat d'aquesta fàbrica, i conta la tradició tarragonina que, al moment de treure el complicat i espès andamiatge, l'arquitecte se'n

va anar espaordit i mai ningú més va poder veure'l. La cúpula segueix actualment conservant-se amb ses formes àmplies i serenes.

A més de Blay, va treballar com a arquitecte a la capella del Sagrament, Bernat Caseres ; com a escultors, Domènec Albio i Nicolau Larrant ; com a estucadors, els milanesos Antonio i Bernardo Platinella ; com a pintor, Isaac Hermes.

Pere Blay, segons havem dit, va edificar també l'església de La Selva, població del Camp de Tarragona. Aquesta església ens fa pensar en la de *San Francesco* que féu «El Crònica» al coll de San Miniato de Florència, encara que sense la justesa refinada d'aquesta obra capital d'aquell toscà. Pere Blay degué ésser, doncs, «la crònica tarragonina» : una crònica més limitada que no pas la de Simone il Pollaiuolo, que no tindria tantes coses per contar.

Si volguéssim recordar les obres sòbries i fermes de Simone il Pollaiuolo al costat de la capella del Sagrament de la Catedral de Tarragona ens desviaríem de camí. En l'obra de Mossèn Amigó i Pere Blay el problema ornamental d'adaptació a l'estructura és força diferent. L'encertada manera d'omplir—a l'altar— el migpunt central mitjançant un «sub-ordre» que emmarca l'òval, entra en absolut dins el sentit de proporció de la terra catalana i no desdiu en res de la proporció dels més atinats elements antics del gran temple. L'autor d'aital composició no és tampoc, quant a estil un germà del Vasari. Té del Vasari la franca simplicitat, però potser amb un sentit de l'eurítmia més complexe.

La publicació d'una obra com la del senyor Schubert, en llengua castellana, és un esdeveniment per als investigadors d'art de tota la península, i per això no ens havem limitat a fer-la constar en aquestes pàgines, sinó que havem aprofitat aquest moment per escriure algunes notes al marge del nou llibre, sempre dins la forçada concisió que el caràcter de LA PARAULA CRISTIANA ens exigeix. Aquestes notes es refereixen, com s'ha pogut veure, al Plateresc i a l'art herrerià. Molt més completa la part que constitueix l'objecte del volum, ço és, la part destinada al Barroc i al Churriguerisme, abundosament illustrada amb plantes i amb alçats (fets del mateix autor), de tots els més famosos monuments dels quals s'hi parla, ens abstindrem d'empallidir amb els nostres comentaris la justa admiració que tot lector intelligent sentirà envers l'obra d'Otto Schubert. Sobre aquest tema central no sabem que s'hagi pu-

blicat cap llibre — en cap idioma — que estigui tan ben documentat.

També és important el capítol que dedica l'autor a l'arquitectura borbònica, així com un altre en el qual parla, amb tota l'extensió que es mereix, del savi i distingit arquitecte que es digué Don Ventura Rodríguez.

Al costat de les apreciacions artístiques, Otto Schubert exposa les seves apreciacions polítiques sobre Espanya, amb molt de pessimisme que, per dissort, havem de compartir; per bé que no acceptem un lleu escepticisme religiós que a vegades treu el nas.

Respecte a Felip II—«el papa-rei», com l'anomena Schubert,— és ben palesa l'atenció amb què ha estat estudiat per l'autor d'*El Barroco en España*. Schubert ha conegut moltes de les qualitats del seu caràcter; s'ha fet cabal del «sosiego», de la «majestad»—paraules que evoquen tota la grandesa i tota la decadència d'Espanya —, del seu apartament del món en els darrers anys de la seva vida, però se li escapen qualitats d'aquest home inquietant. Renuncià el fill de Carles I al món — com ho havia fet son pare — essent ja vell, però no sempre havia estat un home auster: en sa joventut havia dansat airosament i, preocupat i tot pels assumptes de govern de la més gran importància, no sabia prescindir de les seves aventures nocturnes. Contràriament a la llegenda negra que respecte als seus gustos s'havia teixit, direm que fou sempre amador dels jardins, no solament en les perspectives grandioses, en les ordinacions — plenes de majestat — de branques i fullatges on les fonts i les estàtues ajuden a donar un gran to, ans també en la gràcia íntima de les flors i dels ocells. Devien cabre, doncs, en aquella ànima seva, tan rara i tan complexa, la immutabilitat per presidir un aute de fe i la tendra devoció als clavells i a les roses; la més forta religiositat cristiana — que junt amb la seva contextura cerebral germano-castellana era possible — es va emmotllar en un esperit inexorable, i l'art impassible i serè de Juan de Herrera reflexa sa puixança.

Afegim que la traducció de l'obra pel senyor Hernández Alcalde està força ben feta.

JOSEP F. RAFOLS

P. S. — El senyor Joan G. Junceda ens prega que fem constar que no és asturià, com per malentès, dèiem nosaltres en el número darrer d'aquesta revista, sinó català i fill de Barcelona. Molt ens alegrem de poder-lo considerar, *en absolut*, com un gran artista nostre. — R.

Moviment internacional

França i la qüestió religiosa

Les catholiques ne peuvent pas céder. Est-ce la vraie paix? Est-ce la vraie guerre? Choisissez

La Croix, de París: 13 de febrer de 1925; número de la ressenya dels fets de Marsella.

Els catòlics no poden cedir. Els catòlics no cedeixen, morint. Els catòlics de França ja han escollit. Diem nosaltres.

Heus aquí el novell testimoni de la sang. La sang dels màrtirs ha tornat a córrer a França. Damunt el sòl de Marsella, aquesta vegada, les venes calentes s'han obert; aquells les han obertes qui, dient-se els custodis únics de la tolerància, formen la secta més serrada de la intolerància. Volien els sectaris una penyora de l'ideal de la fe? Tenen la penyora. La més alta idealitat francesa ha estat un altre cop segellada amb el robí vivent de la sang. I la mort ha segellat el connubi del creient de Crist amb l'Església, esposa de Crist.

Morts de la França! Preguem per vosaltres, admirem la vostra escollida predestinació, i proclamem la indestructible fe dels màrtirs dins la gloriosa corrua dels quals suara haveu entrat; fills de la França cristianíssima.

O testimoni vivent de la mort! Damunt d'aquesta sang generosa no sabríem sentir-nos més que generosos, ni davant la serenor augusta de la mort no voldríem aparèixer altrament que serens: la nostra venjança és la Caritat, el nostre odi és la Caritat, les nostres represàlies són la Caritat, puix que, militants de Crist, servidors som de la Caritat.

I puix que ells, en nom de la tolerància de l'error us han acoltellat, nosaltres, en nom de la intransigència de la Caritat preguem per ells, que en llur error no sabien el que feien.

Germans catòlics de França: perquè vosaltres amb nosaltres i amb tots els pobles del món formem la vera Internacional, estrenyem els llaços de la nostra confraternitat. Damunt l'ara vermella, aixequem el calze de la sang gloriosa. Fem, junts, el camí de la nostra Fe.

L'AMBAIXADA AL VATICÁ.—EL CONCORDAT A ALSACIA I LORENA L'ORGANITZACIÓ DELS CATÓLICS.—UNA VIDA D'ALBERT DE MUN

Tot aquest mes l'atenció dels catòlics francesos ha estat posada vers la Cambra dels Diputats en la qual es debatia el projecte governamental sobre la supressió de l'ambaixada prop de la Santa Seu. La posició governamental és molt senzilla. Prou d'ambaixada prop del Papa. El Papa és un sobirà espiritual; no entra en la tradició radical fer-se representar prop de les forces morals; volem la distinció d'allò espiritual i d'allò temporal; i és barrejar les dues coses, continuar trametent un representant al cap de la catolicitat. I els membres del *cartel* de les esquerres afegeixen: si aquesta ambaixada tingués alguna utilitat, encara; però dels quatre anys ençà que fou restablerta, no ha fet cap servei a la política francesa; els fets mostren — diuen ells — que la Santa Seu, aquí i allí, ha perjudicat la política seguida a Europa pels diversos governs francesos.

Aquests són, en resum, els arguments invocats pels radicals i els socialistes, arguments que rodegen amb grans frases i dels quals intenten amagar la pobresa amb una retòrica emfàtica. Hi ha necessitat de refutar-los? Cerquem les raons profundes d'aquest aferrissament contra l'ambaixada prop de la Santa Seu. N'hi ha dues de demostrades i que donen el seu sentit veritable a la mesura proposada: el desig de molestar els catòlics i l'odi que la francmaçoneria, molt potent al si del *cartel* de les esquerres, professa al cap de l'Església romana. Què importen les necessitats de la política nacional, l'atenció mateixa de l'interès francès, si es troben en conflicte amb les voluntats de llurs esperits sectaris! Car no manquen pas els arguments, no sols als catòlics, sinó també a tots els esperits rectes que saben la influència moral del Papat, l'ideal elevat que serveix i el desinteressament amb el qual intervé, quan

és necessari, en els afers humans. M. Engerand, M. Paul Simon i l'abat Bergey, han portat a la tribuna de la Cambra, amb gran eloqüència, les protestes dels catòlics contra la injúria projectada envers el Papa, les alarmes dels bons francesos, inquiets de veure com el govern negligeix l'observatori mundial, que és el Vaticà, la força moral que és el Papat. Refermant llurs tesis, el pastor Saulier va dir, en nom dels protestants d'Alsàcia i dels altres protestants de França, que cap raó vàlida no existia per a suprimir l'ambaixador prop del Sant Pare i que fóra perniciós per a la influència francesa alienar-se la simpatia dels catòlics estesos a totes les nacions del món. Però la intervenció més remarcada, la que tindrà conseqüències més grans, fou el discurs de Briand. Antic autor de la Separació, va conèixer les dificultats d'haver negligit negociar aleshores amb Roma. President del Consell durant la guerra, va comprendre la importància diplomàtica del Papat, sense tenir el coratge en aquell moment de renovar els lligams oficials. Retornat al poder ara fa quatre anys, va continuar la política de Millerand i féu aprovar pel Senat recalcitrant la tramesa d'un ambaixador al Papa, i fou ell qui nomenà M. Jonnart per a aquesta alta i delicada funció. No tindrem pas l'ocasió de lloar sovint M. Briand, que posseeix grans facultats de seducció, que encisa i distreu, que sap suavitzar les resistències i dissoldre les oposicions, per deixar de dir que el seu discurs a favor del manteniment de l'ambaixador prop de la Santa Seu és un acte que l'honora. M. Briand no ha aportat cap argument nou, sinó que ha refet el seu discurs de 1920, mostrant el Papat en tots els indrets del món i totes les potències, ara les unes ara les altres, tant les protestants com les catòliques, les atees com les creients, nomenant ambaixadors o ministres prop del cap catòlic que dirigeix 300 milions de fidels. No és tampoc en l'exposició dels arguments emprats on cal descobrir l'interès del discurs de Briand, sinó en la posició política que ha hagut de prendre. M. Briand seu actualment entre els membres del *cartel* de les esquerres, és un dels puntals del ministeri Herriot i ho serà fins que cregui arribat el dia d'abandonar-lo i ocupar el seu lloc. La supressió de l'ambaixada prop de la Santa Seu és un dels articles del programa de govern que més sosté el *cartel*. Combatre la decisió sense atacar obertament el govern, reservar l'esdevenidor sense barrejar-se amb els amos del moment, aquesta fou la tasca de Briand. Acomplint-la, donava uns cops mortals al ministeri Herriot, lligava el seu present confiat al *cartel* de les esquerres amb el seu recent passat de president del Consell del Bloc Nacional,

prenia hipoteca sobre l'esdevenidor. Des del punt de mira que interessa als catòlics, quin serà el resultat d'aquesta intervenció tan política? És molt difícil de dir-ho. No canviarà pas el vot de la Cambra, i com a màxim, permetrà a alguns diputats de l'esquerra radical i a alguns membres del grup republicà socialista, de votar contra o bé refugiar-se en l'abstenció. La cosa més lamentable, però, fou el discurs del cap del govern, M. Herriot. Pocs discursos han estat tan febles com aquest i tan odiós per als catòlics i el Papat.

Mancat d'arguments, hom es creia transportat a vint anys enrera. Tot el que ha esdevingut després, la resistència indomable dels catòlics a les injustícies de la llei de Separació, car es necessitaren dues lleis — la del 2 de gener i la del 28 de març de 1907 — per a corregir la llei de Separació mateixa; el desastre a Orient, al Marroc i en les nostres missions per l'abandó del nostre lloc prop de la Santa Seu; l'actitud dels catòlics durant la guerra; l'esforç que el govern demanà als catòlics francesos per tal d'atenuar entre l'opinió mundial el mal efecte d'una llarga política anticlerical; la moderació del Vaticà després de deu anys en tots els casos en els quals el Papat hauria pogut causar greus dificultats als governs que anaven succeint-se; la benevolència amb la qual la Santa Seu regulà la qüestió tan delicada sota el punt de mira eclesiàstic d'Alsàcia i Lorena; l'actitud de la Santa Seu en les qüestions del Sar, d'Alta Silèsia i del Ruhr; res de tot això no s'ha tingut en compte; res de tot això no es troba en l'exposició de M. Herriot. En canvi no hi manquen els retrets: «l'ambaixada no ha servit per a res; la prova millor — diu Herriot amb aplom — és que M. Jonnart no ha impedit la condemna del manual Brassac, que al Seminari francès de Roma hi ha joves sacerdots que aprenen a malparlar de les lleis laiques»; o bé: «Jo sóc partidari de la distinció entre allò temporal i allò espiritual. Respecto la grandesa de la missió espiritual del Papa, però que no pretengui intervenir en el terreny temporal. És que jo intervinc en el terreny espiritual per al qual només tinc que respecte?» I M. Herriot ha oblidat, en el moment mateix que pronuncia aquestes frases solemnes, que alguns minuts abans ha pres per exemple fets d'ordre espiritual per deduir que l'Ambaixada no ha reeixit. Car, com pot un hom comprendre un M. Jonnart anant, en nom del govern francès a garantir al Papa la perfecta ortodòxia de M. Brassac o explicar-li que la teologia ensenyada als joves sacerdots del Seminari francès, no és la que M. Herriot admet? Si l'ambaixador hagués actuat així — i M. Jonnart era massa intelligent per cometre semblant error — no s'hauria pogut dir molt jus-

tament que allò temporal hauria usurpat greument el terreny d'allò espiritual?

Altrament, per què serveixen tots aquests arguments? El *cartel* de les esquerres vol la supressió de l'ambaixada perquè és el *cartel* de les esquerres i perquè té la majoria. Té la força parlamentària i per tant és infallible; cal que sigui obeït.

Mentrestant, un fet nou important acaba d'ésser revelat i que, segons el mateix Herriot diu, prova la necessitat d'un negociador. El Consell d'Estat, consultat pel govern, declara que el Concordat és encara en vigor a Alsàcia i a Lorena. Ningú per altra banda no n'havia dubtat. Sols a l'any 1920, cercant arguments per tal de respondre a Millerand i Leygues, presidents del Consell que feien votar per la Cambra la represa de les relacions amb Roma, M. Herriot, que aleshores era a l'oposició radical, servint-se del text d'una lletra de 1872 del Cardenal Antonelli, secretari d'Estat de Pius IX, dirigida al bisbe d'Estrasburg, en va treure la conclusió, amb certa rapidesa i certa imprudència, que el Concordat deixava d'aplicar-se a les províncies suara recobrades; no es donava la pena de saber que mai no havia estat abolit i que el govern imperial alemany havia respectat constantment l'acord concertat en altre temps entre Bonaparte i Pius VII.

D'aleshores ençà l'afirmació llançada un dia per M. Herriot, sense que, tal vegada, estigués ell mateix molt convençut de la seva veritat, fou represa pels radicals i després pel *cartel*. «No hi ha Concordat a Alsàcia i Lorena!» Arribat al poder, M. Heriot ja no es sentí tan segur en les seves afirmacions. I, per altra part, l'aixecament de les dues províncies contra la política anticlerical, anunciada amb tanta imprudència per la declaració ministerial, creà al govern els conflictes pitjors. Cal recular. Però calia també amagar la retirada, a les seves tropes. S'acudí la idea de demanar al Consell d'Estat, aquesta alta jurisdicció universalment respectada, que es pronunciés sobre la qüestió de dret. Si el Consell d'Estat donava la raó a la tesi de M. Herriot, aquest triomfava sobre el Bloc Nacional i destruïa un dels millors arguments per al manteniment de l'ambaixada prop de la Santa Seu. Si el Consell d'Estat es pronunciava a favor del Concordat, el Consell apareixeria un lliberal indiscutible acceptant, somrient, una decisió que li permetria d'ajornar les mesures laiques que feien escruixir els alsacians i els lorenesos. I M. Herriot pensava sortir-se així d'un pas difícil i enervar les vigoroses protestes dels catòlics francesos.

Car d'aquest punt de vista, la situació ha canviat singularment.

La resistència catòlica s'afirma, s'organitza. Hom ja no es troba amb illots dispersos de resistència com ara fa vint-i-cinc anys, en el temps en què regnava Waldeck Rousseau i en què es preparava el règim abjecte del qual Combes fou el dòcil instrument. Els catòlics francesos han après que el combat en ordre dispers portava a la desfeta; s'han recordat que les protestes són vanes si no es recolzen damunt una organització sòlida, sobre una campanya d'educació necessària. Així, des de les primeres menaces de persecució del ministeri Herriot, s'han posat en moviment, seguint a la vegada tres esforços que menen al mateix objectiu. Han reorganitzat o bé organitzat en cada parròquia unes unions parroquials que sense exigir cap abdicació de preferències polítiques a llurs adherents, els agrupa per a la defensa dels interessos catòlics de França. Aquestes unions parroquials són afectades a una unió diocessana, la qual s'afilia a les unions regionals. L'agrupament de totes aquestes unions formarà ço que hom anomena la Federació Nacional Catòlica que presideix, per mandat de la Comissió dels arquebisbes i dels cardenals francesos, el general de Castelnau. Quines són les demandes dels catòlics? Poden resumir-se així: l'ambaixada prop del Vaticà; la tornada de Déu a l'escola; la llibertat d'existir per a les congregacions; la llibertat d'ensenyament; la supressió del divorci, i finalment, la derogació de totes les mesures que pertorben la llibertat dels catòlics, sigui en allò que es refereix a la propietat eclesiàstica, al manteniment de les germanes de la caritat als hospitals, o a la llibertat dels funcionaris, els quals, retinguts per un poder central tirànic, no tenen de fet la possibilitat de trametre llurs fills a les escoles lliures o de satisfer les exigències espirituals de llur consciència cristiana.

Són molts avui a França els que ignoren els mil entrebancs que sofreixen els catòlics, són molts els que sols tenen un record vague i llunyà del text odiós de lleis votades en altre temps, tal vegada caigudes en desús, però que un decret ministerial pot reanimar sempre i tornar-les un dia a la vida. Així, doncs, junt a la campanya d'organització, era necessària una altra campanya. Els catòlics, tant a París com a Anjou, al Migdia, al Franc Comtat, a Normandia, al Nord i a l'Est, han creat Oficines d'estudis i de Conferències religioses. Un cert nombre d'homes, especialitzats en una o altra qüestió, es posen a la disposició dels sacerdots o dels presidents d'unions parroquials, disposats a parlar, tant davant els grans auditoris que reuneixen les ciutats, com davant els cinquanta o cent homes que és possible de reunir en una parròquia petita. Un

gran nombre de departaments són recorreguts per aquests missioners de la veritat i el servei que rendeixen és immens, car rebifen les consciències, susciten les energies i donen als habitants dels pobles solitaris, de les ciutats més allunyades de província, el sentiment que tots es mantenen en estret contacte i que cada esforç s'uneix a un més ampli esforç, que tot se solda, que tots es lliguen per una obra comú.

Aquest sentiment el donen encara més els grans mítings de protesta. Un dia és a Saint Affrique que s'han reunit 1,600; una altra vegada a Folgoet són 50,000, la vigília a Quimpes eren 20,000, un altre dia a Avranches eren 5,300, a Chatillon sur Sévres, 3,000, a Aix, 4,000, a Nancy, 12,000, a Lisieux, 1,200, a Metz, 5,000, a Flers, 15,000, demà a Saint-Brieu, a Marsella, (1) a Evreux, seran també tan nombrosos, tan decidits i tan afirmatius en llur voluntat que els catòlics siguin respectats, que els siguin assegurades les llibertats essencials.

Amb quina joia els nostres antepassats, que lluitaren cinquanta anys sense defallir, sense treva, en front de totes les malfiances i de totes les passions de la multitud, haurien saludat aquest redreçament meravellós de les forces catòliques! Per endevinar-ho, cal llegir tan sols les pàgines apassionants del llibre que M. Piou, un veterà de les nostres lluites polítiques, ha consagrat a Albert de Mun, el gran catòlic. En ell són reunits cinquanta anys de la nostra vida religiosa i nacional. Comença amb el desvetllament, en el si d'Albert de Mun, de la seva vocació social en els dies pitjors de la *Commune*, amb la irrupció en la nostra legislació de les pitjors passions anticlericals. I aquest llibre ens diu els esforços múltiples de resistència, les nombroses temptatives d'oposició, les eloqüents protestes dels catòlics contra la invasió de l'ateisme en les nostres lleis i els nostres costums; ens conta també l'esforç permanent dels catòlics, llur poder etern de reconstrucció. Aquesta ressenya de la vida d'Albert de Mun, les reflexions que suggereix a M. Piou, els records que li refresca i que ens conta amb complaença, ens assabenten que cal preparar sense impaciència, sense massa pruïja de resultats immediats, una acció raonada, que s'ha de recolzar en un endinsament de la vida espiritual.

És Déu qui dóna la victòria, i cal merèixer-la. És necessari començar per ésser digne de rebre-la; cal començar per ésser prop del Cor de Déu.

VÍCTOR BUCAILLE

(1) En ésser escrita aquesta crònica no era estat celebrat el míting de Marsella.

EL PAS QUE HERRIOT HA FET DONAR A FRANÇA

Cada dia 300 milions d'homes, com 300 milions d'antenes, són impressionats per ondes que vénen de Roma.

Maurice Colrat en son discurs a la Cambra francesa contra la supressió de l'Ambaixada.

Per 314 vots (compresos els 29 comunistes) contra 250 la Cambra francesa votava el dia 3 de febrer la supressió de l'Ambaixada de França prop del Vaticà.

Debades—escriu la premsa de París—els oradors que parlaren a favor del manteniment de l'Ambaixada han multiplicat els arguments a posta per colpir el cor i la raó. El cor: per tal com la guerra, que ha estat la gran escola de la unió entre els francesos, deuria haver-nos deixat la lliçó que la unió ha de seguir durant la pau. La raó. Es tracta de la tradició republicana? Tots els republicans, d'ençà de la Revolució fins a 1904, han considerat sempre que l'Ambaixada de França era necessària prop del Vaticà per defensar-hi no pas interessos catòlics, sinó interessos francesos. Es tracta de consideracions d'ordre exterior? Són ben fortes, puix que la major part de nacions, àdhuc aquelles que no reconeixen el Papat com a potència catòlica, són representades al Vaticà.

El pas és donat. Lamentem-ho doblement: com a catòlics—diem nosaltres—i com a amics de França, d'aquesta França immortal, terra de sants i de savis i de tota llei d'homes illustres, la qual tant ha estat distingida sempre per l'Església, com a «nació cristianíssima».

Sense poder ara recollir a les nostres pàgines tantes coses eloqüents i profundes, tan meravellosament dites en el curs de la discussió tinguda a l'entorn del projecte presentat pel govern Herriot, ja a la Cambra ja fora de la Cambra, en la esponerosa literatura de diaris i publicacions que a França lleven florida, sintetitzarem alguns pensaments i expressions, recollits de discursos de diferents diputats al Parlament. A posta no apareix en aquestes referències que anem a transcriure l'afirmació religiosa en primer terme, per tal de remarcar com, àdhuc l'aspecte religiós deixat de banda, resta la gran transcendència històrica, humana, universal de l'Església i del Pontificat per damunt de tot altre. Ni

aquests extrets de parlaments no són d'homes coneguts com a catòlics militants, són de figures, les més, representatives i ben assenyalades per llur *laïcisme*.

TOTS ELS POBLES FAN CAP A ROMA

Són paraules de Briand, expresident del Consell de Ministres, mentor i gran protector d'Herriot, al qual apadrina amb la seva gran força moral i material.

«A tot arreu on hi ha activitat internacional la França deu ésser present...

»Els Soviets ja estarien representats prop de la Santa Seu si hom hagués prestat oïda a llur demanda. Ells, insistents, trucaran fins que s'obrirà la porta... Es van atansant, i potser seran allí demà, quan nosaltres ja no hi serem.

»A Roma, he vist Austen Chamberlain anar al Vaticà. No devia ésser per cercar una benedicció, sinó per discutir interessos de la Gran Bretanya. D'altres vaig veure que feien altre tant, principalment Japó i Txecoeslovàquia (es refereix, Briand, a la seva estada a Roma amb motiu de la recent i última Assemblea de la Societat de les Nacions).

«Deixeu Roma—torna a reprendre el mateix motiu més avall—al moment que d'altres hi van. Els Estats Units tenen un representant de la Santa Seu a Washington ; estudien la manera d'organitzar una representació més efectiva ; igual podem dir del Japó i del Brasil. Altres països reprenen llurs relacions amb el Vatica.

«Nosaltres tenim amics, sobretot aquestes nacions petites que ens deuen llur independència. I aquestes nacions tenen vives preocupacions des del punt de vista religiós. A Roma, al Vaticà, no tenen sempre les possibilitats d'accés que els permetria d'obtenir certs resultats ; per tant, els és una necessitat, a aquestes nacions, d'arredossar-se vora una influència moral més vasta. La nostra Ambaixada les emmenava. On aniran demà, aquestes nacions, vora de qui s'arredossaran? Quin benefici treurà França de tot això?

PER LA GENTILESA DE FRANÇA

Són de M. Bergey, diputat de la Gironda, aquestes finíssimes interpretacions :

«Sento encara les paraules vibrants pronunciades per Herriot a Ginebra, on ha aparegut com un apòstol aspirant vers la fraternitat i la pau.

«Com és que un tal Cavaller de la Idea no s'atura amb respecte davant la superba feblesa del papat, que resumeix el més gran ideal humà? França, obstinadament idealista, serà l'única a allunyar-se de la més gran potència del món?

«França ha estat sempre una dama de casa gran. El seu front exigia la diadema. Democratitzada i tot, ha conservat la distinció del seu origen. S'assembla a les nostres camperoles que, calçades amb esclops i vestides amb sarges llampants, conserven en llur actitud no sé quina mena de bondat nadiua i de dignitat incomparable.

«No perquè es passegi, d'ençà del dia 11 de maig, aquesta dama de bracet del nou majordom qui pertany a la congregació proletària, però gloriosa dels fumadors de pipa, ha de permetre's una actitud despullada d'elegància».

PERQUÈ LA SANTA SEU ÉS PERENNAL

Georges Leygues, exministre, parlava així:

«El president del Consell invoca la necessitat de separar allò temporal d'allò espiritual. És una fórmula bonica, però que no resisteix l'examen. Formar la consciència del noi a l'escola és fer obra espiritual. Deu el govern desinteressar-se'n? Desvetllar i agrupar les consciències de les nacions, a Ginebra, és fer obra espiritual...

«Recordeu la visita del president Wilson al Vaticà. Wilson féu aquesta visita per a congraciar-se la susceptibilitat dels 25 milions de catòlics que hi ha als Estats Units. Quan Mr. Chamberlain anava també al Vaticà, tenia certament un objectiu pràctic. Sempre resulta que pocs dies després de la seva visita, un bisbe anglès ha estat nomenat adjunt al patriarca de Jerusalem.

«*Per què* — diu hom — *teniu un ambaixador prop del sobirà Pontífex que no és més que un sobirà espiritual*? De primer, perquè la Santa Seu té en son patrimoni la perennitat: quan totes les coses han canviat, s'han esdevingut revolucions, s'han ensorrat imperis, dinasties han desaparegut, ella sempre resta dempeus.

«Coneix, sí, ella també, tempestes i crisis, té enemics. Però difícilment és vulnerable, per tal com el seu poder reposa sobre una idea; és més puixant sense res de temporal, la seva perennitat fa la seva força. La Santa Seu no és un Estat, però no depèn de cap Estat; la seva sobirania no té fronteres; és universal; per això és poderosa la Santa Seu, per això nacions protestants se són fetes representar prop d'ella.

«Conservem l'ambaixada. Per altra banda no ha d'oblidar l'Es-

glésia ço que deu a França, als seus missioners i als seus admirables religiosos; llur coratge anònim constitueix una de les més belles formes del patriotisme».

FRANÇA TORNARÀ

Finalment recollim de M. Madelin, diputat dels Vosgues, la següent evocació històrica:

«Com més un govern s'ha entestat a sostenir contra Roma les pretensions gallicanes, més ha tingut de mantenir-hi un ambaixador. Ací teniu Enric IV, el qual educat en la religió protestant, no pot restablir l'Edicte de Nantes més que després d'haver-se assegurat la benevolença de la Santa Seu reprenent-hi les relacions diplomàtiques. Richelieu, Mazarin, bo i defensant les prerrogatives de l'Església gallicana hagueren de fer sentir a Roma la veu de França; veiem la Convenció cercant renusar els lligams romputs; el Primer Cònsol es decideix a recórrer al Papa perquè hi veu l'única manera d'arribar a la reconciliació nacional. En fi, Spuller, Goblet, Waldeck-Rousseau, segueixen aquesta mateixa tradició.

«...Estic persuadit que la Història reprendrà una ineluctable revenja».

LES FALSES ACUSACIONS D'HERRIOT CONTRA EL VATICÀ

Inseguint el propòsit d'aplegar a les pàgines de la nostra revista els documents i notes interessants que fan referència als processos de les grans qüestions, recollim ací la resposta que l'*Osservatore Romano* (29 de gener de 1925) donava a les allusions, més que allusions acusacions formulades pel president del Consell de ministres francès M. Herriot contra el Vaticà, en la seva lamentable campanya per la supressió de l'Ambaixada de França prop de la Santa Seu. Quan un mot com «germanofília» sap gairebé ja a florit, Herriot l'agafava i el llençava com un estigma damunt el Papat.

Doncs heus aquí com li responia l'*Osservatore Romano*:

«Vàries vegades la Santa Seu, però més particularment en la nota del dia 1 d'agost de 1917 a les Potències belligerants va explicar l'actitud que s'havia proposat de mantenir en la guerra mundial, ço és: una perfecta imparcialitat envers tots els belligerants; un esforç continu de fer a tots el més gran bé possible; una cura assídua de no ometre res que afavorís el ràpid acabament de la

guerra. Fou sempre fidel la Santa Seu a aquest programa tan conforme a la seva manera d'ésser? M. Herriot, seguint les petjades de M. Pernot (autor del llibre *Le Saint Siège, l'église catholique et la politique mondiale*) respon negant. Vegem quin fonament tenen les seves negacions. «*Segons aquest historiador* — diu M. Herriot —, *el Papa intervenia prop dels Estats Units per tal que suspenguessin les remeses de queviures, d'armes i de municions*». Això és una acusació gravíssima que un historiador de consciència no devia llençar al públic sense acompanyar-la d'una prova adequada; i el senyor Pernot no en dóna cap, ni adequada ni inadequada, ço que M. Herriot hauria pogut reparar si més no. Al revés, l'anònim escriptor de la *Revue de Paris* (Mr. Pernot) formulava la mateixa acusació i com a prova referia alguns indicis tan de mal gust que el P. Le Floch no ha tingut dificultat a pulveritzar-los. La Santa Seu a una tal acusació completament gratuita i calumniosa oposa el més categòric desmentiment.

«El senyor Herriot es deté més llargament en un altre punt d'acusació contra la Santa Seu: la manera inhumana que els alemanys tenien de fer la guerra a Bèlgica, i baixa a detalls verament crudels que no es llegeixen al volum del senyor Pernot. I bé, afegeix M. Herriot, si la Santa Seu hagués romàs fidel *a la seva gran vocació històrica* hauria hagut de fer *sentir per damunt de la baralla la protesta de la justícia contra aquestes atrocitats*; però en lloc d'això *aquesta vegada la gran veu històrica emmudí*.

«Nosaltres admetem de bon grat que la Santa Seu havia de protestar, però afegim de seguida que de fet ha protestat: *la gran veu històrica s'és feta sentir*, i en vàries maneres, a favor de Bèlgica. En primer lloc la Santa Seu ha protestat contra la invasió de Bèlgica al consistori del 22 de gener de 1915 (el primer consistori després d'haver esclatat la guerra) proclamant que a ningú no és lícit per qualsevol motiu lesionar la justícia i reprovant altament tota injustícia comesa de la part que es vulgui. La condemna és històrica perquè les violacions de la justícia foren vàries i el programa d'imparcialitat no permetia de restringir la condemna a una sola; però la confessió aleshores recent de Bethmann-Hollweg, Canciller de l'Imperi tedesc, ço és assaber que Alemanya amb la invasió de Bèlgica havia violat la seva neutralitat contra totes les lleis internacionals cercant inútilment d'excusar tals invasions per una raó de necessitat, feia tan evident l'allussió a Alemanya que el ministre de Prússia prop de la Santa Seu va protestar. No tenint en compte aquesta protesta el cardenal secretari d'Estat en una

lletra adreçada al ministre belga va declarar obertament que la condemna pontifícia es referia directament i més especialment a la invasió de Bèlgica; el ministre va declarar-se satisfet i el seu Govern li va encarregar que remerciés la Santa Seu. De més la Santa Seu ha protestat contra la manera inhumana de fer la guerra sigui a Bèlgica sigui allà on sigui en l'allocució consistorial del 4 de desembre de 1916.

«En aquesta gran guerra —deia el Summe Pontífex Benet XV— veiem les coses sagrades profanades i els sagrats ministres, revestits i tot d'altes dignitats, ultratjats indignament a despit del dret diví i humà: molts ciutadans pacífics arrabassats de llurs cases i deportats a llunyanes regions a malgrat de les llàgrimes de les esposes i dels fills; ciutats obertes i multituds indefenses exposades a bombejaments aeris, i sovint altres delictes comesos en terra i en mar que omplen l'ànima d'horror i de tristesa.» També aquí la condemna és clara fins i tot sense ésser individualitzada, puix que no es deu oblidar que la forma com els exèrcits russos menaven la guerra a la Prússia oriental i a la Galítzia s'assemblava molt a la dels alemanys a Bèlgica. Ni la condemna no davallava als casos particulars enumerats pel senyor Herriot, per la senzilla raó que aquests casos en detall no van ésser mai denunciats a la Santa Seu, i encara que ho haguessin estat, abans de poder ésser objecte d'una condemna pública haurien hagut d'ésser verificats per una enquesta baldament sumària, impossible a la Santa Seu en aquelles terribles circumstàncies. Altrament, puix que de la conducta de la Santa Seu envers Bèlgica diferents vegades s'han declarat plenament satisfets el ministre prop de la Santa Seu, el cardenal Mercier i els diversos membres del Govern, ens sembla que tot altre home hauria d'ésser-ne igualment.

«El senyor Herriot afegeix en el seu discurs: «*M. Pernot escriu: hom tractava de sembrar la desconfiança i aviat la discòrdia entre les potències de l'Entesa*». També aquesta acusació és treta de l'article de la *Revue de Paris* (pàg. 216) i el senyor Pernot no fa més que reprendre-la sense indicar cap prova; en comptes d'això l'anònim de la *Revue de Paris* pensa de provar-la. Però de quina manera? Com a primera prova addueix el consell donat per la Santa Seu al Govern francès de reivindicar l'església de Santa Sofia i Constantinoble en el cas que els exèrcits aliats ocupessin la ciutat. Un acte de confiança i de particular afecte de la Santa Seu envers França en l'eventualitat de la victòria, presentat com una temptativa de rompre l'aliança entre França i Rússia! Una altra prova per

l'estil és la creació de tres cardenals francesos al consistori del dia 4 de desembre de 1916, a l'objecte d'induir, no és pas poc, el poble francès, reconegut, a una pau separada! Una tercera prova fóra una missió d'alemanys tramesa a Bèlgica a predicar en nom del Sant Pare una pau separada. Desgraciadament aquesta missió alemanya predicant a Bèlgica aquesta pau separada no ha existit mai fora de la imaginació de l'anònim, com eloqüentment i enèrgicament diu l'eminentíssim Mercier a la lletra pastoral del dia 11 de maig de 1919 que duu per títol «Homenatge al nostre Sant Pare Benet XV»!

«Finalment una última prova la constituirien algunes paraules atribuïdes al Cardenal secretari d'Estat en una conversa amb el senyor Helsey, corresponsal del *Journal* de París, publicada pel *Popolo d'Italia,* desmentida per l'*Osservatore Romano* i finalment pel mateix senyor Helsey. El senyor Herriot en el seu discurs ha recordat també que *«hi ha encara al llibre de M. Pernot una frase sobre el desastre de Caporetto que jo no gosava dir aquí»*. Agraïm al senyor Herriot de no haver dit la frase a la qual es refereix: ha estalviat així a tots els com cal la sorpresa de sentir un cop més l'estòlida calúmnia que la responsabilitat de la desfeta italiana de Caporetto recau damunt la Santa Seu».

ITÁLIA I LA DINÁMICA FEIXISTA

El feixisme comparat amb la Revolució francesa i el bolxevisme

Al número anterior retrèiem i comentàvem, al marge del llibre *La Revoluzione fascista e la politica mondiale,* de Francesco Coppola, el fons de la ideologia feixista que és l'ànima de tot ço que amb tant d'estrèpit mou Itàlia, i que darrerament ha recobrat la seva pristina agudització, una vegada fora el llastre que li feia de contrapès, és a dir, fora l'element moderat que representaven els filofeixistes o *fiancheggiatori,* que han passat a engrossir l'anomenada facció de l'Aventino, ço és assaber tota l'oposició antifeixista.

En aquest número creiem oportú de referir-nos a un altre testimoni que ve a refermar els aspectes d'aquella ideologia. És Enrico Corradini, ben significat pel seu temperament i per la seva actuació, qui publica a *Gerarchia,* revista de Roma, de la qual és director el mateix Mussolini, un inflamat article que mereix l'atenció per la seva contundència i per l'esperit que, un cop més, posa de manifest.

Segons Corradini, l'esperit feixista té la terrible dinàmica revolucionària. Nosaltres — diu — la reconeixem, aquesta terrible dinàmica, per la coneixença històrica de les més grans revolucions europees. La dinàmica revolucionària feixista no és menor que la francesa que va prorrompre, i que tant va actuar i renovar, entre la fi del segle divuitè i el començ del segle dinovè. La dinàmica feixista té la mateixa universalitat nacional i la mateixa profunditat mística i religiosa i la mateixa agressivitat guerrera i la mateixa despreocupació davant el bé i el mal, val a dir aquells bé i mal que no siguin els assenyalats pels novells mites que s'adoren. Avui en dia la mateixa revolució russa no té aitals atributs ; és més aviat un règim absolut d'una restringida oligarquia que s'ha sobreposat a una enorme població incapaç. La dinàmica feixista, universalment nacional, ço és assaber de totes les classes de ciutadans, ordes i edats, amb tots els caràcters que surten d'allò íntim de l'estirp, és avui l'esdeveniment grandiós que la Itàlia presenta a l'Europa encara no reconstruïda després de la guerra mundial.

El programa feixista consisteix en la superació del vell liberalisme, del vell democratisme, del vell socialisme, per arribar a un règim en què damunt els partits parlamentaris torni a prevaler la sobirania de l'Estat, òrgan actiu de la unitat viva de la societat nacional. Aquí rau l'essència del programa.

A seguit l'autor es formula les següents preguntes, a les quals ell mateix respon, traint evidentment la situació crítica del moment actual de la trajectòria feixista.

Què és, què ha d'ésser pel Govern el partit? Com serveix el partit, com ha de servir al Govern? Quina força ha d'expressar el partit, quines accions ha de menar pel Govern? Què ha de demanar el Govern al partit, què ha d'imposar-li?

Indubtablement el partit deu ésser disciplinat. Volen això no solament els espectadors i jutges de la pia burgesia que fou salvada i ho oblida, però també tots els feixistes que tenen ús de raó, consciència, sentiment de la pròpia responsabilitat. Sens dubte el partit deu ésser, com dèiem, una força disciplinada. Val a dir, la nostra opinió respecte a l'anomenada violència feixista i a l'anomenada illegalitat feixista no és gaire diferent de la dels vells burgesos. Els vells burgesos exageren i sobretot no coneixen la història, ni les revolucions històriques. La violència i la illegalitat del Feixisme, comparades amb les que es produiren en altres revolucions illustres, són no res. Els vells burgesos veuen dues coses en la violència i en la illegalitat del Feixisme. Sobretot veuen

l'operació de comoditat. El feixisme, diuen aquests, va venir en bona hora a esquivar la violència bolxevic, però, complit això, no havia d'haver continuat amb la seva pròpia violència i en canvi havia d'haver-se reduït a la pau. Els lectors veuen, diu gràficament Corradini, que amb això aquells senyors tenen la visió precisa dels bombers, ço és assaber d'aquells respectables ciutadans que cuiten a apagar els incendis. Corren, apaguen i tornen al quarteret. I així haurien hagut de fer, segons aquests burgesos, les esquadres dels joves feixistes, excombatents de la guerra victoriosa i disposats encara a morir. Eixides, aquelles esquadres, per batre el bolxevisme, batut aquest, haurien hagut de desaparèixer, per la doble comoditat de la vella burgesia entenimentada, moderada, liberal, constitucional i altres coses per l'estil; doble comoditat, ço és assaber: per la comoditat de trobar-se ella—la burgesia—salvada, i per tal de no tenir després disturbis inútils. Per l'articulista, no cal posar de relleu que aquesta visió de la« pia burgesia» és una visió de les forces i de les «masses» tan acomodatícia com estúpida i ignorantíssima. Però—segueix escrivint—al capdavall volia dir que nosaltres arribem, ben entès per altres camins, a la mateixa conclusió que els vells burgesos: a la conclusió que el partit feixista deu abstenir-se de la violència i de la illegalitat *dels individus inconscients i irresponsables* (subratllem nosaltres), i ésser una orgànica unitat disciplinada.

Aquí rau la substància de l'argument: reconèixer i fixar que la disciplina del partit no pot ésser més que en raó directa de l'activitat del Govern. Més gran serà l'activitat del Govern i més gran serà la disciplina del partit. Més feble seria la disciplina del partit, quan fos més feble l'activitat del Govern.

ELS PROCESSOS INTERNS DEL BOLXEVISME A RÚSSIA: LA DESTITUCIÓ DE TROTSKI

Havíem assenyalat en el número anterior les divergències existents entre els directors del bolxevisme i Trotski. Finalment ha vingut la ruptura i la condemna; Trotski ha hagut d'abandonar el lloc preeminent que ocupava en els plans més elevats del govern dels soviets. El procés extern d'aquesta qüestió és ben conegut per les referències de la premsa diària. Però no és conegut el document que conté la resolució adoptada pels Comitès Central i Executiu contra Trotski. És un document molt significatiu que pot esdeve-

nir històric i que és de considerable vàlua pel coneixement que dóna de la ideologia soviètica ortodoxa.

Izvestia del dia 25 de gener publicava aquesta resolució. Creiem que interessa de recollir-la, i per això reproduïm el document en gran part i en els seus punts cabdals. Diu :

«La premissa fonamental de tots els èxits del partit bolxevic ha consistit sempre en la unitat d'acer, la disciplina de ferro i la perfecta unitat de mires sobre el leninisme. Les repetides intervencions del company Trotski contra el bolxevisme posen el partit en la necessitat de : o bé renunciar a aquesta base o bé interdir d'un cop per sempre tals intervencions.

»A l'exterior, l'ofensiva de Trotski contra el partit és interpretada per la burgesia i la social-democràcia (socialistes), com el senyal precursor d'un cisme en el partit, a conseqüència d'una dissolució de la dictadura proletària en general. Partint d'aquí, l'imperialisme internacional treu actualment conseqüències pràctiques relatives a la República dels Soviets, per bé que, de fet, la situació de la República dels Soviets sigui ara més sòlida que mai.

»A l'interior, l'oposició del company Trotski és considerada per tots els elements antisoviètics i indefinits com un senyal de convergència contra la política de partit amb la intenció de trabucar el règim de dictadura del proletariat anant a concessions a la democràcia burgesa.

»Els elements antiproletaris de l'aparell governamental, que cerquen la manera d'emancipar-se de la direcció del partit, posen llur esperança en la lluita del company Trotski contra el Comitè Central...

»Dintre el partit i entorn del partit, l'oposició del company Trotski ha fet del seu nom una bandera per a tot allò que no és bolxevic, per a totes les tendències o grups no comunistes i antiproletaris.

»D'una manera general, hom pot caracteritzar el conjunt de les intervencions del company Trotski contra el partit com una temptativa per transformar la ideologia del partit comunista rus en un bolxevisme «modernitzat» pel company Trotski *sense leninisme*. Això no és pas el bolxevisme. Això és una revisió del bolxevisme... En el fons, el trotskisme actual és una falsificació del comunisme per una adaptació a les modalitats «europees», al pseudomarxisme, és a dir, en últim terme, a la social-democràcia «europea».

A continuació assenyala el document les quatre discussions que ha hagut de sostenir el partit comunista amb Trotski. La primera relativa a la pau de Brest. La segona relativa als sindicats professionals. La tercera relativa a «l'aparell governamental». I diu, referint-se a l'última :

«La *quarta discussió,* l'actual, descobreix desacords encara més seriosos, més generals entre el company Trotski i el partit bolxevic. Es veu clar, des d'ara, que hom es troba en presència de dos sistemes polítics i tàctiques oposats fonamentalment l'un a l'altre. En la discussió actual, el company Trotski engatjà una campanya contra els fonaments de la filosofia bolxevic. El company Trotski :

«1.r Nega enterament el conjunt d'ensenyances sobre les forces motrius de la revolució russa, posades pel leninisme d'ençà de 1904, i sobre les quals va ésser fundada tota la tàctica del bolxevisme en les tres revolucions russes ;

2.n Oposa a l'anàlisi bolxevic de les forces motrius de la revolució russa i a les ensenyances leninistes sobre la revolució proletària mundial la seva vella teoria de la revolució permanent—la qual teoria ha fallat completament en les tres revolucions russes (igual que a Polònia i a Alemanya)—i que el company Lenin ha caracteritzat més d'un cop com una temptativa eclèctica (embrollada) de conciliar l'oportunisme de la petita burgesia menxevic amb la fraseologia d'«esquerra», i com un esforç per passar per sobre de la pagesia ;

3.r Prova de convèncer el partit que el bolxevisme, abans de comprometre's pel camí de la dictadura havia de «rearmar-se, ideològicament», és a dir, en suma, renunciar al leninisme per engatjar-se al trotskisme ;

4.t Predica una teoria de «distinció» de dos períodes en el bolxevisme : *a*) el bolxevisme abans de la revolució d'octubre de 1917, tenint, segons ell, una importància de segon terme ; *b*) el bolxevisme de després d'octubre de 1917, el qual, segons Trotski, havia de transformar-se en trotskisme per acomplir la seva missió històrica ;

5.è La mateixa història d'octubre, l'exposa de tal manera que desapareix el paper del partit bolxevista i avança, en primer terme, el paper de la personalitat del company Trotski, segons la seva fórmula «els herois i la multitud», ultra el qual la seva versió de l'«aixecament pacífic», que s'escauria d'ençà del 10 d'octubre de

1917 no té res de comú amb les idees bolxevistes sobre l'aixecament armat ;

6.ª Descriu el paper del company Lenín a la revolució d'octubre d'una forma completament equívoca : segons la història que n'escriu, el company Lenín resultaria que havia predicat la presa del poder per via de complot, sense saber-ho els soviets, i que les proposicions pràctiques del company Lenín haurien estat fruit d'una incomprensió de les circumstàncies per part d'aquest ;

7.ª Les relacions del company Lenín i del partit són desfigurades en el principi, essent descrites com una llista incessant de «dos capitostos» ; el company Trotski s'esforça a persuadir el lector de la veritat de la seva versió per la publicació (sense el permís del Comitè Central) d'extractes de documents, presentats amb falsa llum i en un ordre a posta per desfigurar la veritat ;

8.ª Descriu el paper del Comitè Central en pes, que és qui ha dirigit els aixecaments, en forma de sembrar la desconfiança envers el nucli fonamental de l'actual estat-major del partit ;

9.ª Desfigura els esdeveniments més importants de la revolució de febrer a octubre de 1917 (manifestacions d'abril i de juny, jornades de juliol, Pre-parlament, etc) ;

10. Desfigura la tàctica del Comitè Executiu del Komintern, esforçant-se a comprometre la responsabilitat dels seus caps en els fracassos d'Alemanya i de Bulgària, etc., etc., sembrant així la desconfiança envers el Comitè Central del Partit Comunista Rus i el Comitè Executiu del Komintern.

»Així d'any en any, i ara de mes en mes les dissensions entre el company Trotski i el partit bolxevic han crescut contínuament.»

. . . . . .

«En les qüestions fonamentals de la política estrangera (missió del feixisme, i de la social-democràcia, missió d'Amèrica a Europa, durada i caràcter de l'era «demòcrato-pacifista», per a les quals el company Trotski estava d'acord amb el centre social-demòcrata, etc., etc.), el company Trotski ha adoptat una posició diferent de la del Partit Comunista Rus i el Komintern, sense haver ni tan sols pres la precaució d'exposar el seu punt de vista davant el Comitè Central ni davant el Comitè Executiu de la Internacional comunista...

»El partit es troba davant d'un problema actual molt important : li cal entrar deliberadament en lluita contra els elements de desunió entre la ciutat i el camp, és a dir posar en tota la seva amplitud

la qüestió de la baixa de preu sobre els objectes de producció de les ciutats, crear condicions favorables a un restabliment real de l'economia rural (conreu i esplotació de la terra), dur la més sostinguda atenció sobre els mitjans d'activar en primer lloc el moviment de cooperació rural (participació de tots, crèdit), posar i resoldre la qüestió de l'aminorament de les càrregues fiscals per als pagesos i de la reforma de la política fiscal així com, d'una manera particular, la qüestió del millorament de les condicions polítiques al camp (eleccions fetes més legalment, participació dels pagesos sense partit, etc.).

»Aquesta política, indicada en les seves grans línies pel company Lenín, és l'única que pot menar a una consolidació efectiva de la indústria nacional, al seu desenrotllament futur, a la seva concentració, a l'augment de la puixança social del proletariat obrer, és a dir no en paraules sinó en fets a la consolidació de la dictadura del proletariat en les condicions de la NEP (nova política econòmica)...

«El company Trotski no comprèn poc ni gens aquestes condicions decisives actuals d'aproximació entre el partit, la classe obrera i els pagesos.

»Aquesta situació ha tingut per resultat inevitable que totes les forces no bolxevics o antibolxevics del país o de l'estranger s'han afermat sobre la posició del company Trotski, estimant i sostenint el company Trotski, justament pel fet que el Partit Comunista Rus i el Komintern el condemnen... Els ideòlegs de la petita burgesia ben pescuda volen veure en el company Trotski l'home que trabucarà la dictadura de ferro del proletariat, dividirà el partit, menarà el govern soviètic per altres rutes, etc.

»Tots els caps de la II Internacional, els servidors més perillosos de la burgesia, s'esforcen a utilitzar l'aixecament ideològic del company Trotski contra els principis del leninisme, per comprometre el leninisme, la revolució russa i el Komintern als ulls de les masses obreres d'Europa i així lligar els obrers social-demòcrates a la burgesia...»

Aleshores el document invoca el testimoni dels *obrers sense partit, pagesos, joventuts, exèrcit vermell i marina vermella, el partit en pes, el Komintern sencer,* tots els quals posa com a contraris a l'actitud de Trotski. En sa virtut, i donats els antecedents de la qüestió i l'entestament de Trotski a no abandonar els seus punts de vista, les reunions plenàries del Comitè Central i del Comitè Executiu decideixen :

«Considerar com impossible la collaboració ulterior del company Trotski al Consell revolucionari de la guerra de la Unió de les Repúbliques Soviètiques.»

LA POLÍTICA SUÏSSA

No hem de descobrir a ningú la flòrida situació en què es troba Suïssa, l'únic país que no coneix avui la supremacia de la soberguejant Nordamèrica, puix que dollar i franc suís estan tants a tants. Suïssa, la gran i tan lloada Confederació Helvètica, té a la seva presidència un catòlic.

Veure un catòlic friburgués ocupar aquest lloc no deixa de constituir un fet molt significatiu. Seguim en això la síntesi que en fa A. Viatte a la *Revue des Jeunes* de París. Durant molt de temps se'l reservaren els radicals : conservadors com M. Zemp, després de M. Motta, no hi foren acollits fins recentment i a contra-cor. Sempre homes d'esquerra o protestants havien representat la Suïssa francesa. Moltes fraccions es disputen avui l'herència del radicalisme ; els socialistes, per la seva banda, guanyen terreny, i els catòlics es mantenen : la proporcional impedeix l'existència d'una majoria sectària. L'elecció de M. Musy testimonia que la dominació s'escapoleix en definitiva del lliurepensament, que deu, per repellir els revolucionaris, acceptar el concurs de la dreta.

Amb motiu de l'amenaça comunista, M. Musy va adquirir el seu prestigi. Va ésser curta, l'amenaça, però violent. Existien relacions diplomàtiques entre els Soviets i Suïssa : la «companyona ambaixadriu» Balabanof disposava, per a les seves maquinacions subversives, de tot un personal d'indesitjables. L'agitació creixia : pel novembre de 1918, a la mateixa hora que es signava l'armistici, vagues netament revolucionàries esclataven a les grans ciutats. Els polítics no sabien què fer : però l'opinió pública es commou, al país romà sobretot ; M. Musy apareix a la tribuna del Consell nacional i desvetlla les energies. Hom mobilitza ; la legació bolxevista és expulsada ; hom trenca amb Moscou, i molt ràpidament la situació es detura. El dia 12 de desembre de 1919, M. Musy, porta-estandard de la reacció, és elegit del Consell Federal.

Va tenir-hi la cartera de finances, per a la qual la seva actuació passada el preparava. Les del seu Cantó no mereixien més que elogis per la manera com M. Musy va dur-les. D'ençà de 1911—ço és d'ençà de la seva entrada a la vida política — ell les dirigia. Quan

hagué d'abandonar el lloc per ocupar el lloc anàleg en les finances de l'Estat, va trobar aquestes en el marasme. Durant la guerra el dèficit havia passat de cinc a cent cinc milions... Només una política d'economies podia curullar la gola oberta; però certs demagogs creien altrament. Els socialistes varen proposar un impost sobre la fortuna... Després d'una campanya moguda, obtenia una majoria de més de set cents mil vots, esclafadora per l'extrema esquerra. D'aleshores ençà tenia les mans lliures: sense tocar els funcionaris en actiu, no reemplaçà els qui formaven excedent; augmentà els ingressos duaners; tant i tan bé que enguany, 1925, el dèficit es troba reduït a setze milions. Els anticlericals més obstinats deuen reconèixer que Suïssa no ha perdut a posseir dos catòlics al seu govern: M. Motta com M. Musy gaudeixen d'una popularitat justificada; i el novell president de la Confederació farà bon paper entre els caps d'Estat europeus.

L'HOMENATGE D'HONGRIA AL SEU CARDENAL PRIMAT

No fa gaire que es complien els 50 anys de l'ordenació sacerdotal de Mr. Joan Csernoch, que avui és el Cardenal Primat d'Hongria. Amb aquesta avinentesa l'illustre purpurat ha estat objecte d'un sentit homenatge al qual s'associava tot el poble. La premsa, amb notables escrits, feia la semblança d'aquest príncep de l'Església i en posava de relleu les excellències, la influència social, l'obra benemèrita per ell realitzada. Vegeu, per exemple, ço que en diu *Kelet Nepe*:

«Joan Csernoch pertany a la gran escola del Cardenal Simor, no abandona cap dret ni en el terreny de l'Església, ni en el terreny polític; arreu i en tota cosa cerca l'entesa, la unió; en la lluita de principis no es deixa dur a combats eixorcs; defensa ço que és legal, sense atacar el dret d'altri; per la creu procura aproximar tots els homes de bona voluntat, s'esforça a sostenir tota acció social, procura disminuir tots els sofriments; al moment oportú, sap dressar-se en front dels poderosos, i també sap inclinar-se caritativament envers aquells que la necessitat d'un socors o d'un conhort fan anar vers ell. Aitals són alguns dels trets del caràcter del príncep primat d'Hongria. No abandonar res dels principis, contemporitzar en la vida corrent, sospesar les possibilitats, no dir mai ço que fóra inútil o inaccessible. Per ell, el cristianisme és l'objectiu més elevat, no un mitjà com un altre d'arribar a ésser alguna cosa...

»Així situat ben per damunt dels partits, conserva una visió clara, independència de judici; serva l'honor i la caritat que il·luminaren la missa de les seves noces d'or i que fan d'ell el més digne representant de l'Església i del Dret.»

TURQUIA: L'EXPULSIÓ DEL PATRIARCA ORTODOX

Amb la brevetat característica dels despatxos telegràfics, fou coneguda la ràpida decisió presa pel Govern turc d'expulsar de Constantinoble el cap de l'Església cismàtica, Constantí VI. Ja feia un mes que s'intentava aquesta expulsió fonamentant-la en què Constantí havia arribat a Turquia amb posterioritat al 30 d'octubre de l'any 1918, i es trobava per tant, subjecte al canvi de súbdits que poden fer Grècia i Turquia. Aquest canvi està regulat per una Comissió internacional, que lliura els passaports als individus designats. Proposat a la Comissió el cas del Patriarca, aquella, tot i reconèixer que Constantí Araboglu, privadament estava comprès en el tracte del canvi, no volgué decidir-se per mor de la investidura que el càrrec li donava.

Davant la impossibilitat de decantar la Comissió cap a una solució favorable, el Govern turc decretà l'expulsió la nit del 29 al 30 de gener. Les tropes turques voltaren el barri de Fanar, on resideix el Patriarca, i el cap de policia intentà de comunicar-li l'ordre a la matinada del 30, aconseguint-ho després d'alguns repars oposats pel cap de l'església ortodoxa, el qual a les nou pujava al tren de Salònica, on arribà amb sorpresa i indignació de tots els grecs.

Aquesta indignació oficialment manifestada pel Govern d'Atenes donà a la qüestió un caràcter polític que a nosaltres no ens interessa. Esmentem solament el fet, per fonamentar possibles conseqüències lògiques.

Conegudes són les intranquilitats que les heretgies causaren a l'Església constantinopolitana ; a les quals s'imposà aquesta amb l'ajut del Pontífex romà, l'autoritat del qual era de bell antuvi reconeguda. Aquesta autoritat reclamà el sant bisbe Ignasi patriarca de Constantinoble, en ésser despossëit d'aquesta dignitat, pel tutor de l'emperador, el qual la concedí al seu favorit Foci, l'iniciador del cisma al segle IX.

D'aleshores el corrent de religiositat germanívola entre ambdues esglésies començà d'enterbolir-se, i, un segle més tard, l'ambició de Miquel Cerulari el deturà del tot amb la consumació definitiva del cisma. El bisbe de Constantinoble ja no s'acontentava amb el segon lloc dintre la jerarquia eclesiàstica, ni amb una autoritat igual a la del bisbe de Roma. Partint del principi que l'auto-

ritat primacial estava lligada a la seu de la ciutat on l'Emperador residia, la capital del decadent imperi oriental conferia al seu bisbe titular la primacia de l'Església.

En la pruïja d'engrandir llur autoritat, els patriarques de Constantinoble havien donat força de llei a l'adagi «A cada nació independent correspon una autoritat eclesiàstica autònoma». És fàcil de comprendre que aquesta norma, causa efímera de la grandesa de l'Església oriental, havia d'ésser-ho constantment de la seva decadència i disgregació.

Mentre Roma ha superat tots els trasbalsaments polítics de tant de temps i de nacions, surant la nau salvadora sobre els mars revoltats amb seguretat i confiança, sota el guiatge d'un sol cap divinament expert; Constantinoble, lliurada al seu albir, s'ha vist desorientada, perduda sovint, per la subjecció del seu cap espiritual al cap terrenal.

En aquella època de moviments nacionals, d'invasions i conquestes, les esglésies que s'havien adherit al Cisma recaptaven i perdien l'autonomia, al mateix temps que obtenien o perdien llur independènica. I això ha durat fins avui. Al 1588, Moscú fou proclamada la tercera Roma, quan ja perduda tota possibilitat de relacionar-se amb el Sant Pare, fou nomenat un patriarca ortodox per la seu de l'esmentada ciuta russa. La mateixa independència recaptaren els metropolitans de Bucarest, Belgrad, Sofia i Atenes, en convertir-se les ciutats de llurs seus respectives en capitals de nació independent. Per no allargar massa aquesta nota passem per damunt d'altres subdivisions, anteriors a la gran guerra, originades per l'agrupament de fidels de la mateixa raça, la independència religiosa dels quals afavorís Rússia, per tal d'evitar possibles acostaments a Roma, i cismes entre els ortodoxos. Aquestes esglésies, de cop eren titllades d'*etnofiletisme*, però després reconegudes pel patriarca de Constantinoble que així assegurava millor el títol d'*ecumènic* que ha conservat fins avui.

El Govern polític de la ciutat seu del cap religiós, és explicable que, no participant de la creença, es fixés en la persona com a instrument polític, i obrés esguardant el seu profit.

Aquest daltabaix, que pels catòlics és una confirmació del primat romà i de la doctrina propagadora de la llibertat pontifical, constitueix potser un providencial avís als cismàtics, perquè, deixant les perdedores iniciatives particulars, s'acostin a l'única cleda que Jesucrist encarregà a l'únic Pastor.

Tip. Emporivm, S. A. - Ferlandina, 9 i 11 - Barcelona